

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
FUNDAMENTALIŲJŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
MATEMATINĖS SISTEMOTYROS KATEDRA**

Šarūnė Žilinskaitė

**SODROS ĮVAIRIŲ FINANSINIŲ
MODELIŲ STATISTINĖ ANALIZĖ**

Magistro darbas

**Vadovas
doc. dr. V. Karpickaitė**

KAUNAS, 2011

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
FUNDAMENTALIŲJŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
MATEMATINĖS SISTEMOTYROS KATEDRA

TVIRTINU
Katedros vedėjas

prof. habil.dr. V.Pekarskas
2011 06 02

SODROS ĮVAIRIŲ FINANSINIŲ
MODELIŲ STATISTINĖ ANALIZĖ

Taikomosios matematikos magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. V. Karpickaitė
2010 06 01

Recenzentas
doc.dr. J. Vencloviėnė
2010 06 01

Atliko
FMMM 9 gr. stud.
Š. Žilinskaitė
2010 05 30

KAUNAS, 2011

KVALIFIKACINĖ KOMISIJA

Pirmininkas: Leonas Saulis, profesorius (VGTU)

Sekretorius: Eimutis Valakevičius, docentas (KTU)

Nariai: Algimantas Jonas Aksomaitis, profesorius (KTU)

Vytautas Janilionis, docentas (KTU)

Vidmantas Povilas Pekarskas, profesorius (KTU)

Rimantas Rudzkis, habil. dr., vyriausiasis analitikas (DnB NORD Bankas)

Zenonas Navickas, profesorius (KTU)

Arūnas Barauskas, dr., vice-prezidentas projektams (UAB „Baltic Amadeus“)

Žilinskaitė Š. Sodra various financial models for the statistical analysis: Master's work in applied mathematics / supervisor dr. dr.V. Karpickaitė; Department of Mathematics Research in System, Faculty of Fundamental Sciences, Kaunas University of Technology. – Kaunas, 2011. – 63 p.

SUMMARY

One of the goals is to create working models that would predict the costs of income under the Social Insurance Fund, separate groups of pension costs in accordance with the number of maternity / parental benefits under the Social Insurance Fund and the number of insured earnings in accordance with the following variables: compulsory insurance policyholders' premiums, the insured payments, self-employed contributions, allocations from the Ministry of the state budget, other sources of income. Models set up by examining what relationship existed between the variables. Of identical, or can predict values for the selected variables, linear regression analysis or multiple regression analysis.

Further work is to predict old-age pensions in Lithuania according to two systems: points and virtual. In order to make forecasts based on a points system, is transformed by the current pension calculation formula. Estimate of pensions under a virtual system, whichever is the formula used in Germany. Retirement pension forecast made in accordance with these systems need to predict the insurable earnings, average earnings of the insured persons the average wage, the number of pensioners, the number of insured persons and the number of unemployed.

The comparison points to a virtual old-age pension systems, it was observed that the points system is useful for individuals who receive lower than average income and insured with the necessary experience. Individuals who experience greater than that needed, or receiving more than the average insured income benefits for a virtual system.

TURINYS

1. BENDROJI DALIS.....	18
1.1 TIESINĖ REGRESIJA.....	18
1.2 DETERMINACIJOS IR KORELIACIJOS KOEFICIENTAI.....	20
1.3 DAUGIALYPĖ TIESINĖ REGRESIJA.....	21
1.4 DAUGIALYPĖS REGRESIJOS MODELIO PROBLEMOS IR KOREKTIŠKUMO TYRIMAS.....	23
1.5 LAIKO EILUTĖS.....	25
1.5.1 PAGRINDINĖS SĄVOKOS.....	25
1.5.2 PROGNOZAVIMAS.....	26
1.5.3 TRENDAS.....	27
1.5.4 PAPERASTOJO EKSPONENTINIO GLODINIMO METODAS.....	27
1.5.5 SEZONINIS EKSPONENTINIO GLODINIMO METODAS.....	28
1.5.6.1 WINTERS ADITYVINIS METODAS.....	29
1.6 SENATVĖS PENSIJŲ SISTEMOS.....	30
1.6.1 LIETUVOS SENATVĖS PENSIJŲ FORMULĖ.....	30
1.6.2 VOKIETIJOS SENATVĖS PENSIJŲ FORMULĖ.....	31
2. TIRIAMOJI DALIS.....	33
2.1. SODROS DUOMENŲ ANALIZĖ.....	33
2.2. TIESINĖ REGRESINĖ ANALIZĖ.....	36
2.3 DAUGIALYPĖ REGRESINĖ ANALIZĖ.....	43
2.4 PROGNOZAVIMAS.....	46
2.4.1.1 DRAUDŽIAMŲJŲ PAJAMŲ PROGNOZAVIMAS.....	47
2.5 PENSIJŲ SISTEMŲ PALYGINIMAS.....	59
IŠVADOS.....	62
LITERATŪRA.....	63
1 PRIEDAS. TIESINĖ REGRESINĖ ANALIZĖ.....	64
2 PRIEDAS. PROGNOZAVIMAS.....	76
3 PRIEDAS. TIESINĖS REGRESIJOS PROGRAMOS TEKSTAS.....	132
4 PRIEDAS. DAUGIALYPĖS REGRESIJOS PROGRAMOS TEKSTAS.....	133
5 PRIEDAS. DUOMENYS.....	134

LENTELIŲ SĄRAŠAS

2.1 lentelė SODROS pajamų ir išlaidų regresinės analizės rezultatai.....	36
2.2 lentelė SODROS pajamų ir išlaidų regresinės tiesės parametrai.....	36
2.3 lentelė Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	37
2.4 lentelė SODROS pajamų ir išlaidų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	37
2.5 lentelė SODROS pajamų ir išlaidų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	37
2.6 lentelė Pensijų regresinės analizės rezultatai.....	38
2.7 lentelė Pensijų regresinės tiesės parametrai.....	38
2.8 lentelė Pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	39
2.9 lentelė Pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	39
2.10 lentelė Pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	39
2.11 lentelė Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų regresinės analizės rezultatai....	40
2.12 lentelė Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų transformuotų parametru regresinės analizės rezultatai.....	40
2.13 lentelė Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų regresinės tiesės parametrai.....	41
2.14 lentelė Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	42
2.15 lentelė Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	42
2.16 lentelė Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	42
2.17 lentelė Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės parametrai.....	43
2.18 lentelė Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės reikšmingi parametrai.....	43
2.19 lentelė Sodros pajamų Pirsono koreliacijos koeficientai.....	44
2.20 lentelė Sodros pajamų multikolinearumo tikrinimas.....	45
2.21 lentelė Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės reikšmingi parametrai patikrinus multikolinearumo sąlygą.....	45
2.22 lentelė Sodros pajamų daugialypės regresinės analizės rezultatai.....	45
2.23 lentelė Sodros pajamų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	46
2.24 lentelė Sodros pajamų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	46
2.25 lentelė Draudžiamųjų pajamų tiesinio trendo parametru vertinimas.....	47
2.26 lentelė Draudžiamųjų pajamų tiesinio trendo statistikų įverčiai.....	48
2.27 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas.....	48

2.28 lentelė Draudžiamųjų pajamų paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	49
2.29 lentelė Draudžiamųjų pajamų paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	50
2.30 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	50
2.31 lentelė Draudžiamųjų pajamų sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas.....	51
2.32 lentelė Draudžiamųjų pajamų sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	52
2.33 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	52
2.34 lentelė Draudžiamųjų pajamų Winters adityvinio metodo parametru vertinimas.....	53
2.35 lentelė Draudžiamųjų pajamų Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	54
2.36 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	54
2.37 lentelė Draudžiamųjų pajamų logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	55
2.38 lentelė Draudžiamųjų pajamų logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	56
2.39 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	56
2.40 lentelė Draudžiamųjų pajamų logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas.....	57
2.41 lentelė Draudžiamųjų pajamų logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	58
2.42 lentelė Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	58
2.43 lentelė Draudžiamųjų pajamų prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	59
2.44 lentelė Senatvės pensijų prognozavimas pagal taškų ir virtualiąją sistemas.....	60
PRIEDAI	
1.1 lentelė Senatvės pensijų regresinės analizės rezultatai.....	64
1.2 lentelė Senatvės pensijų transformuotų parametru regresinės analizės rezultatai.....	64
1.3 lentelė Senatvės pensijų regresinės tiesės parametrai.....	65
1.4 lentelė Senatvės pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	66

1.5 lentelė Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	66
1.6 lentelė Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	66
1.7 lentelė Invalidumo pensijų regresinės analizės rezultatai.....	66
1.8 lentelė Invalidumo pensijų regresinės tiesės parametrai.....	67
1.9 lentelė Invalidumo pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	68
1.10 lentelė Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	68
1.11 lentelė Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas..	68
1.12 lentelė Maitintojo netekimo pensijų regresinės analizės rezultatai.....	68
1.13 lentelė Maitintojo netekimo pensijų regresinės tiesės parametrai.....	69
1.14 lentelė Maitintojo netekimo pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	70
1.15 lentelė Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	70
1.16 lentelė Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	70
1.17 lentelė Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų regresinės analizės rezultatai.....	70
1.18 lentelė Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų regresinės tiesės parametrai.....	71
1.19 lentelė Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	72
1.20 lentelė Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	72
2.21 lentelė Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	72
2.22 lentelė Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus regresinės analizės rezultatai.....	73
2.23 lentelė Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus regresinės tiesės parametrai.....	73
2.24 lentelė Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus Spirmeno koreliacijos koeficientas.....	74
2.25 lentelė Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas.....	74

2.26 lentelė Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas.....	74
2.1 lentelė Pensininkų skaičiaus tiesinio trendo parametrų vertinimas.....	76
2.2 lentelė Pensininkų skaičiaus tiesinio trendo statistikų įverčiai.....	76
2.3 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas.....	77
2.4 lentelė Pensininkų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	77
2.5 lentelė Pensininkų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	78
2.6 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	79
2.7 lentelė Pensininkų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	79
2.8 lentelė Pensininkų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	80
2.9 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	81
2.10 lentelė Pensininkų skaičiaus Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas.....	81
2.11 lentelė Pensininkų skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	82
2.12 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	83
2.13 lentelė Pensininkų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	83
2.14 lentelė Pensininkų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	84
2.15 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	85
2.16 lentelė Pensininkų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	85
2.17 lentelė Pensininkų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	86
2.18 lentelė Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	87
2.19 lentelė Pensininkų skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	87
2.20 lentelė Bedarbių skaičiaus tiesinio trendo parametrų vertinimas.....	88

2.21 lentelė Bedarbių skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	88
2.22 lentelė Bedarbių skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.	89
2.23 lentelė Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	89
2.24 lentelė Bedarbių skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	90
2.25 lentelė Bedarbių skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai...	90
2.26 lentelė Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	91
2.27 lentelė Bedarbių skaičiaus Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas.....	91
2.28 lentelė Bedarbių skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	92
2.29 lentelė Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	93
2.30 lentelė Bedarbių skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	93
2.31 lentelė Bedarbių skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	94
2.32 lentelė Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	95
2.33 lentelė Bedarbių skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	95
2.34 lentelė Bedarbių skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	96
2.35 lentelė Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	97
2.36 lentelė Bedarbių skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	97
2.37 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tiesinio trendo parametrų vertinimas.....	98
2.38 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	98
2.39 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	99
2.40 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	99

2.41 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas.....	100
2.42 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	100
2.43 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	101
2.44 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus Winters adityvinio metodo parametru vertinimas..	101
2.45 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	102
2.46 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	103
2.47 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	103
2.48 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	104
2.49 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	105
2.50 lentelė Apdraustųjų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas.....	105
2.51 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	106
2.52 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	107
2.53 lentelė Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	107
2.54 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo parametru vertinimas.....	108
2.55 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo statistikų įverčiai.....	108
2.56 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas.....	109
2.57 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	109
2.58 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	110
2.59 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	111
2.60 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas.....	111

2.61 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	112
2.62 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	113
2.63 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas.....	113
2.64 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	114
2.65 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	115
2.66 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	115
2.67 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	116
2.68 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	117
2.69 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	117
2.70 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	118
2.71 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	119
2.72 lentelė Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	119
2.73 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo parametrų vertinimas.....	120
2.74 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo statistikų įverčiai.....	121
2.75 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas.....	121
2.76 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	121
2.77 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	122
2.78 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	123
2.79 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas.....	123
2.80 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	124

2.81 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	125
2.82 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo parametų vertinimas.....	125
2.83 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai.....	126
2.84 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas.....	127
2.85 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas.....	127
2.86 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	128
2.87 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	129
2.88 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametų vertinimas.....	129
2.89 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai.....	130
2.90 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas.....	131
2.91 lentelė Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimo metodų paklaidų palyginimas.....	131

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

2.1 pav. Sodros pajamos ir išlaidos 2002 – 2009 metais.....	33
2.2 pav. Valstybinio socialinio draudimo fondo grynasis einamųjų metų rezultatas 2002 – 2009 metais.....	34
2.3 pav. Asignavimai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto 2002 – 2009 metais.....	34
2.4 pav. Apdraustųjų ir mokamų pensijų skaičiaus santykio kitimas 1998 – 2009 metais.....	35
2.5 pav. Bedarbių skaičius Lietuvoje 1993 – 2010 metais.....	35
2.6 pav. SODROS pajamų ir išlaidų priklausomybės grafikas.....	36
2.7 pav. SODROS pajamų ir išlaidų pasikliautinieji intervalai.....	37
2.8 pav. Pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas.....	38
2.9 pav. Pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	39
2.10 pav. Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas.....	41
2.11 pav. Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	41
2.12 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas pagal tiesinį trendą.....	47
2.13 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	49
2.14 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	51
2.15 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	53
2.16 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	55
2.17 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	57
PRIEDAI	
1.1 pav. Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas	65
1.2 pav. Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	65
1.3 pav. Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas.....	67
1.4 pav. Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	67
1.5 pav. Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas.....	69
1.6 pav. Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	69

1.7 pav. Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų priklausomybės grafikas.....	71
1.8 pav. Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų pasikliautinieji intervalai.....	71
1.9 pav. Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus priklausomybės grafikas.....	73
1.10 pav. Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus pasikliautinieji intervalai.....	74
2.1 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas pagal tiesinį trendą.....	76
2.2 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	78
2.3 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	80
2.4 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	82
2.5 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	84
2.6 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	86
2.7 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	88
2.8 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	90
2.9 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	92
2.10 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	94
2.11 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	96
2.12 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	98
2.13 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	100
2.14 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	102
2.15 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	104
2.16 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	106
2.17 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą.....	108
2.18 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	110
2.19 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	112

2.20 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	114
2.21 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	116
2.22 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	118
2.23 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą.....	120
2.24 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	122
2.25 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	124
2.26 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviniu metodu.....	126
2.27 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu.....	128
2.28 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu.....	130

IVADAS

Vienas iš darbo tikslų yra sudaryti modelius, pagal kuriuos būtų galima prognozuoti Sodros pajamas pagal išlaidas, atskirų pensijų grupių išlaidas pagal jų skaičių, motinystės/tėvystės išmokas pagal apdraustųjų skaičių bei Sodros pajamas pagal šiuos kintamuosius: draudėjų privalomąsias draudimo įmokas, apdraustųjų įmokas, savarankiškai dirbančiųjų įmokas, asignavimus iš LR valstybės biudžeto, kitas pajamas.

Modeliai sudaromi tiriant, koks ryšys sieja kintamuosius. Nustatinėjama, ar galima prognozuoti dydžius pagal pasirinktus kintamuosius tiesinės regresinės analizės arba daugialypės regresinės analizės metodais.

Šių metų pradžioje LR premjeras užsiminė apie galimą Sodros reformą. 2011 m. gegužės 17 d. Seimas daugumos balsavimu patvirtino, kad bus vykdoma Sodros reforma senatvės pensijų skaičiavimo srityje. Iki šiol neaišku, kokia skaičiavimo sistema bus priimta: taškų ar virtualioji.

Taškų sistemą naudoja Latvija, Švedija, Lenkija, virtualiąją – Prancūzija, Vokietija.

Todėl kitas darbo tikslas yra prognozuoti senatvės pensijas Lietuvoje pagal dvi sistemas: taškų ir virtualiąją. Kad atlikti prognozes pagal taškų sistemą, yra transformuojama dabartinė pensijų skaičiavimo formulė. Prognozuojant pensijas pagal virtualiąją sistemą naudojama Vokietijos pensijų formulė.

Kad būtų galima prognozuoti senatvės pensijas pagal šias sistemas, pirmiausia reikia prognozuoti draudžiamąsias pajamas, vidutinį darbo užmokestį, apdraustųjų asmenų vidutinį darbo užmokestį, pensininkų skaičių, apdraustųjų asmenų skaičių ir bedarbių skaičių. Tyrime naudojami laiko eilučių metodai: tiesinis trendas, paprastasis eksponentinio glodinimo metodas, sezoninis eksponentinio glodinimo metodas, Winters adityvinis metodas, logaritminis paprastojo eksponentinio glodinimo metodas, logaritminis sezoninio eksponentinio glodinimo metodas.

2 BENDROJI DALIS

1.1 TIESINĖ REGRESIJA

Svarbiausias tiesinės regresinės analizės privalumas yra tai, kad parenkama kintamuosius siejanti funkcija (sudaromas modelis). Apytikslė kintamojo Y priklausomybė nuo X aprašoma lygtimi:

$$y = bx + c.$$

Šia lygtimi galima naudotis prognozuojant Y reikšmes. Parametras b parodo, keliais vienetais pasikeičia prognozuojama y reikšmė, vienetu padidėjus x reikšmei. Tokia lygtis apytiksliai atitinka tikrąją, kintamuosius X ir Y siejančią priklausomybę.

Kintamasis, kurio reikšmes norima prognozuoti, vadinamas *priklausomuoju kintamuoju*. Kintamasis, pagal kurio reikšmes norima prognozuoti kintamojo reikšmes, vadinamas *nepriklausomuoju kintamuoju*.

Tiesinės regresijos modelis.

Bendriausias tiesinis tikimybinis modelis, siejantis intervalinius kintamuosius Y ir X :

$$Y = a + bX + e;$$

a ir b – nežinomos konstantos, o e – atsitiktinė paklaida (dažniausiai matavimo).

Regresijos modelyje pabrėžiama Y priklausomybė nuo X , bet Y gali priklausyti ir nuo kitų neįvardintų kintamųjų.

Svarbu, kokias reikšmes gali įgyti Y , esant neatsitiktinėms X reikšmėms. Tuomet modelis, kai X įgyja x_i reikšmę atrodys taip:

$$Y_i = a + bx_i + e_i ;$$

čia x_i – neatsitiktinė fiksuota reikšmė, o e_i – atsitiktinė paklaida.

Pabrėžtina tai, kad rinkdamiesi regresijos modelį, tik pasirenkame priklausomybės tipą su nežinomais koeficientais a ir b . Tikrindami, ar modelis tinka, kartu randame ir šių koeficientų įverčius.

Modelio lygtis parodo, kodėl esant tai pačiai reikšmei x_i galima gauti skirtingas Y_i realizacijas y_i . Galimos realizacijos priklauso nuo atsitiktinės paklaidos. Paklaidos reikšmės yra laikomos atsitiktiniais nepriklausomais Gauso dydžiais:

$$e_i \sim N(0, \sigma^2);$$

čia e_i – nepriklausomi atsitiktiniai dydžiai, o dispersija σ^2 nežinoma. Taigi, galime išvardinti reikalavimus atsitiktiniams dydžiams, modeliuojantiems paklaidas e_i :

- e_i normaliai pasiskirstę atsitiktiniai dydžiai;
- visų e_i vidurkiai lygūs nuliui, t.y. $Ee_i = 0$;
- visų e_i dispersijos lygios, t.y. $De_i = \sigma^2$;
- visi e_i nepriklausomi.

Regresijos modelio savybės:

1. Paklaidų normalumas.
2. Vidurkių lygybė nuliui.
3. Dispersijų lygybė.
4. Paklaidų nepriklausomumas.

Regresijos tiesė.

Tarkime, kad duomenis sudaro kintamųjų poriniai stebėjimai $(x_1, y_1), (x_2, y_2), \dots, (x_n, y_n)$, t.y. imtis yra dvimatė. Svarbu tai, kad tarp x_1, \dots, x_n gali būti ir sutampančių reikšmių, be to, jei $x_i = x_j$, tai dar nebūtinai $y_i = y_j$, t.y. vienodas x reikšmės nebūtinai atitiks vienodos y reikšmės.

Korelacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\hat{q} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \cdot \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Svarbu parametrų a ir b įverčius \hat{a} ir \hat{b} parinkti taip, kad funkcijos $\hat{y}(x) = \hat{a} + \hat{b}(x)$ reikšmės taškuose x_i kiek galima mažiau skirtųsi nuo y_i . Gautoji funkcija bus naudojama priklausomojo kintamojo reikšmėms prognozuoti. Kiekvieną x_i atitinka jo porinis stebėjimas y_i ir funkcijos reikšmė $\hat{y}(x_i) = \hat{a} + \hat{b}(x_i)$. Geriausiai tinkanti funkcija yra tokia, kurios skirtumai

$$\hat{e}(x_i) = y_i - \hat{y}(x_i), i = 1, 2, \dots, n,$$

mažiausi.

Taigi, įverčiai \hat{a} ir \hat{b} randami minimizuojant:

$$SSE = \sum_{i=1}^n (y_i - a - bx_i)^2.$$

Sumą SSE minimizuoja:

$$\hat{b} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i y_i - \left(\sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n y_i\right)/n}{\sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2/n};$$

$$\hat{a} = \bar{y} + \hat{b}\bar{x}.$$

čia $\bar{y} = \sum_{i=1}^n \frac{y_i}{n}$, $\bar{x} = \sum_{i=1}^n \frac{x_i}{n}$. Aprašytas funkcijos $\hat{y}(x)$ parametrų parinkimo metodas vadinamas

mažiausiųjų kvadratų metodu. Šiuo metodu gauti įverčiai yra nepaslinktieji ir turi mažiausias dispersijas. $\hat{y}(x) = \hat{a} + \hat{b}(x)$

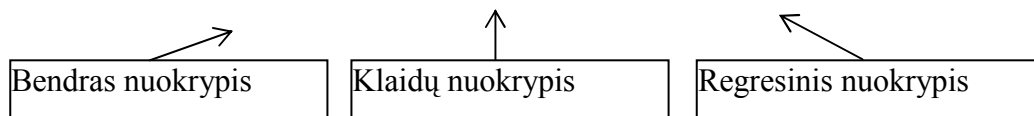
Lygtis $\hat{y}(x) = \hat{a} + \hat{b}(x)$, kurios koeficientai \hat{a} ir \hat{b} , vadinama *regresijos tiesės lygtimi*, $\hat{e}(x_i) = y_i - \hat{y}(x_i)$ vadinama *liekamąja paklaida*, $i = 1, 2, \dots, n$.

1.2 DETERMINACIJOS IR KORELIACIJOS KOEFICIENTAI

Turint regresinę kreivę kyla klausimas, ar ji gerai atitinka eksperimentinius duomenis. Vienas iš svarbiausių tinkamumo matų – determinacijos koeficientas.

Visą priklausomo kintamojo y nuokrypį nuo vidurkio \bar{y} galima išskaidyti į du nuokrypius

$$(y_i - \bar{y}) = (y_i - \hat{y}_i) + (\hat{y}_i - \bar{y}).$$

Klaidų nuokrypis išreiškia skirtumą tarp eksperimentinių priklausomo kintamojo reikšmių ir regresinės kreivės ordinatės reikšmių. Regresinis nuokrypis rodo skirtumus tarp regresinės kreivės ordinatės taškų ir bendro vidurkio. Kadangi nuokrypių nuo vidurkio sumos visada nulinės, nagrinėsime tų nuokrypių kvadratų sumas.

Determinacijos koeficientas žymimas r^2 ir apibrėžiamas santykiu:

$$r^2 = \frac{KSR}{KSB} = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}, \quad 0 \leq r^2 \leq 1.$$

Kuo r^2 arčiau vieneto, tuo regresinė kreivė geriau tinka eksperimentiniams duomenims. Praktiškai taikant regresinę analizę, dažniausiai reikalaujama, kad $r^2 \geq 0.25$. Jeigu $r^2 < 0.25$ labai abejotina, ar tiesinės regresijos modelis tinka.

Tiesinės priklausomybės stiprumui tarp nagrinėjamų kintamųjų nustatyti naudojamas koreliacijos koeficientas. Jis žymimas r raide ir apibrėžiamas kaip kvadratinė šaknis iš determinacijos koeficiento r^2 , bei turi neigiamą reikšmę neigiamos regresijos atveju ir teigiamą – teigiamos regresijos atveju. Koreliacijos koeficientas įgyja reikšmes tarp -1 ir 1. Kuo arčiau -1 ar 1 yra r , tuo stipresnis koreliacinis ryšys sieja nagrinėjamus kintamuosius.

1.3 DAUGIALYPĖ TIESINĖ REGRESIJA

Daugialypės regresijos modelis – statistinis modelis, leidžiantis vieno kintamojo reikšmes prognozuoti pagal kitų kintamųjų reikšmes. Statistiniai metodai, skirti regresijos modeliui sudaryti, patikrinti ar jis tinkamas ir taikyti prognozėms, vadinami regresine analize.

Daugialypės regresijos modelį galime taikyti, kai nepriklausomų kintamųjų yra daugiau nei vienas. Tarkime, kad Y yra priklausomas kintamasis, kurio i – tają reikšmę Y_i norime prognozuoti esant nustatytoms nepriklausomų kintamųjų reikšmėms $X_1 = x_{1i}, \dots, X_k = x_{ki}$. Tada tiesinės regresijos modelis yra:

$$Y_i = a + b_1 \cdot x_{1i} + b_2 \cdot x_{2i} + \dots + b_k \cdot x_{ki} + e_i$$

Čia e_i yra atsitiktinė paklaida (atsitiktinis dydis). Modelio koeficientai a, b_1, b_2, \dots, b_k – nežinomi. Daugialypės regresinės analizės tikslas yra modelio koeficientų įverčių suradimas.

Vienas iš daugialypės tiesinės regresijos tikslų – priklausomojo kintamojo Y reikšmių prognozavimas. Paaiškinsime, kaip tai atliekama daugialypėje regresijoje. Tarsime, kad duomenis sudaro intervalinių kintamųjų rinkinio stebėjimai $(x_{11}, x_{21}, \dots, x_{k1}, y_1), (x_{12}, x_{22}, \dots, x_{k2}, y_2), \dots, (x_{1n}, x_{2n}, \dots, x_{kn}, y_n)$. Tikslas – rasti parametrų a, b_1, b_2, \dots, b_k tokius įverčius $\hat{a}, \hat{b}_1, \hat{b}_2, \dots, \hat{b}_k$, kad funkcijos

$$\hat{y}(\vec{x}) = \hat{y}(x_1, x_2, \dots, x_k) = \hat{a} + \hat{b}_1 x_1 + \hat{b}_2 x_2 + \dots + \hat{b}_k x_k$$

reikšmės taškuose $(x_{1i}, x_{2i}, \dots, x_{ki})$ kiek galima mažiau skirtųsi nuo y_i , t.y. visi skirtumai (liekamosios paklaidos)

$$\hat{e}_i = y_i - \hat{y}(\vec{x}_i) = y_i - (\hat{a} + \hat{b}_1 x_{1i} + \hat{b}_2 x_{2i} + \dots + \hat{b}_k x_{ki})$$

$i = 1, 2, \dots, n$ būtų kiek galima mažesni.

Tokie parametrai randami mažiausių kvadratų metodu, t. y. parenkami taip, kad liekamųjų paklaidų kvadratų suma $SSE = \sum_1^n \hat{e}_i^2$ būtų mažiausia. Radę SSE minimizuojančius parametru įverčius $\hat{a}, \hat{b}_1, \hat{b}_2, \dots, \hat{b}_k$ gauname regresijos funkciją.

Ieškant regresijos funkcijos mažiausių kvadratų metodu, reikia: apskaičiuoti $(k+1)$ dalinę SSE išvestinę pagal nežinomus parametrus, visas gautas išvestines prilyginti nuliui ir gautąją $(k+1)$ lygčių sistemą išspręsti.

Formulės gautų įverčių, dviejų nepriklausomų kintamųjų atveju:

$$\hat{b}_1 = \frac{U_{22} \cdot U_{1y} - U_{12} \cdot U_{2y}}{U_{11} \cdot U_{22} - U_{12}^2}, \quad \hat{b}_2 = \frac{U_{11} \cdot U_{2y} - U_{12} \cdot U_{1y}}{U_{11} \cdot U_{22} - U_{12}^2},$$

$$\hat{a} = \bar{y} - \hat{b}_1 \bar{x}_1 - \hat{b}_2 \bar{x}_2$$

$$U_{11} = \sum_{i=1}^n x_{1i}^2 - n\bar{x}_1^2, \quad U_{12} = \sum_{i=1}^n x_{1i}x_{2i} - n\bar{x}_1\bar{x}_2, \quad U_{22} = \sum_{i=1}^n x_{2i}^2 - n\bar{x}_2^2$$

$$U_{1y} = \sum_{i=1}^n x_{1i}y_i - n\bar{x}_1\bar{y}, \quad U_{2y} = \sum_{i=1}^n x_{2i}y_i - n\bar{x}_2\bar{y}$$

Paprasčiausias būdas įvertinti prognozių tikslumą – pasižiūrėti, ar stebimos priklausomojo kintamojo reikšmės labai skiriasi nuo tų, kurias gautume prognozei naudodami regresijos lygtį.

Kuo didesnė liekamoji paklaida \hat{e}_i , tuo labiau prognozuojama reikšmė $\hat{y}(\vec{x}_i)$ skiriasi nuo stebimos reikšmės y_i .

Vienas iš svarbiausių daugialypės regresijos modelio tinkamumo matų yra determinacijos koeficientas. Jis naudojamas norint įvertinti nepriklausomų kintamųjų įtaką Y įgyjamoms reikšmėms. Determinacijos koeficientas žymimas r^2 ir apibrėžiamas santykiu:

$$r^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}(x_i) - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}$$

Determinacijos koeficientas $0 \leq r^2 \leq 1$. Kuo r^2 reikšmė didesnė, tuo regresinė kreivė geriau tinka eksperimentiniams duomenims, tuo daugiau informacijos apie Y reikšmes glūdi kintamuosiuose $X_1 = x_{1i}, \dots, X_k = x_{ki}$. Taigi tuo geriau tinka ir pasirinktas regresijos modelis. Tiesinis determinacijos

koeficientas reiškia, kad stebėjimai yra labiau koncentruoti apie mažiausiųjų kvadratų metodu gautą tiesę. Taikant regresinę analizę dažniausiai reikalaujama, kad $r^2 \geq 0,25$. Jeigu $r^2 < 0,25$, labai abejotina, ar tiesinės regresijos modelis tinka. Jeigu kintamųjų skaičius k nedaug skiriasi nuo stebėjimų skaičiaus n , tai vien todėl determinacijos koeficientas yra arti vieneto. Todėl į r^2 rekomenduojama atsižvelgti tik tada, kai k daug kartų mažesnis už n .

Kitais atvejais skaičiuojamas koreguotasis determinacijos koeficientas r_{adj}^2 . Jį skaičiuojant, atsižvelgiama ir į imties didumą, ir į nepriklausomų kintamųjų skaičių. Koreguotas determinacijos koeficientas r_{adj}^2 skaičiuojamas pagal formulę:

$$r_{adj}^2 = 1 - (1 - r^2) \cdot \frac{n - 1}{n - 2}$$

Kuo koreguotas determinacijos koeficientas didesnis, tuo geriau Y reikšmės aprašo regresijos modelyje esančių nepriklausomų kintamųjų elgesys.

Kvadratinė šaknis iš determinacijos koeficiento vadinama daugialypės koreliacijos koeficientu. Šis koeficientas parodo, kaip stipriai prognozuojamas kintamasis priklauso nuo visų nepriklausomų kintamųjų.

1.4 DAUGIALYPĖS REGRESIJOS MODELIO PROBLEMOS IR KOREKTIŠKUMO TYRIMAS

Apžvelgsime problemas, su kuriomis susiduriama atliekant regresinę analizę ir regresijos modelio korektiškumo tyrimo principus.

Multikolinearumas. Daugialypės regresijos modelis tinkamas prognozuoti tada, kai visi nepriklausomi kintamieji X_1, \dots, X_k tarpusavyje nekoreliuoja, o priklausomybė sieja tik juos ir Y . Kai tarp kintamųjų X_1, \dots, X_k yra stipriai koreliuojančių, susiduriame su multikolinearumo problema. Tokiu atveju regresijos funkcijos koeficientai gali tapti nestabilūs. Norint nustatyti, ar vektoriai multikolinearūs, skaičiuojamas dispersijos mažėjimo daugiklis VIF (*angl. Variance Inflation Factor*). Tarkime, kad r_j^2 yra regresijos modelio, kuriame X_j yra priklausomas kintamasis, o $X_1, \dots, X_{j-1}, X_{j+1}, \dots, X_n$ – nepriklausomi kintamieji, determinacijos koeficientas. Tada kintamojo X_j dispersijos mažėjimo daugiklis:

$$VIF = \frac{1}{1 - r_j^2}$$

Paprastai VIF interpretuojamas kaip dispersijos santykis su ta dispersija, kurią turėtų, jeigu X_j nekoreliuotų su likusiais X . Visuotinai priimtina taisyklė yra tokia:

Kintamasis yra „per daug multikolinearus“, jeigu $VIF > 4$.

Autokoreliacija. Kartais regresijos modelio liekamosios paklaidos būna priklausomos. Jei taip atsitinka, modelio rezultatai tampa nekorektiški: determinacijos koeficiento r^2 reikšmė yra didesnė už tikrąją, apskaičiuotų įverčių standartinės paklaidos gaunamos mažesnės, be to negalima tikrinti hipotezių t-Stjudento ir F kriterijaus pagalba.

Autokoreliaciją tikriname Durbino – Watsono kriterijumi. Regresijos modelio paklaidas sieja ryšys:

$$e_i = \rho \cdot e_{i-1} + z_i ;$$

čia $z_i \sim N(0, \sigma^2)$ ir z_1, z_2, \dots – nepriklausomi atsitiktiniai dydžiai.

Paklaidos e_i nekoreliuoja, jei $\rho = 0$. Apskaičiuojame kriterijaus statistiką:

$$d = \frac{\sum_{i=2}^n (\hat{e}_i - \hat{e}_{i-1})^2}{\sum_{i=1}^n \hat{e}_i^2}$$

$d \approx 2(1 - \rho)$, ρ kinta nuo -1 iki 1, taigi Durbino – Watsono statistika kinta nuo 0 iki 4. Kuo d arčiau 2, tuo mažiau tikėtina, kad autokoreliacija yra.

Išskirtys. Labai vienas nuo kito besiskiriantis stebėjimai gali radikaliai pakeisti regresijos tiesės parametrų įverčius. Tokių stebėjimų duomenys vadinami išskirtimis. Išskirtis nebūtinai iš esmės pakeičia parametrų įverčius. Ji gali atitikti tą pačią kintamųjų priklausomybę, kurią galima nustatyti ir iš likusių duomenų. Išskirtimi galima laikyti reikšmę, kuri nuo imties vidurkio nutolusi per du arba tris standartinius nuokrypius.

Ar išskirtis turi didelę įtaką regresijos lygties koeficientams, galima nustatyti atliekant regresinę analizę su išskirtimi ir be jos. Jei išskirtis beveik nepakeičia lygties koeficientų įverčių, tai galime ją palikti. Jeigu pakeičia – tuomet reikia vykdyti tolimesnę jos analizę [7].

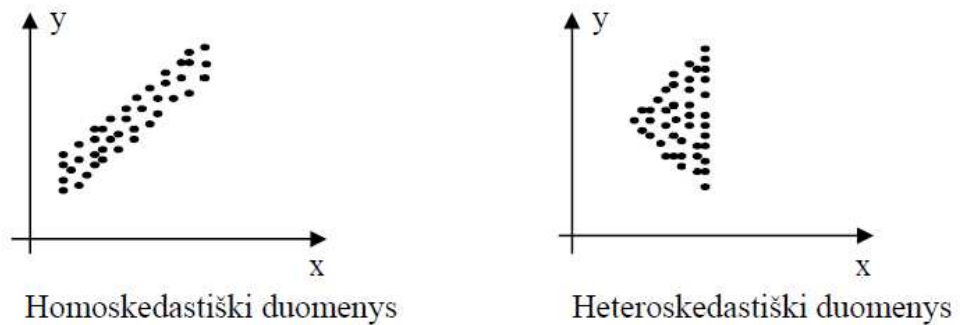
Statistinių programų pakete SAS regresinės analizės metodas yra taikomas korektiškai, kai išpildomi šie reikalavimai:

Liekamųjų paklaidų normalumas. Kadangi paklaidos yra normalieji atsitiktiniai dydžiai, tai su kiekviena fiksuota x_i reikšme kintamieji Y_i taip pat yra normalieji atsitiktiniai dydžiai. Regresinės analizės rezultatai pasikeičia, jeigu kintamųjų skirstiniai stipriai skiriasi nuo normaliųjų.

Visų paklaidų vidurkiai lygūs nuliui.

Dispersijų lygybė. Kai šis reikalavimas netenkinamas, susiduriame su heteroskedastiškumo

problema. Paveiksle matyti kaip atrodo homoskedastiški (dispersijos lygios) ir heteroskedastiški duomenys (dispersijos skirtingos).

Regresijos modelis jautrus šio reikalavimo pažeidimui. Skirtingos dispersijos gali iš esmės iškreipti prognozę.

Nepriklausomų ir priklausomojo kintamojo reikšmių grafikas sudaro 45° tiesę su abscisių ašimi.

1.5 LAIKO EILUTĖS

1.5.1 PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Visus procesus galima suskirstyti į *determinuotus*, kurių kitimą laiko bėgyje galima tiksliai aprašyti, ir *atsitiktinius*.

Tegul T yra skaičių seka arba intervalas. Visuma atsitiktinių dydžių $\{\xi_t, t \in T\}$, apibrėžtų vienoje tikimybinėje erdvėje (Ω, F, P) , vadinama *atsitiktiniu procesu*. Parametro t kitimo aibė T kartais vadinama indeksų aibe. Aibės T pavyzdžiai:

$$Z = \{0, \pm 1, \pm 2, \dots\}, N = \{0, 1, 2, \dots\}, \{-\infty, \infty\}, [0, \infty).$$

Realiai dažniausiai stebima viena atsitiktinio proceso realizacija (trajektorija). Jeigu fiksuosime laiko momentus t_1 ir t_2 , gausime atsitiktinius dydžius ξ_1 ir ξ_2 , kurie vadinami *proceso pjūviais* arba tiesiog atsitiktinio proceso reikšmėmis laiko momentais t_1 ir t_2 .

Kai argumento reikšmė $t = t_1$ fiksuota, proceso pjūvis ξ_1 yra atsitiktinis dydis, kurio tikimybių skirstinį nusako pasiskirstymo funkcija:

$$F_{\xi_1}(x) = P(\xi_1 \leq x), x \in \mathfrak{R}.$$

Vienmatė pasiskirstymo funkcija nėra viso proceso charakteristika. Ji neatspindi ryšio tarp atskirų proceso pjūvių.

Atsitiktinis procesas, kurio $T \subset Z$, dažniausiai vadinamas *laiko eilute*. Gali būti atveju, kai t yra bet koks parametras. Tačiau tradiciškai atsitiktinių sekų stebėjimai siejami su laiku ir jos vadinamos laiko eilutėmis.

Atsitiktinių sekų analizėje labiausiai domina ne atskiras atsitiktinis dydis ξ_t , o jų sistema $\{\xi_t\}$, priklausanti nuo parametro t , kintančio tam tikrame intervale ar įgyjančio tam tikras reikšmes. Jei tiriama sekos elgsena laiko momentais $t=1,2,\dots,N$, reikia nagrinėti atsitiktinių dydžių $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_N$ daugiamatį skirstinį.

Pasiskirstymo funkcijų rinkinys

$$\{F_{t_1, \dots, t_k}(x_1, \dots, x_k), t_1, \dots, t_k \in T, k = 1, 2, \dots\}$$

vadinamas *procesu ξ daugiamatais skirstiniais*, jei $F_{t_1, \dots, t_k}(\cdot)$ yra atsitiktinių vektorių $(\xi_{t_1}, \dots, \xi_{t_k})$ pasiskirstymo funkcijos, t. y.

$$F_{t_1, \dots, t_k}(x_1, \dots, x_k) = P\{\xi_{t_1} < x_1, \dots, \xi_{t_k} < x_k\}.$$

Tik iš daugiamatės pasiskirstymo funkcijos bei jos charakteristikų galima spręsti apie tiriamosios sekos savybes. Praktiniuose uždaviniuose dažniausiai neturima tokios išsamios informacijos ir apsiribojama prielaidomis, daugiau ar mažiau adekvačiomis tikrovei.

Vienas pirmųjų darbų iš laiko eilučių yra Yule (1927) straipsnis, kuriame pirmą kartą buvo pasiūlytas autoregresijos modelis Saulės aktyvumo duomenims aprašyti. Darbai laiko eilučių srityje suaktyvėjo apie 1955 metus, pradėjus naudoti kompiuterius, o nuo 1970 metų tapo viena greičiausiai besiplėtojančių tyrimo sričių atsitiktinių procesų ir matematinės statistikos sankirtoje. Kompiuteriai atvėrė vis daugiau galimybių, buvo sukurta daug metodų, leidžiančių sukurti gerus statistinius modelius įvairiems duomenims.

1.5.2 PROGNOZAVIMAS

Statistinio modelio sukūrimas nagrinėjamiems duomenims nėra savitiksliis uždavinys. Kiekvienas modelis yra tam tikra tikrovės idealizacija, todėl galima modelį panaudoti sprendžiant tokius uždavinius:

1. Prognozuoti būsimas sekos reikšmes;
2. Modeliuoti daugiau panašių realizacijų;
3. Atkurti trūkstamas reikšmes stebėjimų sekoje;
4. Išgryninti stebėjimus, atmetant reikšmes, atsiradusias sekoje dėl pašalinio poveikio.

Prognozė suprantama kaip būsimų proceso reikšmių įvertinimas remiantis turimomis proceso reikšmėmis.

Tarkime, stebime atsitiktinį vektorių $X = (X_1, \dots, X_n)^T$. Atsitiktinio dydžio Y tiesinė prognozė:

$$\hat{Y} = a + b_1 X_1 + \dots + b_n X_n = a + b^T X$$

1.5.3 TRENDAS

Laiko eilučių trendas, išreiškiantis bendrą didėjimo ar mažėjimo tendenciją, dažniausiai yra surandamas naudojant mažiausiųjų kvadratų metodą ir regresinę analizę. Trendas yra nusakomas algebrine funkcija. Ji gali būti parinkta įvairiausių pavidalų.

Tiesinis trendas taikomas, kai matavimo gretimų reikšmių skirtumai (pirmieji skirtumai) yra artimi vienas kitam. Tiesinio trendo lygtis:

$$Y = b_0 + b_1 \cdot t.$$

Čia b_0 ir b_1 - nežinomieji trendo koeficientai, o trendo kintamasis laiko eilutėse reiškia sunumeruotus matavimo momentus. Nežinomieji trendo koeficientai nustatomi pagal formules:

$$b_1 = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\overline{x^2} - \bar{x}^2},$$

$$b_0 = \bar{y} - b_1 \bar{x}.$$

Čia brūkšnelis virš kintamojo žymi jo vidurkį.

Parabolinis trendas (antros eilės) yra tinkamas, kai duomenų antrieji skirtumai vienas nuo kito ne daug skiriasi. Antrieji skirtumai yra gaunami atimant gretimas pirmųjų skirtumų reikšmes.

EkspONENTINIS trendas yra tinkamas, kai duomenys keičiasi beveik vienodu procentu.

1.5.4 PAPRASTOJO EKSPONENTINIO GLODINIMO METODAS

Paprastojo eksponentinio glodinimo metodas šiandien yra plačiausiai naudojama prognozavimo technika. Prognozuojama reikšmė yra apskaičiuojama pagal formulę:

$$\hat{y}_t = \alpha(y_{t-1} - \hat{y}_{t-1}) + \hat{y}_{t-1}$$

kur α ($0 \leq \alpha \leq 1$) vadinama glodinimo konstanta. Ji susijusi su slenkamųjų vidurkių metodo narių skaičiumi n apytiksliai tokia formule: $\alpha = \frac{2}{n+1}$. Todėl, kai α artimas vienetui, turime nedidelį duomenų glodinimą, o kai α mažas – gana smarkų glodinimą.

1.5.5 SEZONINIS EKSPONENTINIO GLODINIMO METODAS

Naudojamų rodiklių prognozavimui gali būti sudaromas neparametrinis laiko eilučių sezoninio eksponentinio glodinimo (ang. Seasonal Exponential Smoothing) modelis.

Jeigu laiko eilutės stebiniai yra nepriklausomi ir vienodai pasiskirstę, tuomet vidurkis dažniausiai geriausiai vertina kitą stebimą reikšmę, bent jau tokiems kriterijams kaip mažiausių kvadratų ar didžiausio tikėtimumo. Vidurkis yra tik paskutinių dydžių svertinis vidurkis, kur kiekvienam dydžiui suteiktas svoris – daugiklio $1/n$. Jeigu vidurkio modelis μ yra naudojamas būsimų dydžių prognozei, taikomas modelis yra:

$$Y_t = \mu + \varepsilon_t,$$

kur paklaidos narys ε_t pasiskirstęs pagal normalųjį skirstinį su nuliniu vidurkiu ir sklaida σ^2 . Į žingsnio per vieną laiko momentą modelį galima žiūrėti kaip į eksponentinio glodinimo modelį.

Žingsnio per vieną laiko momentą modelio lygtis:

$$Y_t = Y_{t-1} + \varepsilon_t.$$

Eksponentinio glodinimo modelio formulavimas prasideda begaline praeitimi, taikomas svertinis vidurkis su svoriu, kuris eksponentiškai artėja į nulį. Svoriai yra kontroliuojami vienintelio parametro ω . Jeigu duomenys yra iki laiko t , tuomet kitas laiko momentas yra:

$$\hat{Y}_{t+1} = \omega Y_t + \omega(1-\omega)Y_{t-1} + \omega(1-\omega)^2 Y_{t-2} + \dots$$

Iškeliam daugiklį $(1-\omega)$ nuo kito nario iki begalybės:

$$\hat{Y}_{t+1} = \omega Y_t + (1-\omega)[\omega Y_{t-1} + \omega(1-\omega)Y_{t-2} + \dots].$$

Prognozės skaičiavimai yra paremti prognozės lygtimi:

$$\hat{Y}_{t+1} = \omega Y_t + (1-\omega)\hat{Y}_t.$$

Skaičiavimai atspindi faktą, jog tikrasis svertinis vidurkis nėra suskaičiuotas naudojant visas praeities reikšmes, kadangi ekvivalentus rekursijos sąryšis reikalauja tik vieno praeities dydžio ir vienos praeities prognozės.

Eksponentinio glodinimo modelių paskutinių stebinių pusiausvyros koeficientas didesnis negu tolimos praeities stebinių. Tačiau sezoninės laiko eilutės dažnai turi stiprias autokoreliacijas kas

pratešia palyginti toli į praeitį ir tokiu atveju paprasti eksponentinio glodinimo modeliai nenaudoja sezoniniškumo informacijos. Sprendimas yra prie modelio pridėti sezonines komponentes.

Sezoninio eksponentinio glodinimo metodas neturi ilgalaikės tendencijos – trendo komponentės:

$$Y_t = \mu_t + s_p(t) + \varepsilon_t.$$

Funkcija $s_p(t)$ susieja laiką t su vienu iš p sezoninių daugiklių. Įprastinėje regresijos struktūroje, dydis $s_p(v)$ yra toks pats kaip $s_p(v + p)$, tuomet kai nuolydis ir atkarpų tiesinės dedamosios yra konstantos.

Įprasto sezoninio glodinimo modelio lygčių sudarymas iliustruoja lygčių taikymą kur naudojami du glodinimo svoriai:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_t + S_{t-p+k},$$

čia $L_t = \omega(Y_t - S_{t-p}) + (1 - \omega)L_{t-1}$ yra lygmens komponentė su lygmens glodinimo svoriu ω , ir $S_t = \delta(Y_t - L_t) + (1 - \delta)S_{t-p}$ yra sezoninė komponentė su sezoninio glodinimo svoriu δ . Bendrai, pradžioje dydžiai yra gaunami prognozuojant praeitį t.y. prognozuojant eilutes atvirkštine tvarka naudojant parinktą modelį [5 p. 139 – 162].

1.5.6 WINTERS ADITYVINIS METODAS

Tiriamų rodiklių prognozavimui taip pat gali būti sudaromas neparametrinis Winters adityvinis (ang. Winters additive) laiko eilučių modelis.

Winters adityvinis metodas susieja tiesinio trendo modelį su sezoninėmis komponentėmis:

$$Y_t = \mu_t + \beta_t t + s_p(t) + \varepsilon_t,$$

čia μ_t apibūdina laike kintamą vidurkio narį, β_t apibūdina laike kintamą nuolydį, $s_p(t)$ apibūdina kintamą sezoninę įtaką vienam iš p sezonų, ir ε_t yra atsitiktiniai nuokrypiai.

Kiekvienu laiko momentu t , glodinimo modeliai skirtingus įvairius laike besikeičiančius komponentus. Pradžioje, taikant glodinimą, kiekvienam stebiniui skaičiuojami jų įverčiai naudojant glodinimo lygtis. Priklausomai nuo glodinimo modelio, glodinimo būseną laiko momentu t susideda iš: L_t glodinimo lygmens, kuris įvertina μ_t , T_t glodinimo trendo, kuris įvertina β_t , S_{t-j} , $j = 1, \dots, p$,

sezoninių daugiklių, kurie įvertina $s_p(t)$. Šiame metode naudojamas lygčių atnaujinimas panašiai kaip ir eksponentinio glodinimo metode:

$$L_t = \omega(Y_t - S_{t-p}) + (1 - \omega)(L_{t-1} + T_{t-1}),$$

$$T_t = \gamma(L_t - L_{t-1}) + (1 - \gamma)T_{t-1},$$

$$S_t = \delta(Y_t - L_t) + (1 - \delta)S_{t-p},$$

čia ω yra lygmės glodinimo svoris, γ yra trendo glodinimo svoris, ir δ yra sezoninio glodinimo svoris.

Prognozavimo per k žingsnių lygtis yra:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_t + kT_t + S_{t-p+k}.$$

1.6 SENATVĖS PENSIJŲ SISTEMOS

1.6.1 LIETUVOS SENATVĖS PENSIJŲ FORMULĖ

Senatvės pensija apskaičiuojama pagal šią formulę:

$$P = B + 0,005 \cdot s \cdot k \cdot D + 0,005 \cdot S \cdot K \cdot D + G$$

B - pagrindinė dalis. Ji lygi 120 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos, jeigu asmuo turi būtinajį (30 metų) socialinio pensijų draudimo stažą.

s - stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu iki 1993 m. gruodžio 31 d.;

k - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, t.y. per 5 paeiliui einančius palankiausius metus iš laikotarpio nuo 1984 m. sausio 1 d. iki 1993 m. gruodžio 31 d. turėto uždarbio santykis su tų pačių metų vidutiniu uždarbiu Lietuvoje;

S - stažas, įgytas po 1994 m. sausio 1 d. dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;

K - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pajamas, turėtas nuo 1994 m. sausio 1 d.;

D - Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama pensija.

G - priedas už stažo metus, skiriamas ir mokamas asmenims, įgijusiems didesnę nei 30 metų pensijų draudimo stažą. Už kiekvienus pilnus stažo metus, viršijančius 30 metų, mokama 3 procentai bazinės pensijos.

Dabartinė formulė lengvai transformuojama į taškų sistemą:

Sandauga $S \cdot K$ tampa taškų suma $S \cdot K = (k_1 + k_2 + \dots + k_s)$.

Laikysime, kad S – stažas, nepriklausantis nuo laiko, kada jis įgytas, K – asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuojamas nepriklausomai nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo laikotarpio.

Sandauga $0,005 \cdot D$ tampa vieno taško verte.

Pagrindinės dalies (B) ir priedo už stažo metus (G) nekeičiame.

2009 m. Lietuvoje vidutinis darbo užmokestis buvo 2052 Lt, būtinasis socialinio pensijų draudimo stažas 30 metų.

1.6.2 VOKIETIJOS SENATVĖS PENSIJŲ FORMULĖ

Senatvės pensijos priklauso nuo įmokų, kurias moka apdraustasis. Jos mokamos pagal apdraustojo pajamas. Taip pat senatvės pensijos priklauso nuo nemokumo laikotarpių (pvz., nedarbo, motinystės/tėvystės atostogų) ir pensinio amžiaus. Senatvės pensija apskaičiuojama pagal šią formulę:

$$B_{t,i} = EP_i \cdot AA_i \cdot PV_{t-1} \cdot \frac{ANW_{t-1}}{ANW_{t-2}} \cdot \left(1 - \frac{PQ_{t-1}}{PQ_{t-2}}\right)$$

$B_{t,i}$ – pensiniko i pensija metais t ;

EP_i – pensininko i iki pensijos sukaupta taškų suma;

AA_i - aktuarinės korekcijos daugiklis, priklausantis nuo pensininko i išėjimo į pensiją meto;

PV_{t-1} – pensijų vertės koeficientas, nustatomas valstybės, $t-1$ laikotarpiu;

ANW – vidutinis šalies darbo užmokestis;

$$PQ = \frac{\text{pensininkų skaičius}}{\text{apdraustųjų skaičius} \cdot \text{bedarbių skaičius}}$$

Pensininko taškų suma (EP_i)

Darbo užmokesčio balai nustatomi asmenims, kurie moka įmokas, kas vienerių metų laikotarpį. Jei per vienerius metus asmuo uždirba vidutines pajamas, lygias visų apdraustųjų asmenų vidutinėms pajamoms, jis gauna vieną tašką. Jei jis uždirba pusę vidutinių pajamų - gauna pusę taško, jei gauna dvigubai didesnes pajamas už vidutines - turi du taškus tais metais.

Aktuarinės korekcijos daugiklis (AA_i)

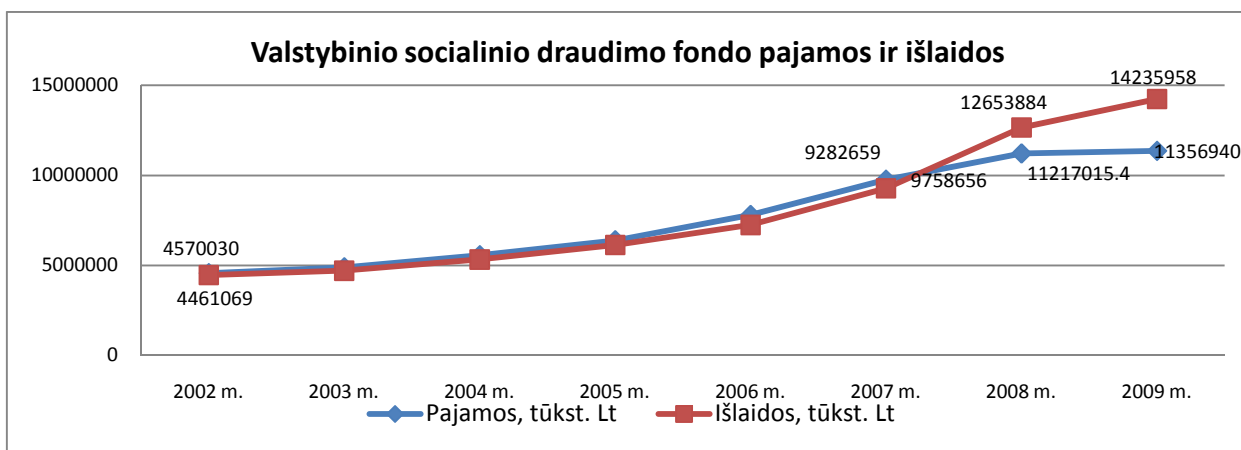
Jei apdraustasis asmuo išeina į pensiją valstybės nustatytu laiku, tuomet $AA_i = 1$. Jei jis išeina anksčiau, aktuarinės korekcijos daugiklis mažinamas 0,003 už kiekvieną kalendorinį mėnesį, jei vėliau – daugiklis didinamas 0,005 už kiekvieną kalendorinį mėnesį.

2. TIRIAMOJI DALIS

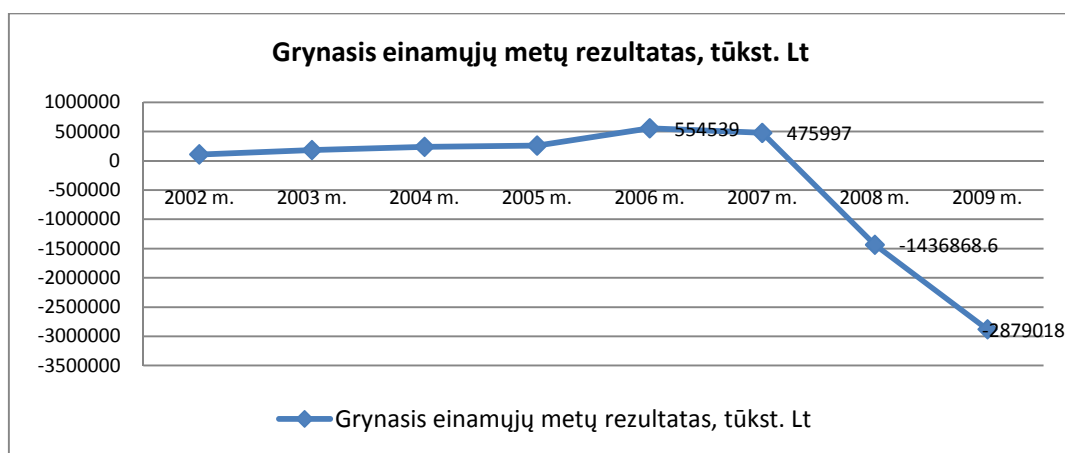
2.1. SODROS DUOMENŲ ANALIZĖ

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (dar vadinama Sodra) yra socialinio draudimo fondą administruojanti centrinė institucija, kuri koordinuoja, metodiškai vadovauja ir užtikrina jai pavaldžių teritorinių skyrių ir įstaigų efektyvų ir kokybišką darbą bei juos kontroliuoja. Pagrindinė Sodros funkcija – valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo užtikrinimas. Valdyba:

- organizuoja privalomąjį ir savanorišką valstybinį socialinį draudimą,
- rengia ir vykdo valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą,
- administruoja socialinio draudimo įmokas,
- užtikrina valstybinio socialinio draudimo pensijų, pašalpų ir kitų išmokų teisingą apskaičiavimą, skyrimą bei mokėjimą,
- organizuoja teisingą apdraustųjų įskaitos tvarkymą,
- administruoja pensijų kaupimo dalyvių ir pensijų kaupimo sutarčių registrą,
- organizuoja kaupiamųjų pensijų įmokų pervedimą į pensijų kaupimo bendrovių valdomus pensijų fondus.

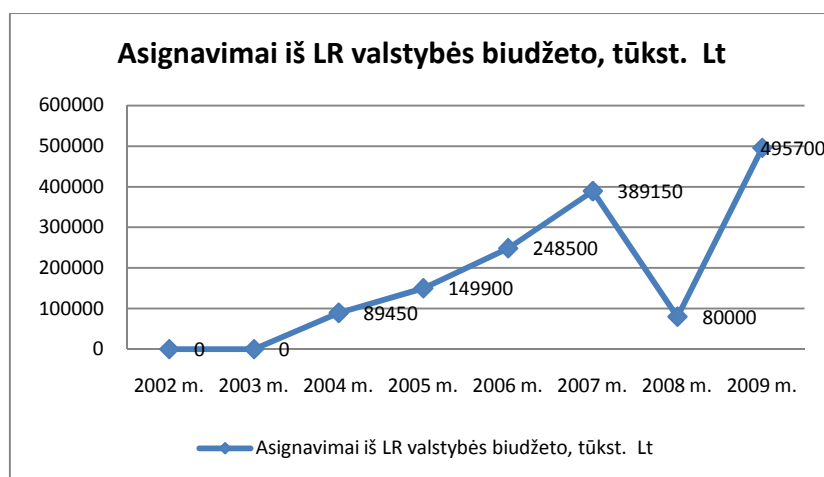

2.1 pav. Sodros pajamos ir išlaidos 2002 – 2009 metais

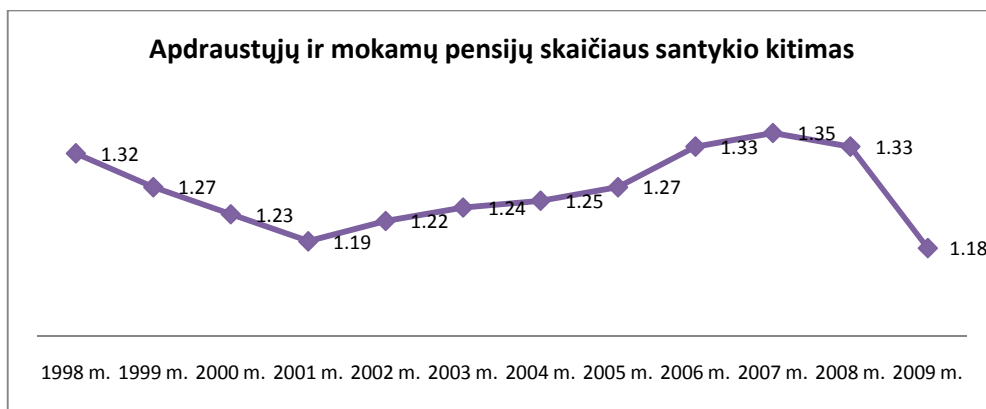
2.2 pav. Valstybinio socialinio draudimo fondo grynasis einamųjų metų rezultatas 2002 – 2009 metais

Iš 2.1 pav. ir 2.2 pav. matome, kad nuo 2002 iki 2007 metų Sodros pajamos viršijo išlaidas. Per šį laikotarpį didžiausias grynasis einamųjų metų rezultatas buvo 2006 metais ir siekė 554539 tūkst. Lt. 2008 metais, kai prasidėjo Pasaulinė ekonominė krizė, Sodros išlaidos viršijo pajamas. Tais metais grynasis einamųjų metų rezultatas buvo -1436868,6 tūkst. Lt, o 2009 m. išaugo iki -2879018 tūkst. Lt.

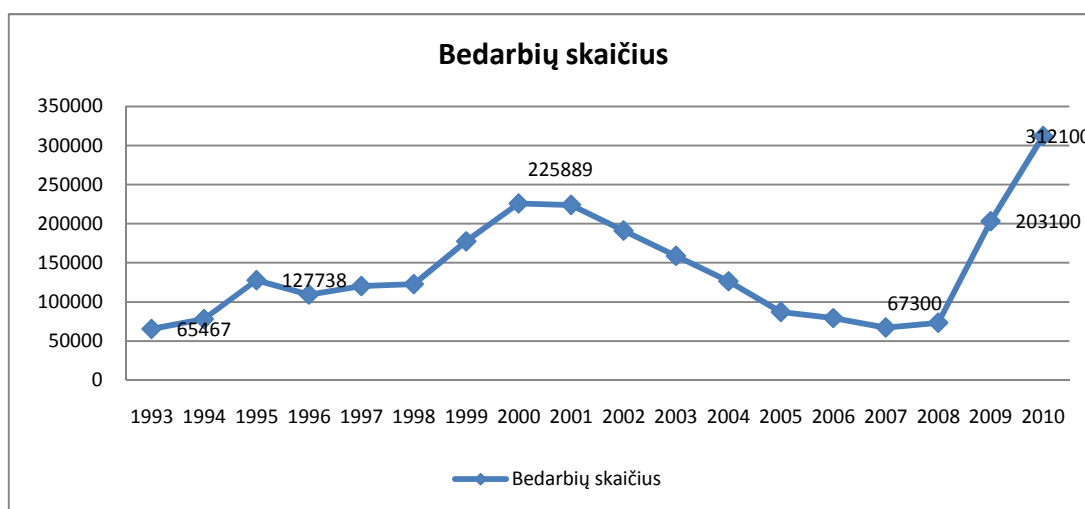
2.3 pav. Asignavimai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto 2002 – 2009 metais

Iš 2.3 pav. matome, kad nuo 2004 iki 2007 metų Sodrai buvo skiriama parama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, kuri kasmet buvo vis didesnė. 2007 metais ji siekė daugiau nei 389 mln. Lt. 2008 metais parama iš biudžeto buvo mažiausia nuo 2002 metų ir lygi 80 mln. Lt. 2009 metais Lietuvos Respublikos vyriausybė skyrė Sodrai didžiausią pinigų sumą (daugiau nei 495 mln. Lt.) per nagrinėjamą laikotarpį.

2.4 pav. Apdraustųjų ir mokamų pensijų skaičiaus santykio kitimas 1998 – 2009 metais

Iš 2.4 pav. pateiktų duomenų pastebime, kad nuo 1998 iki 2001 metų apdraustųjų ir mokamų pensijų skaičiaus santykis sumažėjo nuo 1,32 iki 1,19. Nuo 2001 iki 2007 metų šis santykis augo iki 1,35. 2008 metais jis siekė 1,33, o 2009 nukrito iki 1,18. Tai mažiausias skaičius nuo 1998 metų.

2.5 pav. Bedarbių skaičius Lietuvoje 1993 – 2010 metais

Iš 2.5 pav. matome, kad mažiausias bedarbių skaičius per laikotarpį nuo 1993 iki 2010 metų buvo 1993 metais (65467 bedarbiai). Iki 2000 metų skaičius vis augo ir pasiekė 225889. Vėliau jis sumažėjo iki 67300 bedarbių (2007 m.). 2008 metais bedarbių nežymiai padaugėjo lyginant su 2007 metais. Tačiau 2009 metais skaičius išaugo iki 203100 bedarbių, o 2010 metais pasiekė 312100.

2.2. TIESINĖ REGRESINĖ ANALIZĖ

Tyrimas atliekamas naudojant SAS 9.1 programą. Skaičiuojama remiantis metiniais duomenimis.

- Tikrinama hipotezė: „SODROS pajamų ir išlaidų priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 2002 - 2009 m.

2.1 lentelė

SODROS pajamų ir išlaidų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
102.04	<.0001	0.9445

Iš 2.1 lentelės matome, kad hipotezė „SODROS pajamų ir išlaidų priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas lygus 0,9445, todėl galime paaiškinti 94,45% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,9719$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp SODROS pajamų ir išlaidų yra labai stiprus.

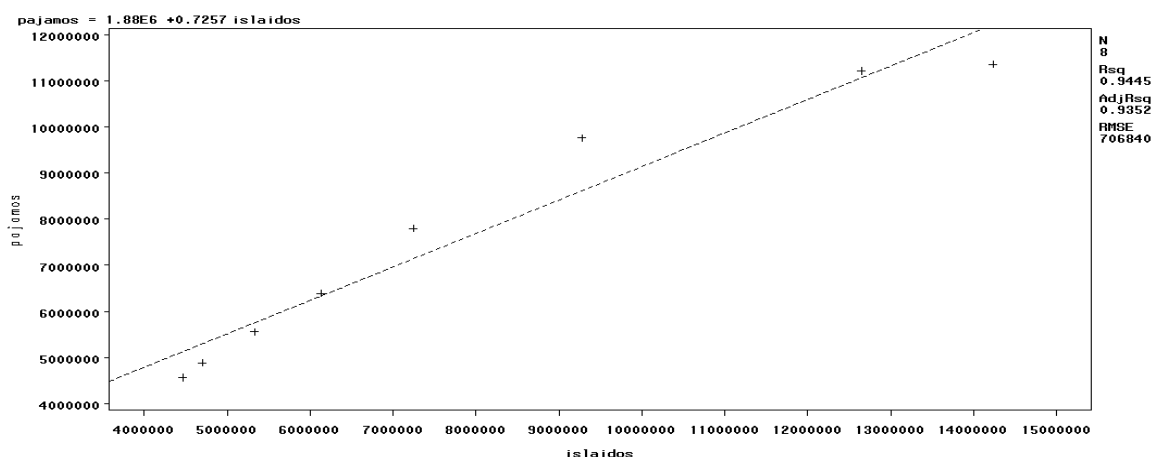
2.2 lentelė

SODROS pajamų ir išlaidų regresinės tiesės parametrai

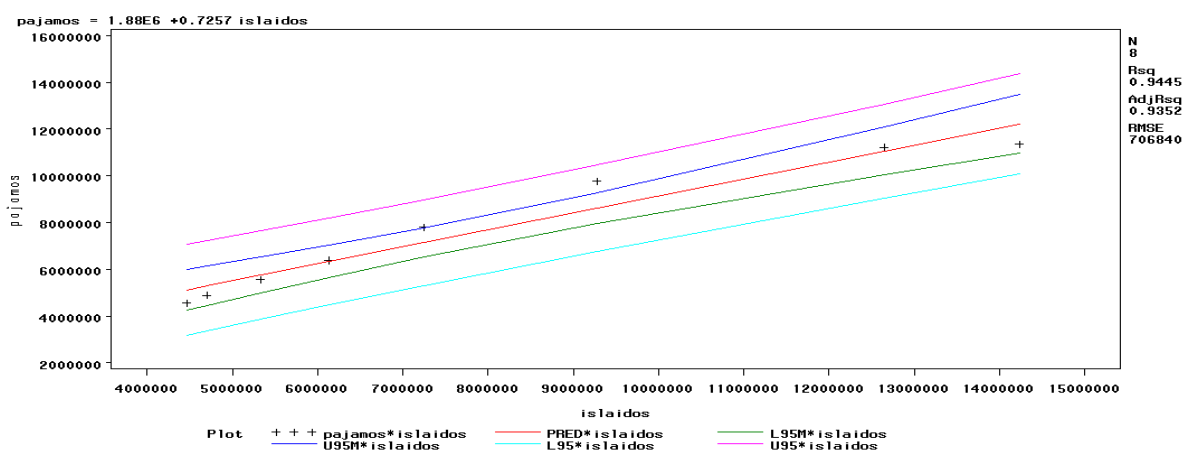
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	1883632	3.00	0.0239
Skaičius	0.72573	10.10	<.0001

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.2 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0239 < 0,05$ ir $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $pajamos = 1883632 + 0.72573 \times išlaidos$.

2.6 pav. SODROS pajamų ir išlaidų priklausomybės grafikas

2.7 pav. SODROS pajamų ir išlaidų pasikliautiniai intervalai

2.3 lentelė

Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	1.00000
Pensijų skaičius	1.00000	1.0000

Iš 2.3 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 1. Vadinasi, tarp SODROS pajamų ir išlaidų yra labai stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

2.4 lentelė

SODROS pajamų ir išlaidų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.8715

Iš 2.4 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

2.5 lentelė

SODROS pajamų ir išlaidų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezę apie liekanų vidurkio lygybę nuliui primame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „Pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 1998 - 2009 m.

2.6 lentelė

Pensijų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
18.28	0.0016	0.6464

Iš 2.6 lentelės matome, kad hipotezė „Pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0016 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,6464, todėl galime paaiškinti 64,64% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R - Square} = 0,804$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp pensijų išlaidų ir skaičiaus yra stiprus.

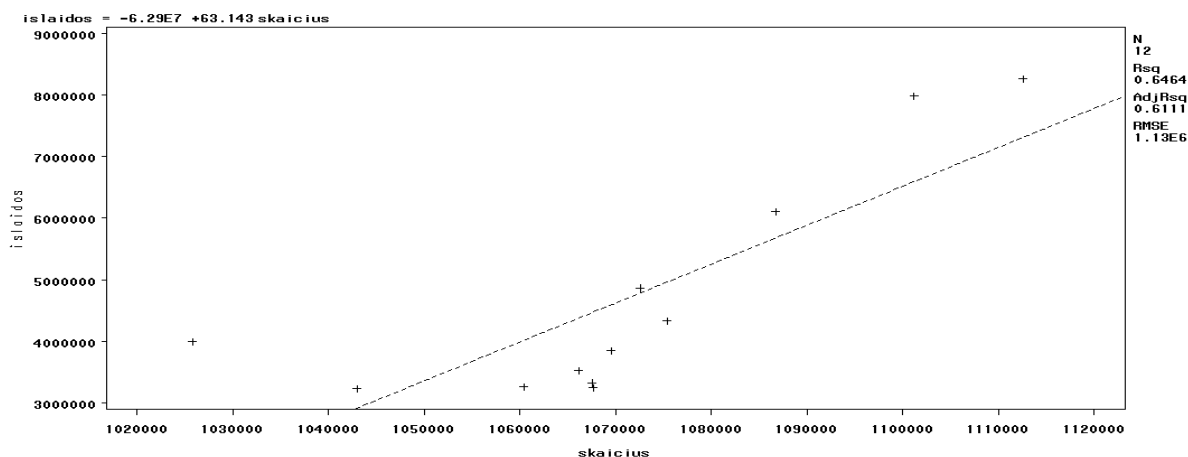
2.7 lentelė

Pensijų regresinės tiesės parametrai

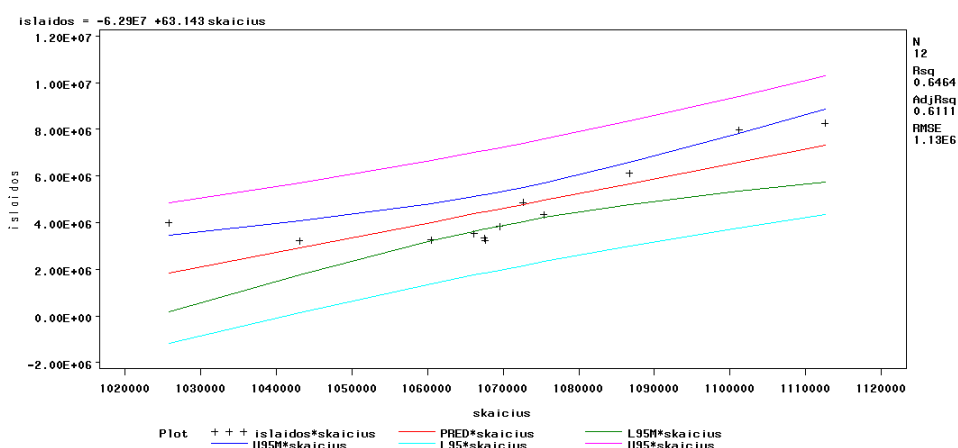
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	-62943135	-3.98	0.0026
Skaičius	63.14326	4.28	0.0016

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.7 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0026 < 0,05$ ir $0,0016 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = -62943135 + 63.14326 \times skaičius$.

2.8 pav. Pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas

2.9 pav. Pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautiniai intervalai

2.8 lentelė

Pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.79720
Pensijų skaičius	0.79720	1.0000

Iš 2.8 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,79720, vadinasi, tarp pensijų dydžių ir skaičiaus yra stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

2.9 lentelė

Pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.2391

Iš 2.9 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

2.10 lentelė

Pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezę apie liekanų vidurkio lygybę nuliui primame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 2002 - 2009 m.

2.11 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
5.73	0.0538	0.4884

Iš 2.11 lentelės matome, kad hipotezė „Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra priimama, nes $0,0538 > 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra netiesinė.

Kad gautume tiesinę regresijos lygtį, transformuojame parametrus: išlaidas ir skaičių.

2.12 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų transformuotų parametrų regresinės analizės rezultatai

Funkcija	Transformuojami parametrai	Pr > F	Determinacijos koeficientas	Koreliacijos koeficientas
log (x)	$x = skaičius$	0.0218	0.6117	0.7821
	$x = išlaidos$			
	$x = skaičius$	0.0583	0.4758	0.6898
\sqrt{x}	$x = išlaidos$	0.0194	0.6254	0.7908
	$x = skaičius$			
	$x = išlaidos$	0.0354	0.5490	0.7409
$\frac{1}{x}$	$x = skaičius$	0.0560	0.4822	0.6944
	$x = išlaidos$	0.0338	0.5556	0.7454
	$x = skaičius$	0.0067	0.7319	0.8555
$\frac{1}{x}$	$x = išlaidos$	0.0635	0.4625	0.6801
	$x = skaičius$			
	$x = išlaidos$	0.0049	0.7585	0.8709

Iš 2.12 lentelės matome, kad hipotezė „Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, kai transformuojame išlaidas funkcija $\frac{1}{x}$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,7585, todėl galime

paiškinti 75,85% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,8709$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus yra stiprus.

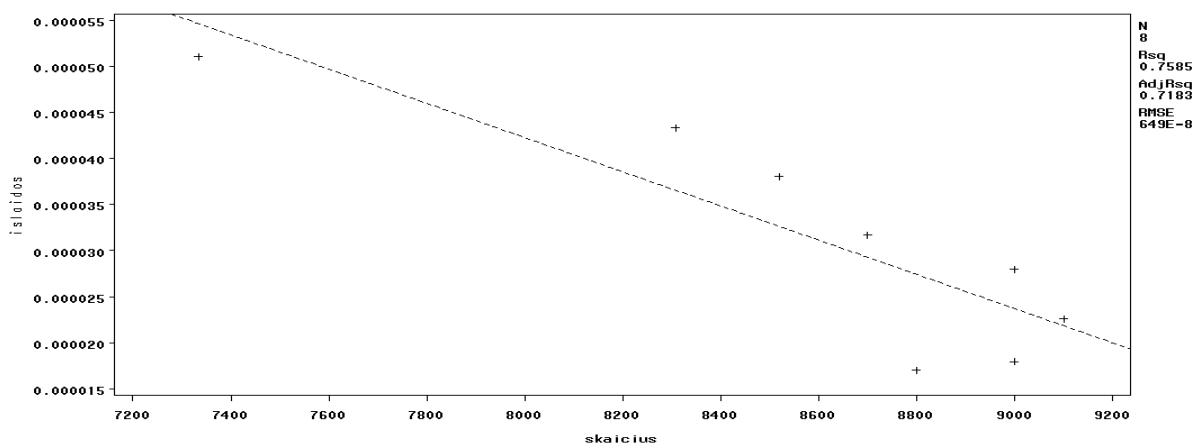
2.13 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų regresinės tiesės parametrai

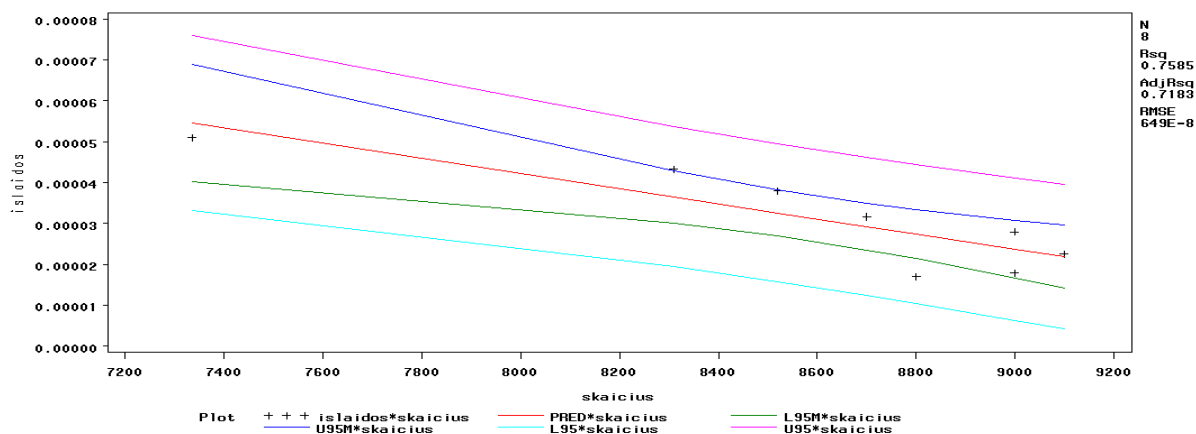
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	0.00019064	5.18	0.0021
Skaičius	-1.85478	-4.34	0.0049

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.13 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0021 < 0,05$ ir $0,0049 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = 0.00019064 - 1.854784 \times skaičius$.

2.10 pav. Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas

2.11 pav. Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai

2.14 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.81439
Pensijų skaičius	0.81439	1.0000

Iš 2.14 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,81439, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

2.15 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.5549

Iš 2.15 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

2.16 lentelė

Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezę apie liekanų vidurkio lygybę nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

Pensijų išlaidų pagal pensijų skaičių, senatvės pensijų išlaidų pagal senatvės pensijų skaičių, invalidumo pensijų išlaidų pagal invalidumo pensijų skaičių, maitintojo netekimo pensijų išlaidų pagal maitintojo netekimo pensijų skaičių, motinystės/tėvystės išmokų dydžio pagal apdraustųjų skaičių ir motinystės/tėvystės išmokų pagal motinystės/tėvystės skaičių regresinių analizių rezultatai pateikiami 1 priede.

2.3 DAUGIALYPĖ REGRESINĖ ANALIZĖ

Tyrimas atliekamas naudojant SAS 9.1 programą. Skaičiuojama remiantis metiniais duomenimis.

- Tikrinama hipotezė: „**Sodros pajamos priklauso nuo šių kintamųjų:** draudėjų privalomųjų draudimo įmokų, apdraustųjų įmokų, savarankiškai dirbančiųjų įmokų, asignavimų iš LR valstybės biudžeto, kitų pajamų“.

2.17 lentelė

Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės parametrai

Kintamasis	Parametro įvertis	Standartinis nuokrypis	t reikšmė	Pr > t
Laisvasis narys	-1551.000	73125	-0.02	0.9850
Draudėjų privalomosios draudimo įmokos	0.98535	0.05032	19.58	0.0026
Apdraustųjų įmokos	1.01456	0.05846	17.35	0.0033
Savarankiškai dirbančiųjų įmokos	1.84003	3.11364	0.59	0.6144
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto	1.01850	0.07014	14.52	0.0047
Kitos pajamos	1.16072	1.14783	1.01	0.4184

Tikrinama hipotezė „Daugialypės regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.17 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama šiems kintamiesiems: laisvajam nariui, savarankiškai dirbančiųjų įmokoms bei kitoms pajamoms, nes jų tikimybių reikšmės ($Pr > |t|$) yra didesnės už reikšmingumo lygmenį 0,05. Likę kintamieji: draudėjų privalomosios draudimo įmokos, apdraustųjų įmokos bei asignavimai iš LR valstybės biudžeto yra reikšmingi. Pašalinus nereikšmingus kintamuosius, gaunamas naujas regresijos modelis.

2.18 lentelė

Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės reikšmingi parametrai

Kintamasis	Žymėjimas	Parametro įvertis	Standartinis nuokrypis	t reikšmė	Pr > t
Laisvasis narys		42001	26050	1.61	0.1822
Draudėjų	x_1	1.01883	0.00470	216.88	<.0001

privalomosios draudimo įmokos					
Apdraustųjų įmokos	x_2	0.98315	0.02007	48.99	<.0001
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto	x_3	0.97961	0.07149	13.70	0.0002

Vėl tikrinama hipotezė „Daugialypės regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.18 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama laisvajam nariui, nes $0,1822 > 0,05$. Visiems kitiems kintamiesiems hipotezė atmetama, vadinasi, jie yra reikšmingi daugialypės regresinės tiesės parametrai.

Gauname daugialypės regresijos lygtį:

$$pajamos = 1.01883 \times x_1 + 0.98315 \times x_2 + 0.97961 \times x_3 .$$

Daugialypės regresijos modelis tinkamiausias prognozuoti tada, kai visi nepriklausomi kintamieji tarpusavyje nekoreliuoja, o priklausomybė sieja juos tik su Sodros pajamomis.

Skaičiuojame Pirsono koreliacijos koeficientus.

2.19 lentelė

Sodros pajamų Pirsono koreliacijos koeficientai

	Sodros pajamos	Draudėjų privalomosios draudimo įmokos	Apdraustųjų įmokos	Asignavimai iš LR valstybės biudžeto
Sodros pajamos	1.00000			
Draudėjų privalomosios draudimo įmokos	0.97503	1.00000		
Apdraustųjų įmokos	0.66225	0.60293	1.00000	
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto	0.71860	0.59433	0.67999	1.00000

Iš 2.19 lentelės matome, kad stipriausiai tarpusavyje koreliuoja pajamos ir draudėjų privalomosios draudimo įmokos (koreliacijos koef. 0,97503). Stipriai tarpusavyje koreliuoja Sodros pajamos su apdraustųjų įmokomis (koreliacijos koef. 0,66225) ir asignavimais iš LR valstybės

biudžeto (koreliacijos koef. 0,71860), taip pat apdraustųjų įmokos su asignavimais iš LR valstybės biudžeto (koreliacijos koef. 0.67999).

Kad įsitikintume, jog kintamieji nėra per daug koreliuoti, t. y. regresijos funkcijos koeficientai yra stabilūs, tikriname hipotezę apie kintamųjų multikolinearumą.

2.20 lentelė

Sodros pajamų multikolinearumo tikrinimas

Kintamasis	Dispersijos mažėjimo koeficientas (VIF)
Draudėjų privalomosios draudimo įmokos	3.23881
Apdraustųjų įmokos	3.93794
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto	10.35982

Kintamieji laikomi per daug multikolinearūs, jeigu $VIF > 4$. Iš X lentelės matome, kad kintamasis asignavimai iš LR valstybės biudžeto yra per stipriai koreliuotas, todėl pašaliname jį iš regresinės lygties. Pašalinus šį kintamąjį, gaunamas naujas regresijos modelis.

2.21 lentelė

Sodros pajamų daugialypės regresinės tiesinės analizės reikšmingi parametrai patikrinus multikolinearumo sąlygą

Kintamasis	Žymėjimas	Parametro įvertis	Standartinis nuokrypis	t reikšmė	Pr > t
Laisvasis narys		-33573	157666	-0.21	0.8398
Draudėjų privalomosios draudimo įmokos	x_1	1.03482	0.02818	36.72	<.0001
Apdraustųjų įmokos	x_2	1.16389	0.09368	12.42	<.0001

Gauname daugialypės regresijos lygtį:

$$pajamos = 1.03482 \times x_1 + 1.16389 \times x_2 .$$

2.22 lentelė

Sodros pajamų daugialypės regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	Adj R-Sq
1612.87	<.0001	0.9978

Iš 2.22 lentelės matome, kad hipotezė „Priklausomybė tarp Sodros pajamų ir draudėjų privalomųjų įmokų bei apdraustųjų įmokų yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Pataisytas determinacijos koeficientas yra lygus 0,9978, todėl galime paaiškinti 99,78% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R - Square} = 0,9988$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp kintamųjų yra labai stiprus.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

2.23 lentelė

Sodros pajamų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.9484

Iš 2.23 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

2.24 lentelė

Sodros pajamų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	0.7336

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezė apie liekanų vidurkio lygybę nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

2.4 PROGNOZAVIMAS

Norint palyginti dvi pensijų sistemas: taškinę ir virtualiąją, reikia prognozuoti tam tikrus duomenis. Kiekvienam asmeniui taškinėje pensijų sistemoje įtaką turi draudžiamosios pajamos, virtualioje – vidutinis darbo užmokestis, apdraustųjų asmenų vidutinis darbo užmokestis, pensininkų skaičius, apdraustųjų asmenų skaičius ir bedarbių skaičius. Todėl, pasinaudoję laiko eilučių metodais, prognozuosime šiuos duomenis.

Tyrimo naudojami laiko eilučių metodai:

- Tiesinis trendas;
- Paprastasis eksponentinio glodinimo metodas;
- Sezoninis eksponentinio glodinimo metodas;

- Winters adityvinis metodas;
- Logaritminis paprastojo eksponentinio glodinimo metodas;
- Logaritminis sezoninio eksponentinio glodinimo metodas.

Tyrimas atliekamas naudojant SAS 9.1 programos posistemę Times Series Forecasting System. Skaičiuojama remiantis metiniais duomenimis.

2.4.1 DRAUDŽIAMŪJŲ PAJAMŲ PROGNOZAVIMAS

- Draudžiamųjų pajamų prognozavimas pagal tiesinį trendą

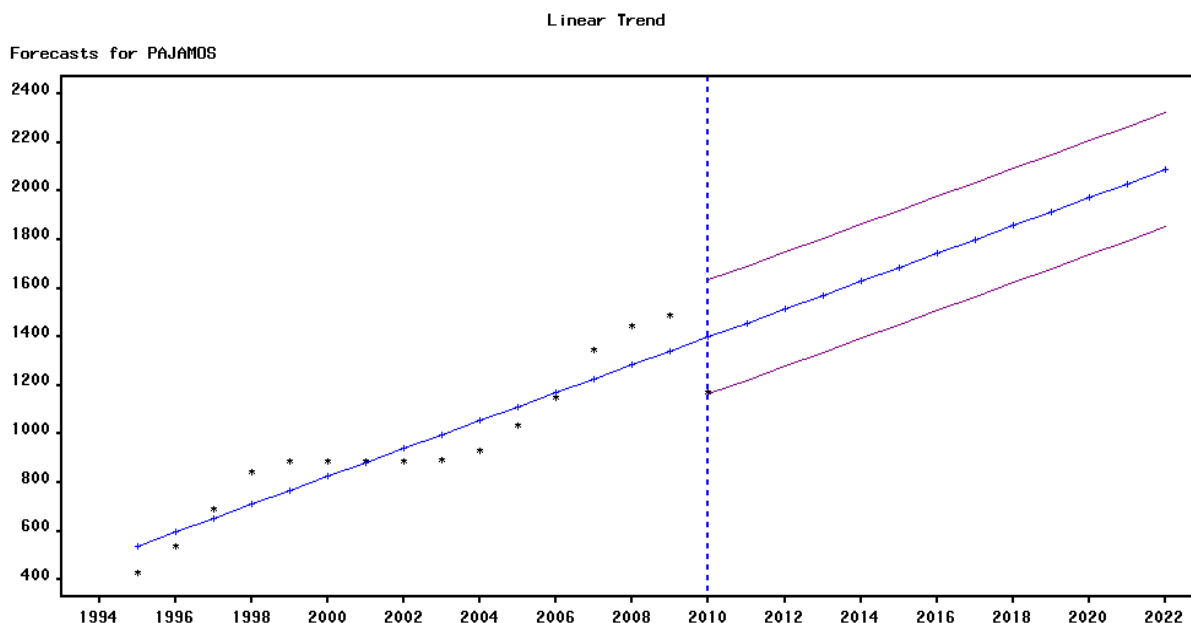
2.25 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tiesinio trendo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	481,82500	7,6567	<0,001
b_1	57,32206	8,8080	<0,001

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.25 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,001 < 0,05$ ir $0,001 < 0,05$. Vadinas, abu tiesinio trendo parametrai yra reikšmingi.

Gaunama tiesinio trendo išraiška: $Y = 481,82500 + 57,32206 \cdot t$.

2.12 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.26 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tiesinio trendo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	12600,0
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	112,24991
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	10,53880
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	97,35276
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,847

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 112,24991. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,847, todėl galime paaiškinti 84,7% nuokrypio nuo vidurkio.

2.27 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1995	427,00	539,14	774,34	303,95	-112,14
1996	538,00	596,46	831,66	361,27	-58,46
1997	694,00	653,79	888,98	418,59	40,21
1998	845,00	711,11	946,30	475,91	133,89
1999	886,00	768,43	1004	533,23	117,57
2000	886,00	825,75	1061	590,56	60,25
2001	886,00	883,07	1118	647,88	2,93
2002	886,00	940,40	1176	705,20	-54,40
2003	894,00	997,72	1233	762,52	-103,72
2004	931,00	1055	1290	819,84	-124,00
2005	1037	1112	1348	877,17	-75,00
2006	1148	1170	1405	934,49	-22,00
2007	1344	1227	1462	991,81	117,00
2008	1445	1284	1520	1049	161,00
2009	1488	1342	1577	1106	146,00
2010	1170	1399	1634	1164	-229,00
2011		1456	1691	1221	
2012		1514	1749	1278	
2013		1571	1806	1336	
2014		1628	1863	1393	
2015		1686	1921	1450	
2016		1743	1978	1508	
2017		1800	2035	1565	

2018		1858	2093	1622	
2019		1915	2150	1680	
2020		1972	2207	1737	
2021		2030	2265	1794	
2022		2087	2322	1852	

- Draudžiamųjų pajamų prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.28 lentelė

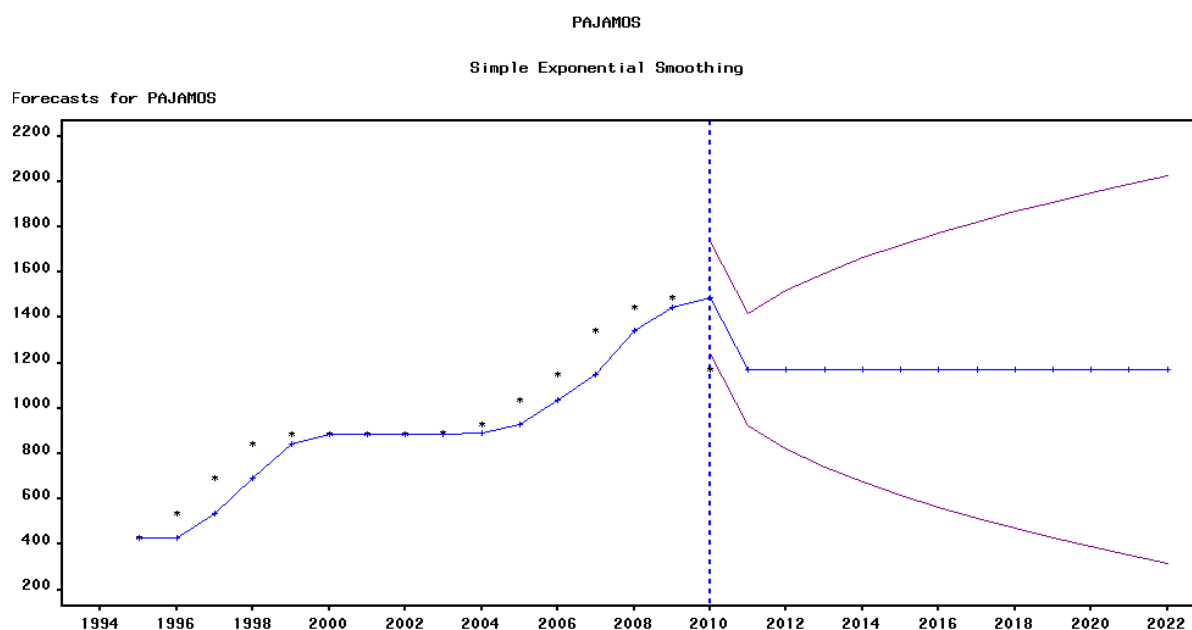
Draudžiamųjų pajamų paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,3364	0,006

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.28 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,006 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.13 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.29 lentelė

Draudžiamųjų pajamų paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	14869,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	121,93998
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	8,88316
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	86,25543
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,820

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 121,93998. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,820, todėl galime paaiškinti 82,0% nuokrypio nuo vidurkio.

2.30 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1995	427,00	427,11	673,94	180,27	-0,11
1996	538,00	427,00	673,83	180,16	111,00
1997	694,00	537,88	784,72	291,05	156,12
1998	845,00	693,84	940,67	447,00	151,16
1999	886,00	844,84	1092	598,01	41,16
2000	886,00	885,95	1133	639,12	0,05
2001	886,00	886,00	1133	639,16	0,00
2002	886,00	886,00	1133	639,16	0,00
2003	894,00	886,00	1133	639,16	8,00
2004	931,00	893,99	1141	647,15	37,01
2005	1037	930,96	1178	684,12	106,04
2006	1148	1037	1284	790,05	111,00
2007	1344	1148	1395	901,05	196,00
2008	1445	1344	1591	1097	101,00
2009	1488	1445	1692	1198	43,00
2010	1170	1488	1735	1241	-318,00
2011		1170	1417	923,48	
2012		1170	1519	821,41	
2013		1170	1598	743,07	
2014		1170	1664	677,01	
2015		1170	1722	618,81	

2016		1170	1774	566,19	
2017		1170	1823	517,81	
2018		1170	1868	472,77	
2019		1170	1910	430,46	
2020		1170	1950	390,45	
2021		1170	1988	352,39	
2022		1170	2025	316,03	

- Draudžiamųjų pajamų prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.31 lentelė

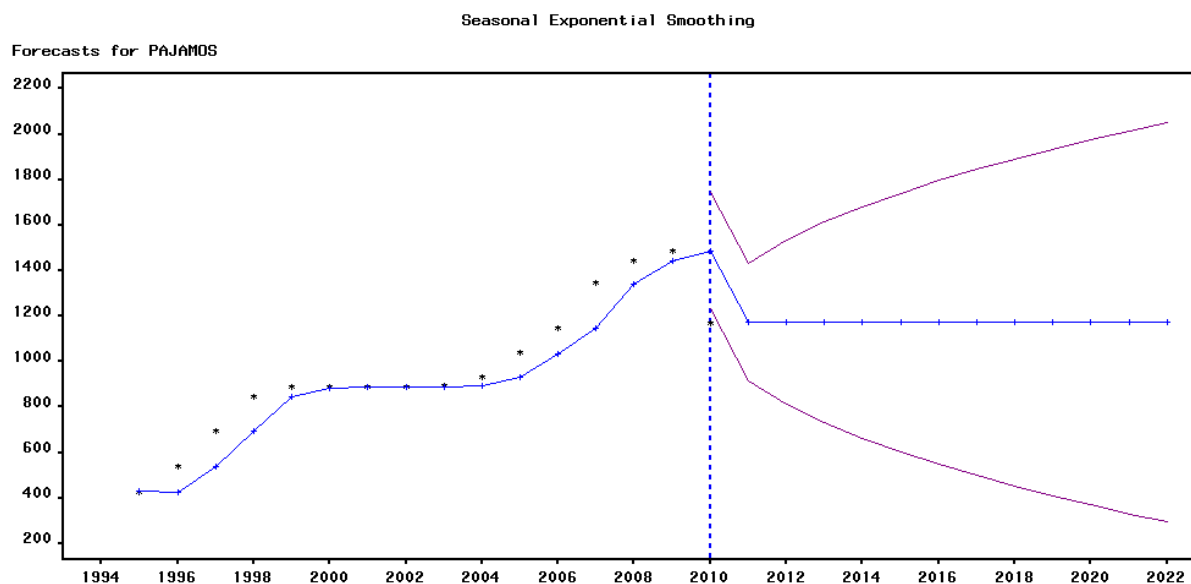
Draudžiamųjų pajamų sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,3847	0,7061
δ	0,8992	34376	<0,001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.31 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,7061 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1015S_{t+p+k}.$$

2.14 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.32 lentelė

Draudžiamųjų pajamų sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	14979,7
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	122,39165
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	8,95287
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	86,88274
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,818

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 122,39165. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,818, todėl galime paaiškinti 81,8% nuokrypio nuo vidurkio.

2.33 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1995	427,00	428,14	684,59	171,69	-1,14
1996	538,00	427,01	683,45	170,56	110,99
1997	694,00	536,87	793,31	280,42	157,13
1998	845,00	692,40	948,84	435,95	152,60
1999	886,00	843,44	1100	587,00	42,56
2000	886,00	885,56	1142	629,12	0,44
2001	886,00	885,99	1142	629,54	0,01
2002	886,00	886,00	1142	629,55	0,00
2003	894,00	886,00	1142	629,55	8,00
2004	931,00	893,91	1150	637,47	37,09
2005	1037	930,62	1187	674,17	106,38
2006	1148	1036	1292	779,47	112,00
2007	1344	1147	1403	890,41	197,00
2008	1445	1342	1598	1086	103,00
2009	1488	1444	1700	1188	44,00
2010	1170	1488	1744	1231	-318,00
2011		1173	1430	916,78	
2012		1173	1534	812,39	
2013		1173	1614	732,05	
2014		1173	1682	664,23	
2015		1173	1742	604,45	

2016		1173	1796	550,37	
2017		1173	1846	500,63	
2018		1173	1892	454,33	
2019		1173	1936	410,83	
2020		1173	1977	369,68	
2021		1173	2016	330,54	
2022		1173	2053	293,14	

- Draudžiamųjų pajamų prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.34 lentelė

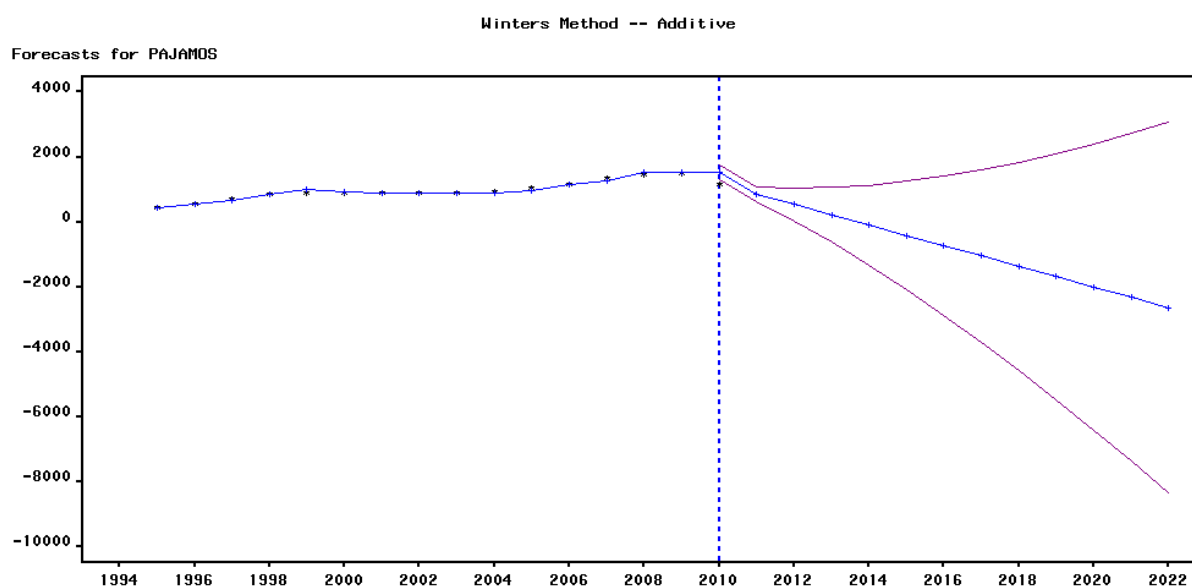
Draudžiamųjų pajamų Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,999	2,4337	0,0301
δ	0,999	1,1554	0,2687
γ	0,001	0,0022	0,9983

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.34 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama ω , nes $0,0301 < 0,05$, o δ ir γ – priimama, $0,2687 > 0,05$ ir $0,9983 > 0,05$. Vadinasi, ω yra reikšmingas, o δ ir γ – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = 0,999(Y_t - S_{t-p}) + 0,001(\widehat{L}_{t-1} + T_{t-1}) + kT_{t-1} + S_{t-2p+k}.$$

2.15 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.35 lentelė

Draudžiamųjų pajamų Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	10722,1
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	130,54774
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	11,18598
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	106,99482
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,870

Modelio vertinimo tikslumą nusakantį RMSE statistikos įvertis yra 103,54774. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,870, todėl galime paaiškinti 87% nuokrypio nuo vidurkio.

2.36 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1995	427,00	426,95	652,10	201,80	0,05
1996	538,00	538,14	763,29	312,98	-0,14
1997	694,00	649,00	874,15	423,84	45,00
1998	845,00	849,86	1075	624,71	-4,86
1999	886,00	996,05	1221	770,90	-110,05
2000	886,00	927,32	1152	702,17	-41,32
2001	886,00	886,01	1111	660,84	-0,01
2002	886,00	885,95	1111	660,80	0,05
2003	894,00	885,99	1111	660,84	8,01
2004	931,00	901,97	1127	676,82	29,03
2005	1037	967,92	1193	742,76	69,08
2006	1148	1143	1368	917,66	5,00
2007	1344	1259	1484	1034	85,00
2008	1445	1540	1765	1315	-95,00
2009	1488	1546	1772	1321	-58,00
2010	1170	1531	1756	1306	-361,00
2011		853,02	1078	627,87	
2012		535,68	1039	32,83	
2013		218,35	1060	-622,83	
2014		98,98	1132	-1330	
2015		416,32	1251	-2083	
2016		733,65	1410	-2878	
2017		1051	1608	-3710	
2018		1368	1842	-4578	

2019		1686	2108	-5480	
2020		2003	2407	-6413	
2021		2320	2735	-7376	
2022		2638	3092	-8367	

- **Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu**

2.37 lentelė

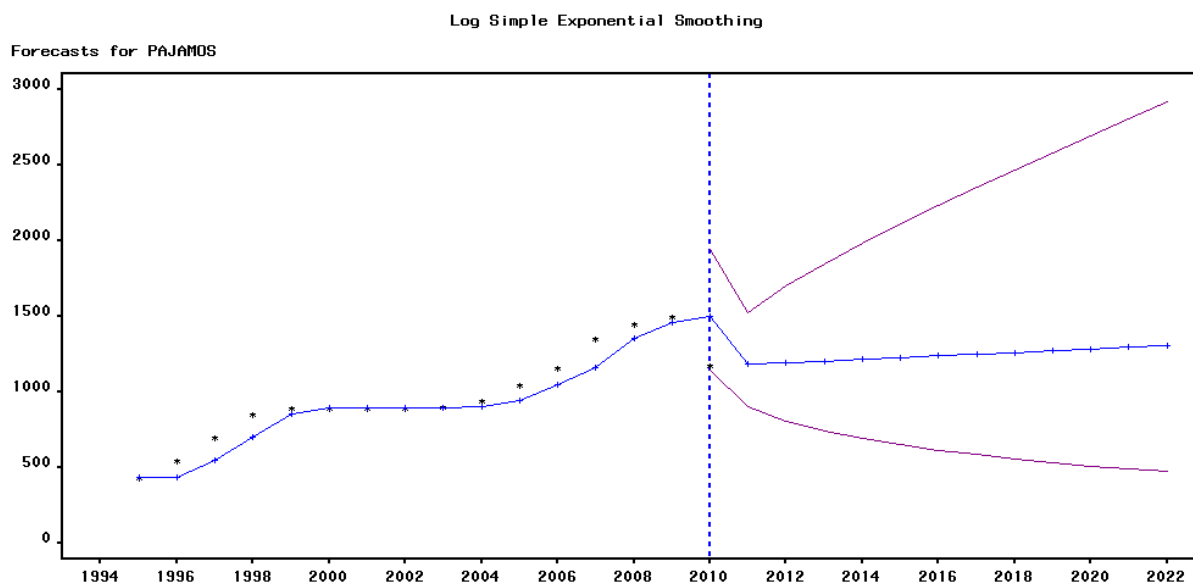
Draudžiamųjų pajamų logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	5,4331	<0,001

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.37 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,001 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama logaritminio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.16 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.38 lentelė

**Draudžiamųjų pajamų logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų
įverčiai**

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	14407,8
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	120,03256
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	8,62326
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	83,06698
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,825

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 120,03256. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,825, todėl galime paaiškinti 82,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.39 lentelė

**Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo
metodu reikšmių palyginimas**

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1998	845,00	700,14	903,37	532,87	144,86
1999	886,00	852,52	1100	648,85	33,48
2000	886,00	894,02	1154	680,44	-8,02
2001	886,00	894,06	1154	680,47	-8,06
2002	886,00	894,06	1154	680,47	-8,06
2003	894,00	894,06	1154	680,47	-0,06
2004	931,00	902,13	1164	686,61	28,87
2005	1037	939,44	1212	715,00	97,56
2006	1148	1046	1350	796,36	102,00
2007	1344	1158	1495	881,60	186,00
2008	1445	1356	1750	1032	89,00
2009	1488	1458	1881	1110	30,00
2010	1170	1502	1937	1143	-332,00
2011		1181	1524	898,81	
2012		1192	1699	805,88	
2013		1203	1848	741,12	
2014		1213	1983	690,58	
2015		1224	2111	648,92	
2016		1236	2233	613,42	
2017		1247	2351	582,49	
2018		1258	2467	555,10	

2019		1270	2581	530,56	
2020		1281	2694	508,34	
2021		1293	2806	488,07	
2022		1305	2917	469,45	

- **Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

2.40 lentelė

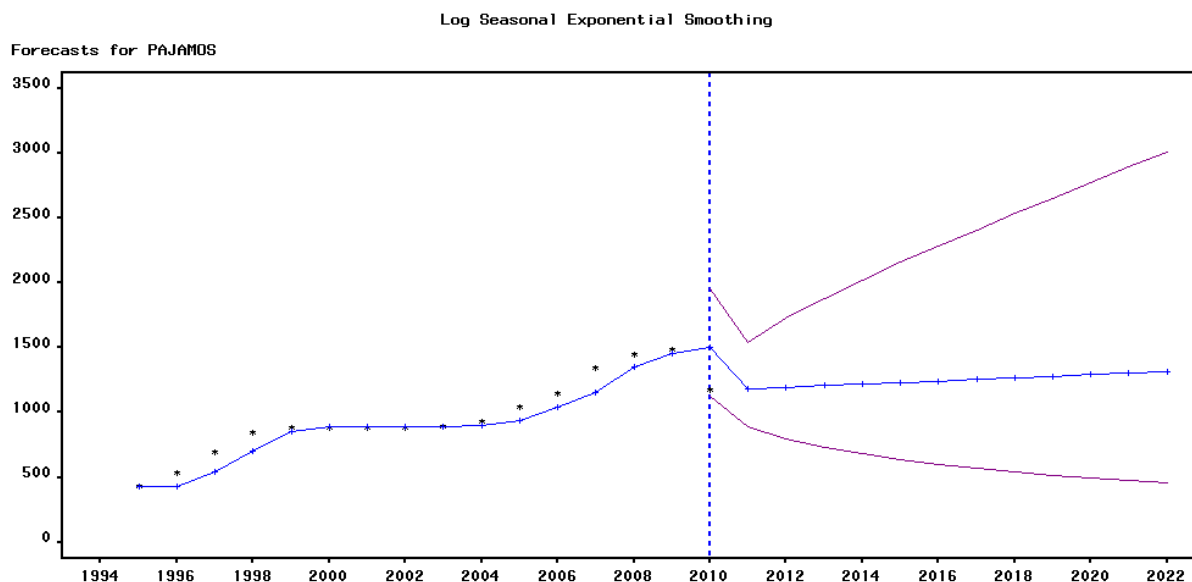
Draudžiamųjų pajamų logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4810	0,6379
δ	0,8992	8,4183	<0,001

Tikrinama hipotezė „Parametru reikšmės yra nereikšmingos“. Iš X lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6379 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1011S_{t+p+k}.$$

2.17 pav. Draudžiamųjų pajamų prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.41 lentelė

Draudžiamųjų pajamų logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	14485,9
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	120,35719
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	8,67883
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	83,50766
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,824

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 122,39165. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,824, todėl galime paaiškinti 82,4% nuokrypio nuo vidurkio.

2.42 lentelė

Draudžiamųjų pajamų tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Data	Tikroji reikšmė	Prognozuojama reikšmė	Viršutinis rėžis	Apatinis rėžis	Skirtumas
1998	845,00	699,01	910,96	525,95	145,99
1999	886,00	851,60	1110	640,76	34,40
2000	886,00	894,29	1165	672,88	-8,29
2001	886,00	894,73	1166	673,21	-8,73
2002	886,00	894,74	1166	673,22	-8,74
2003	894,00	894,74	1166	673,22	-0,74
2004	931,00	902,73	1176	679,23	28,27
2005	1037	939,79	1225	707,12	97,21
2006	1148	1046	1363	787,09	102,00
2007	1344	1158	1509	871,39	186,00
2008	1445	1355	1766	1020	90,00
2009	1488	1458	1900	1097	30,00
2010	1170	1502	1958	1130	-332,00
2011		1184	1544	891,18	
2012		1196	1726	796,92	
2013		1207	1881	731,22	
2014		1219	2023	680,00	
2015		1231	2157	673,82	
2016		1243	2285	601,94	
2017		1255	2410	570,71	
2018		1267	2533	543,10	
2019		1279	2654	518,38	
2020		1292	2773	496,03	

2021		1304	2892	475,67	
2022		1317	3010	456,99	

2.43 lentelė

Draudžiamųjų pajamų prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Tiesinis trendas	10,53880	97,35276
Paprastasis eksponentinis glodinimas	8,88316	86,25543
Sezoninis eksponentinis glodinimas	8,95287	86,88274
Winters adityvinis	11,18598	106,99482
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	8,62326	83,06698
Logaritminis sezoninis eksponentinis	8,67883	83,50766

Iš 2.43 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant draudžiamąsias pajamas gaunamos logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu. Todėl prognozuojant senatvės pensiją pagal taškinę sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

Vidutinio darbo užmokesčio, apdraustųjų asmenų vidutinį darbo užmokesčio, pensininkų skaičiaus, apdraustųjų asmenų skaičiaus ir bedarbių skaičiaus prognozės pateikiamos 2 priede.

2.5 PENSIJŲ SISTEMŲ PALYGINIMAS

Skaičiuojant pagal modifikuotą Lietuvoje egzistuojančią senatvės pensijų sistemą (laikome ją taškų) fiksuojame bazinės pensijos dydį. Kadangi bazinės pensijos dydį nustato LR Vyriausybė, laikome, jog tai politinis sprendimas, todėl jo neprognozuojame. Šiuo metu bazinė pensija yra 360Lt.

Naudosimės draudžiamųjų pajamų, kurias nustato LR Vyriausybė kasmet, prognoze, gauta naudojant logaritminį paprastojo eksponentinio glodinimo metodą. Taip pat - vidutine darbo užmokesčio prognoze, gauta Winters adityviniu metodu.

Skaičiuojant pagal Vokietijoje egzistuojančią senatvės pensijų sistemą (virtualiąją), fiksuojame pensijų vertės koeficientą. Laikysime, kad jis lygus 20. Pensijų skaičiavimui pagal šią sistemą naudosime šiuos prognozuojamus duomenis: šalies vidutinį darbo užmokesčių, pensininkų skaičių, apdraustųjų asmenų skaičių, apdraustųjų asmenų vidutinį darbo užmokesčių ir bedarbių skaičių. Visi jie

prognozuojami Winters adityviniu metodu, išskyrus apdraustųjų asmenų vidutinį darbo užmokestį, kuris prognozuojamas logaritminiu sezoniniu eksponentiniu metodu.

Žymėsime: TS – taškų sistema, NDC – virtualioji sistema.

2.44 lentelė

Senatvės pensijų prognozavimas pagal taškų ir virtualiąją sistemas

Metai	Asmens draudžiamosios pajamos 1500Lt, stažas 30m.		Asmens draudžiamosios pajamos 2500Lt, stažas 30m.		Asmens draudžiamosios pajamos 3500Lt, stažas 30m.	
	TS	NDC	TS	NDC	TS	NDC
2011	550,83	416,23	630,06	693,72	709,2	971,21
2012	551,94	403,55	631,91	672,58	711,87	941,62
2013	553,05	383,88	633,75	639,80	714,45	895,72
2014	554,05	365,90	635,43	609,83	716,80	853,76
2015	555,16	349,79	637,27	582,99	719,38	816,19
2016	556,37	334,79	639,28	557,99	722,20	781,19
2017	557,48	321,15	641,13	535,26	724,78	749,36
2018	558,58	308,58	642,97	514,30	727,37	720,02
2019	559,79	296,95	644,99	494,93	730,18	692,90
2020	560,90	286,18	646,83	476,96	732,77	667,75
2021	562,10	276,07	648,84	460,12	735,58	644,17
2022	563,31	266,81	650,86	444,69	738,40	622,56
Metai	Asmens draudžiamosios pajamos 1500Lt, stažas 40m.		Asmens draudžiamosios pajamos 2500Lt, stažas 40m.		Asmens draudžiamosios pajamos 3500Lt, stažas 40m.	
	TS	NDC	TS	NDC	TS	NDC
2011	658,83	887,96	738,06	1479,94	817,29	2071,92
2012	659,94	860,91	739,91	1434,85	819,87	2008,79
2013	661,05	818,94	741,75	1364,91	822,45	1910,88
2014	662,05	780,58	743,43	1300,98	824,80	1821,37
2015	663,16	746,23	745,27	1243,72	827,38	1741,21
2016	664,37	714,23	747,28	1190,39	830,20	1666,55
2017	665,48	685,13	749,13	1141,89	832,78	1598,64
2018	666,58	658,31	750,97	1097,18	835,37	1536,06
2019	667,79	633,51	752,99	1055,85	838,18	1478,19
2020	668,90	610,51	754,83	1017,52	840,77	1424,54
2021	670,10	588,96	756,84	981,60	843,5	1374,24
2022	671,31	569,20	758,86	948,67	846,40	1328,14

Iš 2.44 lentelės matome, kad senatvės pensijų dydis pagal taškų sistemą, nepriklausomai nuo asmens draudžiamųjų pajamų dydžio ir stažo, kiekvienu atveju laipsniškai didėja. Taip yra todėl, kad prognozuojama, jog draudžiamosios pajamos ir vidutinis darbo užmokestis didės. Virtualiosios sistemos atveju – priešingai, senatvės pensijų dydis turėtų mažėti, kadangi visi prognozuojami rodikliai, išskyrus apdraustųjų skaičių, turėtų didėti.

Iš 2.44 lentelėje pateiktų duomenų pastebime, kad senatvės pensijų dydis pagal taškų sistemą yra naudingesnis asmenims, gaunantiems mažesnes nei vidutinės draudžiamosios pajamos ir turint būtinąjį stažą (30 metų). Asmenims, turintiems stažą, didesnę nei būtinąsį, arba gaunantiems didesnes nei vidutinės draudžiamąsias pajamas naudingesnė virtualioji sistema.

IŠVADOS

1. Pasinaudojus tiesinės regresijos lygtimis sudaryti pakankamai tikslūs modeliai prognozuoti Sodros pajamas pagal išlaidas, atskirų pensijų grupių išlaidas pagal jų skaičių ir motinystės/tėvystės išmokas pagal apdraustųjų skaičių. Determinacijos koeficientai kinta nuo 0,65 iki 0,95.
2. Gauta daugialypės regresijos lygtis, kurios pagalba galima prognozuoti visas Sodros pajamas pagal draudėjų privalomąsias draudimo įmokas ir apdraustųjų įmokas.
3. Palyginus taškų ir virtualiąją senatvės pensijų sistemas, pastebėta, kad taškų sistema naudingesnė asmenims, gaunantiems mažesnes nei vidutinės draudžiamosios pajamos ir turint būtinaį stažą. Asmenims, turintiems stažą, didesnę nei būtinais, arba gaunantiems didesnes nei vidutinės draudžiamąsias pajamas naudingesnė virtualioji sistema.
4. Kadangi ir taškų, ir virtuali pensijų skaičiavimo sistemos yra įtakojamos LR Vyriausybės priimtų normatyvų, todėl gautos prognozės nėra labai tikslios.

LITERATŪRA

1. V. Sakalauskas. Statistika su Statistica. Vilnius, 1998. 227 p.
2. V. Čechanavičius, G. Murauskas. Statistika ir jos taikymai, I. Vilnius, 2001. 239 p.
3. V. Čechanavičius, G. Murauskas. Statistika ir jos taikymai, II. Vilnius, 2008. 268 p.
4. J. Rebecca Elliott. Learning SAS in the Computer Lab. Duxbury Press, 1995. 175 p
5. A. Aksomaitis. Tikimybių teorija ir statistika. Kaunas, 2002. 347 p.
6. T. Gudaitis. Senatvės pensijų sistemos modelių teorinė analizė. Iš: Organizacijų vadyba : sisteminiai tyrimai. 2009, Nr. 49, p. 37-56. Straipsnis
7. <http://www.sodra.lt/index.php?cid=336>
8. <http://www.pensionformula.org/europe.html>

1 PRIEDAS. TIESINĖ REGRESINĖ ANALIZĖ

- Tikrinama hipotezė: „Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 2002 - 2009 m.

1.1 lentelė

Senatvės pensijų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
3.00	0.1339	0.3335

Iš 1.1 lentelės matome, kad hipotezė „Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra priimama, nes $0,3335 > 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra netiesinė.

Kad gautume tiesinę regresijos lygtį, transformuojame parametrus: išlaidas ir skaičių.

1.2 lentelė

Senatvės pensijų transformuotų parametrų regresinės analizės rezultatai

Funkcija	Transformuojami parametrai	Pr > F	Determinacijos koeficientas	Koreliacijos koeficientas
log (x)	$x = skaičius$	0.0849	0.4146	0.6439
	$x = išlaidos$			
	$x = skaičius$	0.1350	0.3319	0.5761
\sqrt{x}	$x = išlaidos$	0.0840	0.4165	0.6454
	$x = skaičius$	0.1073	0.3737	0.6113
	$x = išlaidos$	0.1344	0.3327	0.5780
$\frac{1}{x}$	$x = išlaidos$	0.1068	0.3746	0.6120
	$x = skaičius$	0.0524	0.4924	0.7017
	$x = išlaidos$	0.1363	0.3302	0.5746
	$x = išlaidos$	0.0498	0.4968	0.7048

Iš 1.2 lentelės matome, kad hipotezė „Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, kai transformuojame išlaidas funkcija $\frac{1}{x}$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,4968, todėl galime paaiškinti 49,68% nuokrypio nuo vidurkio.

Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,7048$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus yra stiprus.

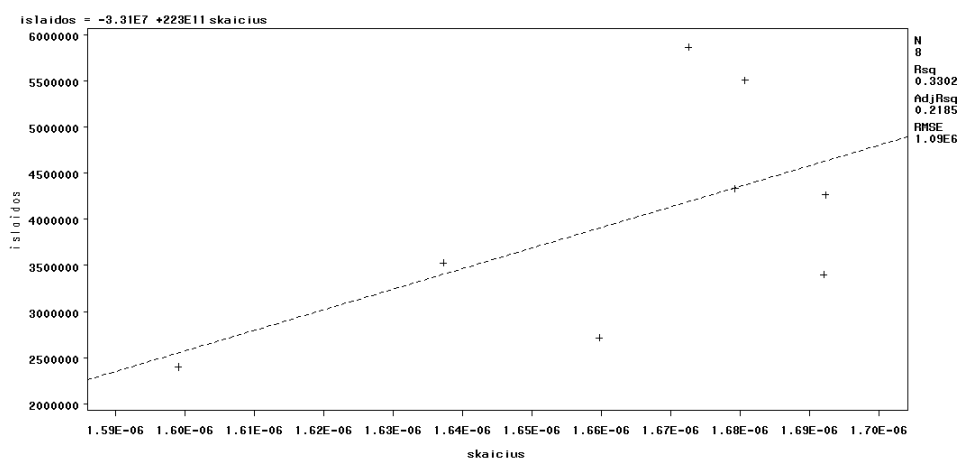
1.3 lentelė

Senatvės pensijų regresinės tiesės parametrai

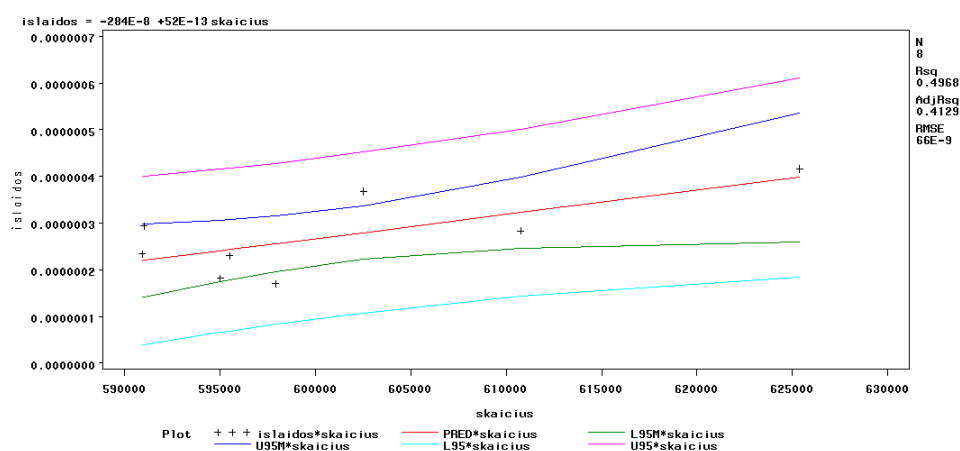
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	-0.00000284	-2.22	0.0482
Skaičius	5.17264	2.43	0.0409

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 1.3 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0482 < 0,05$ ir $0,0409 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = -0.00000284 + 5.17264 \times skaičius$.

1.1 pav. Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas

1.2 pav. Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautiniai intervalai

1.4 lentelė

Senatvės pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.42857
Pensijų skaičius	0.42857	1.0000

Iš 1.4 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,42857, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra vidutinio stiprumo ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

1.5 lentelė

Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.7996

Iš 1.5 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

1.6 lentelė

Senatvės pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezė apie liekanų vidurkio lygybę nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 2002 - 2009 m.

1.7 lentelė

Invalidumo pensijų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
30.24	0.0015	0.8344

Iš 1.7 lentelės matome, kad hipotezė „Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0015 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,8344, todėl galime paaikškinti 83,44% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,9135$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus yra stiprus.

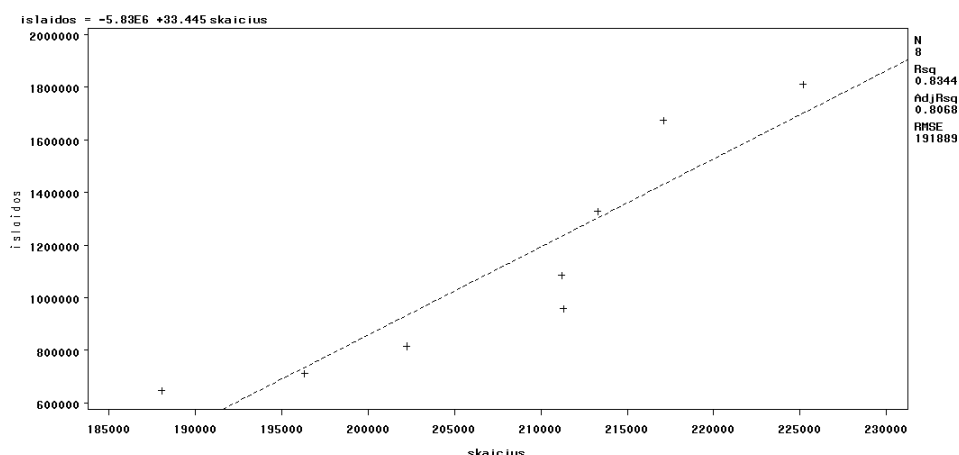
1.8 lentelė

Invalidumo pensijų regresinės tiesės parametrai

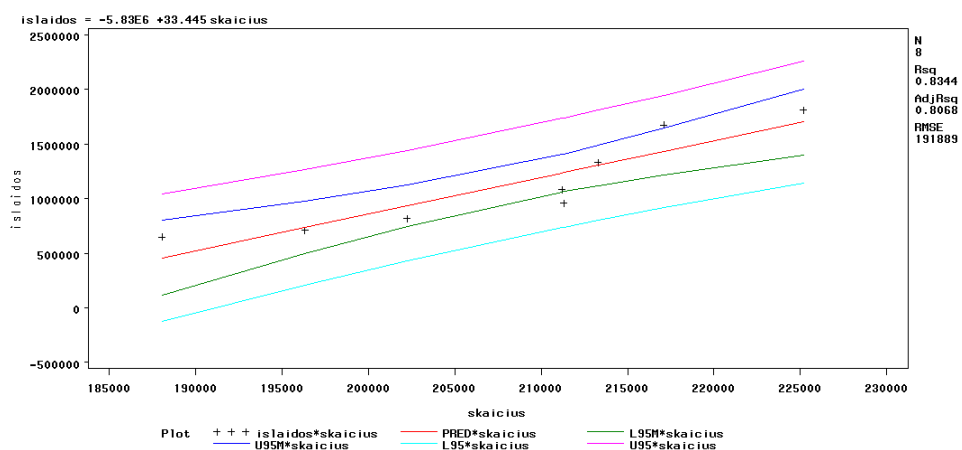
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	-5830452	-4.60	0.0037
Skaičius	33.44462	5.50	0.0015

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 1.8 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0037 < 0,05$ ir $0,0015 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = -5830452 + 33.44462 \times skaičius$.

1.3 pav. Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas

1.4 pav. Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautinieji intervalai

1.9 lentelė

Invalidumo pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.97619
Pensijų skaičius	0.97619	1.0000

Iš 1.9 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,97619, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra labai stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

1.10 lentelė

Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.9431

Iš 1.10 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

1.11 lentelė

Invalidumo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezė apie liekanų vidurkio lygybę nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 2002 - 2009 m.

1.12 lentelė

Maitintojo netekimo pensijų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
11.73	0.0141	0.6617

Iš 1.12 lentelės matome, kad hipotezė „Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0141 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,6617, todėl galime paaiškinti 66,17% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,8134$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus yra stiprus.

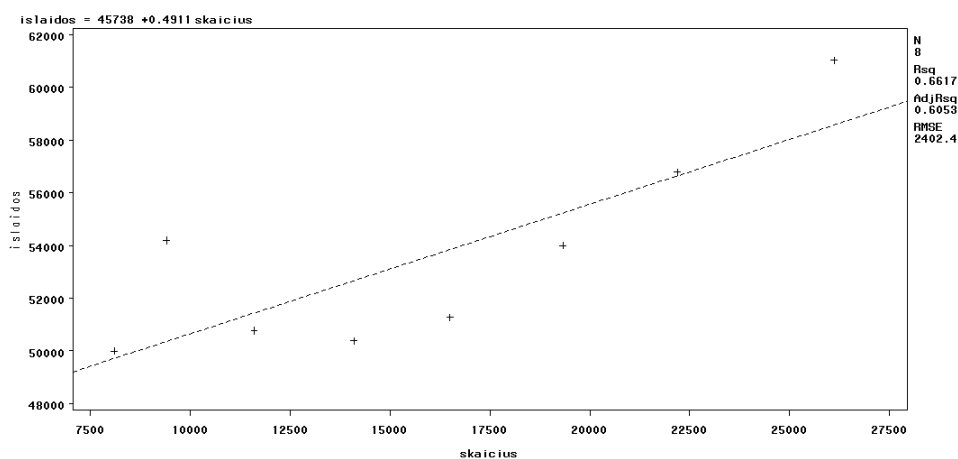
1.13 lentelė

Maitintojo netekimo pensijų regresinės tiesės parametrai

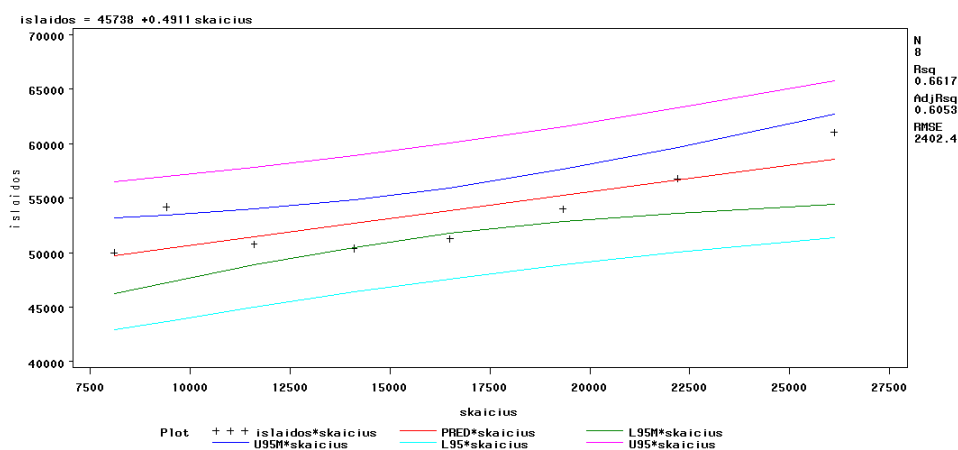
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	45738	18.78	<.0001
Skaičius	0.49113	3.43	0.0141

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 1.13 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0001 < 0,05$ ir $0,0141 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = 45738 + 0.49113 \times skaičius$.

1.5 pav. Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus priklausomybės grafikas

1.6 pav. Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus pasikliautiniai intervalai

1.14 lentelė

Maitintojo netekimo pensijų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.73810
Pensijų skaičius	0.73810	1.0000

Iš 1.14 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,73810, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

1.15 lentelė

Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.5507

Iš 1.15 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

1.16 lentelė

Maitintojo netekimo pensijų išlaidų ir skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezę apie liekanų vidurkio lygybę nuliui primame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „**Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų priklausomybė yra netiesinė**“. Periodas 2002 - 2009 m.

1.17 lentelė

Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
18.98	0.0048	0.7598

Iš 1.17 lentelės matome, kad hipotezė „Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0048 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,7598, todėl galime paaiškinti 75,98% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,8717$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų yra stiprus.

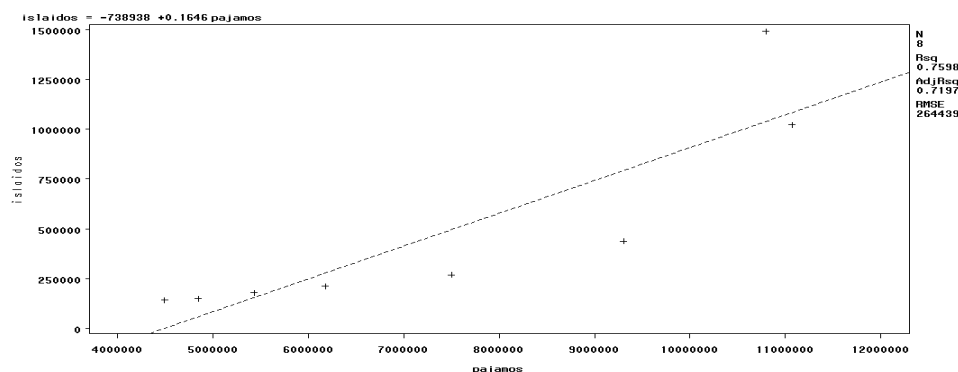
1.18 lentelė

Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų regresinės tiesės parametrai

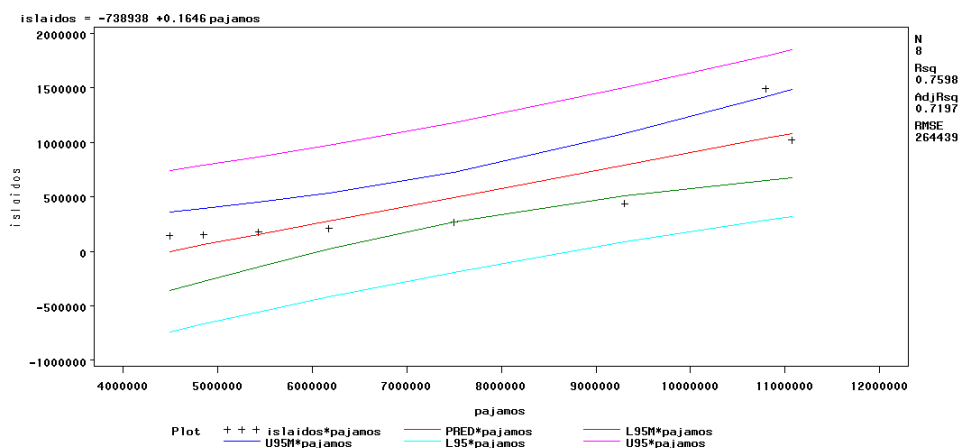
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	-738938	-2.49	0.0471
Įmokos	0.16457	4.36	0.0048

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 1.18 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0471 < 0,05$ ir $0,0048 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išmokos = -738938 + 0.16457 \times įmokos$.

1.7 pav. Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų priklausomybės grafikas

1.8 pav. Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų pasikliautinieji intervalai

1.19 lentelė

Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.97619
Pensijų skaičius	0.97619	1.0000

Iš 1.19 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,97619, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra labai stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

1.20 lentelė

Motinystės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.8911

Iš 1.20 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

1.21 lentelė

Motinstės/tėvystės išmokų ir apdraustųjų/draudėjų įmokų liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezę apie liekanų vidurkio lygybę nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- Tikrinama hipotezė: „Motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“. Periodas 1998 - 2009 m

1.22 lentelė

Motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus regresinės analizės rezultatai

Fišerio statistikos reikšmė (F Value)	PR > F	R-Square
44.02	0.0003	0.8628

Iš 1.22 lentelės matome, kad hipotezė „Motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus priklausomybė yra netiesinė“ yra atmetama, nes $0,0003 < 0,05$. Vadinasi, priklausomybė yra tiesinė. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,8628, todėl galime paaiškinti 86,28% nuokrypio nuo vidurkio. Koreliacijos koeficientas lygus $\sqrt{R-Square} = 0,9289$, vadinasi, koreliacinis ryšys tarp motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus yra labai stiprus.

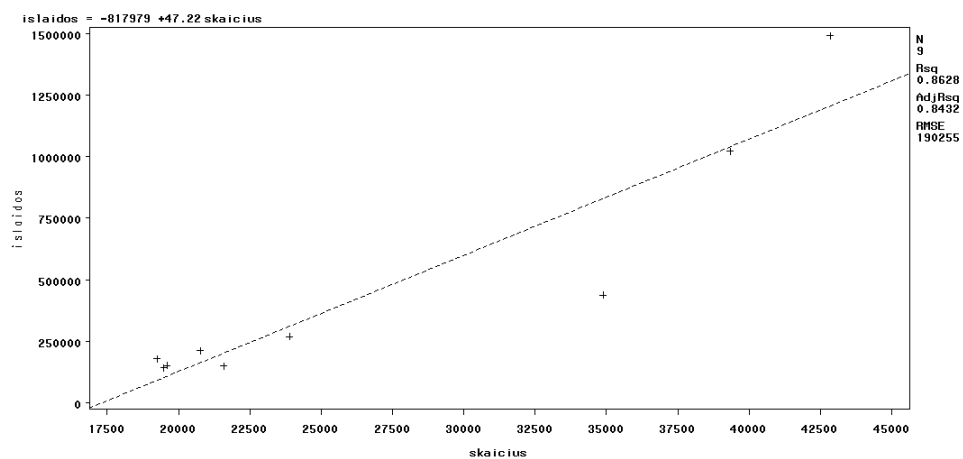
1.23 lentelė

Motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus regresinės tiesės parametrai

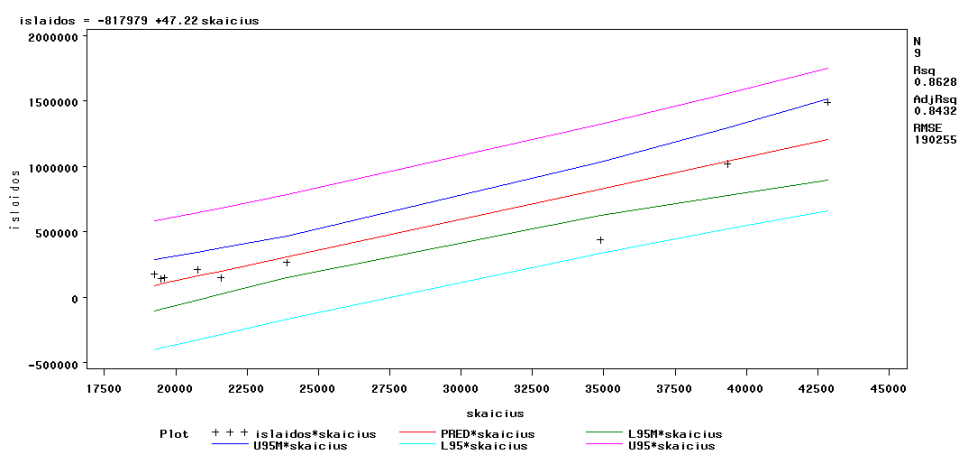
	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
Laisvasis narys	-817979	-4.06	0.0048
Skaičius	47.22046	6.63	0.0003

Tikrinama hipotezė „Regresinės tiesės parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.23 lentelės matome, kad hipotesė yra atmetama, nes $0,0048 < 0,05$ ir $0,0003 < 0,05$. Vadinasi, abu regresinės tiesės parametrai yra reikšmingi.

Gauname regresijos lygtį: $išlaidos = -817979 + 47.22046 \times skaičius$.

1.9 pav. Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus priklausomybės grafikas

1.10 pav. Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus pasikliautiniai intervalai

1.24 lentelė

Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus Spirmeno koreliacijos koeficientas

	Pensijų išlaidos	Pensijų skaičius
Pensijų išlaidos	1.0000	0.83333
Pensijų skaičius	0.83333	1.0000

Iš 1.24 lentelės matome, kad Spirmeno koreliacijos koeficientas yra lygus 0,83333, vadinasi, tarp senatvės pensijų dydžių ir skaičiaus yra stiprus ryšys.

Modelio taikymo korektiškumo tikrinimas:

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanos pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį“.

1.25 lentelė

Motinystės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus liekanų normaliojo skirstinio tinkamumo tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Shapiro-Wilk	0.1032

Iš 1.25 lentelės matome, kad hipotezė priimama. Liekanų pasiskirstymas yra normalusis, nes Shapiro-Wilk kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

- ✓ Tikrinama hipotezė „Liekanų vidurkis lygus nuliui“.

1.26 lentelė

Motinstės/tėvystės pašalpų išlaidų ir atvejų skaičiaus liekanų vidurkio lygybės nuliui tikrinimas

Kriterijus	p reikšmė
Student'o	1.0000

Pasinaudoję Student'o kriterijumi, hipotezė apie liekanų vidurkio lygumą nuliui priimame, nes kriterijaus tikimybės p reikšmė yra didesnė už reikšmingumo lygmenį 0,05.

2 PRIEDAS. PROGNOZAVIMAS

Pensininkų skaičiaus prognozavimas

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas pagal tiesinį trendą

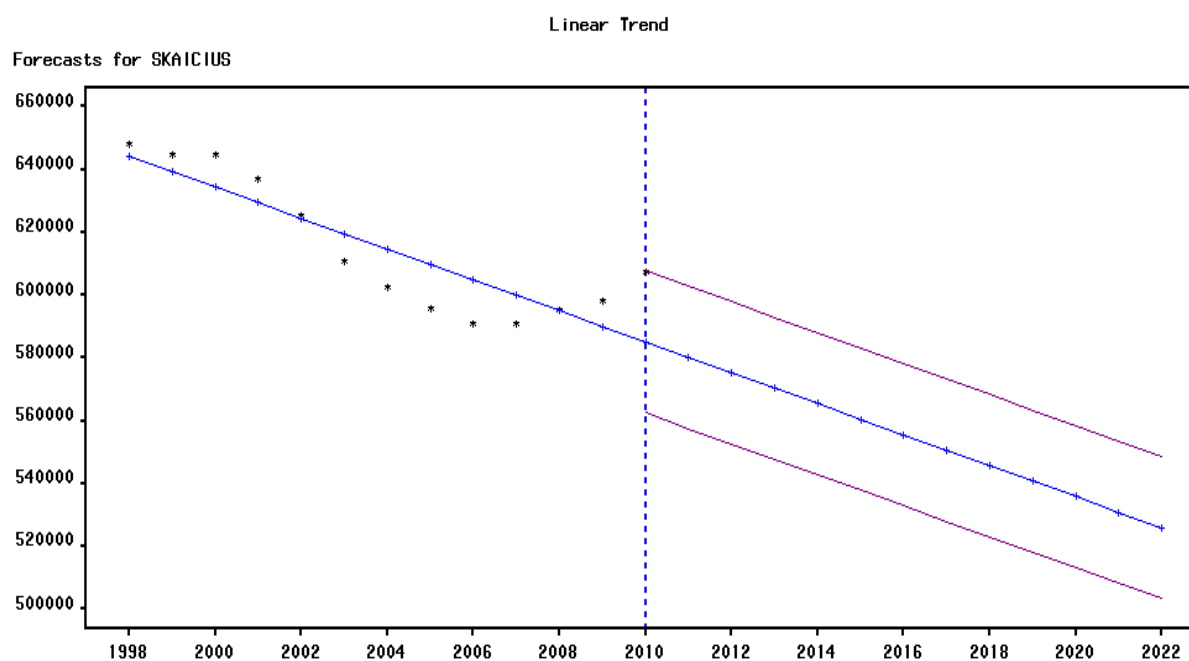
2.1 lentelė

Pensininkų skaičiaus tiesinio trendo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	649143	95,6058	<0,001
b_1	-4927	-5,7597	0,001

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.1 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,001 < 0,05$ ir $0,001 < 0,05$. Vadinas, abu tiesinio trendo parametrai yra reikšmingi.

Gaunama tiesinio trendo išraiška: $Y = 649143 - 4927 \cdot t$.

2.1 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.2 lentelė

Pensininkų skaičiaus tiesinio trendo statistikų įvertiniai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	112691903

RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	10625,6
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	1,46259
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	8915,4
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,751

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 10625,6. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,751, todėl galime paaiškinti 75,1% nuokrypio nuo vidurkio.

2.3 lentelė

Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LINEAR_
2002	625378	624508	647127	601890	869.5934	0.0754	5
2003	610775	619581	642200	596963	-8806	-0.7631	6
2004	602512	614654	637273	592036	-12142	-1.0522	7
2005	595500	609727	632346	587109	-14227	-1.2328	8
2006	591000	604800	627419	582182	-13800	-1.1958	9
2007	590900	599873	622492	577255	-8973	-0.7776	10
2008	595000	594946	617565	572328	53.6593	0.004650	11
2009	597900	590019	612638	567401	7881	0.6829	12
2010	607494	585092	607711	562474	22402	1.9411	13
2011	.	580165	602784	557546	.	.	14
2012	.	575238	597857	552619	.	.	15
2013	.	570311	592930	547692	.	.	16
2014	.	565384	588003	542765	.	.	17
2015	.	560457	583076	537838	.	.	18
2016	.	555530	578149	532911	.	.	19
2017	.	550603	573222	527984	.	.	20
2018	.	545676	568295	523057	.	.	21
2019	.	540749	563368	518130	.	.	22
2020	.	535822	558441	513203	.	.	23
2021	.	530895	553514	508276	.	.	24
2022	.	525968	548587	503349	.	.	25

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.4 lentelė

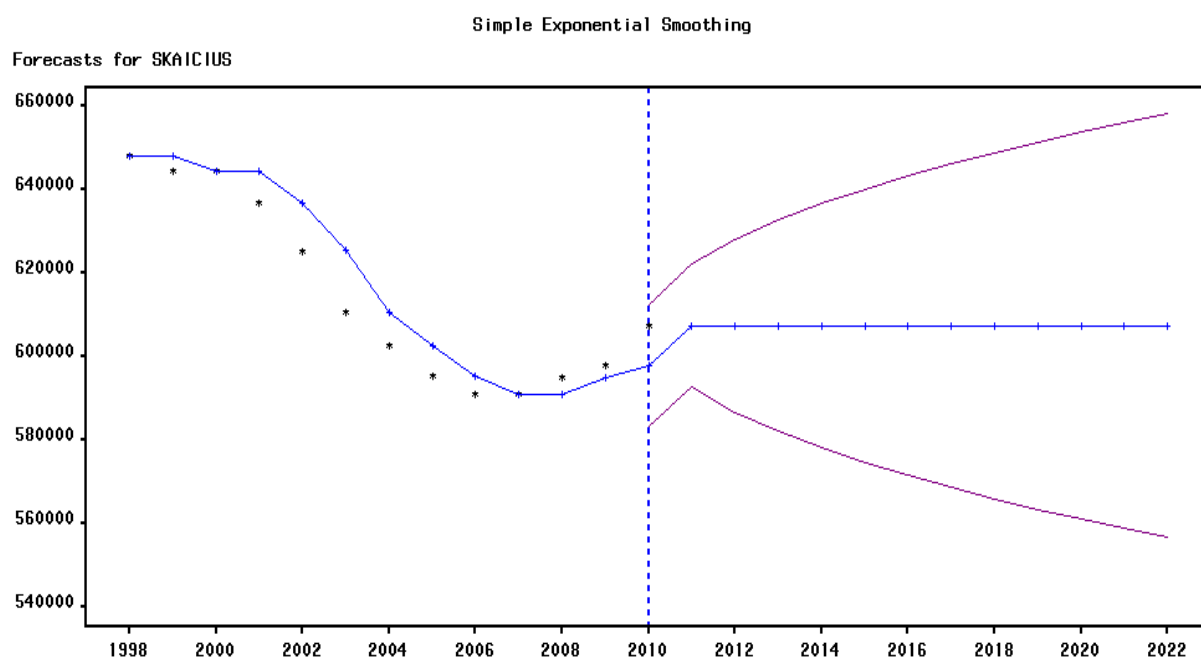
Pensininkų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,5932	0,0006

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.4 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0006 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.2 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.5 lentelė

Pensininkų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	51644447
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	7186,4
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	0,92743
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	5671,6
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,886

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 7186,4. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,886, todėl galime paaiškinti 88,6% nuokrypio nuo vidurkio.

2.6 lentelė

**Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu
reikšmių palyginimas**

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_
2001	636919	644523	659183	629863	-7604	-1.0166	636927
2002	625378	636927	651587	622266	-11549	-1.5440	625390
2003	610775	625390	640050	610729	-14615	-1.9539	610790
2004	602512	610790	625450	596129	-8278	-1.1067	602520
2005	595500	602520	617181	587860	-7020	-0.9386	595507
2006	591000	595507	610167	580847	-4507	-0.6026	591005
2007	590900	591005	605665	576344	-104.5070	-0.0140	590900
2008	595000	590900	605560	576240	4100	0.5481	594996
2009	597900	594996	609656	580336	2904	0.3883	597897
2010	607494	597897	612557	583237	9597	1.2830	607484
2011	.	607484	622145	592824	.	.	607484
2012	.	607484	628207	586762	.	.	607484
2013	.	607484	632860	582109	.	.	607484
2014	.	607484	636783	578186	.	.	607484
2015	.	607484	640239	574729	.	.	607484
2016	.	607484	643365	571604	.	.	607484
2017	.	607484	646238	568730	.	.	607484
2018	.	607484	648914	566055	.	.	607484
2019	.	607484	651426	563543	.	.	607484
2020	.	607484	653802	561166	.	.	607484
2021	.	607484	656063	558906	.	.	607484
2022	.	607484	658222	556746	.	.	607484

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.7 lentelė

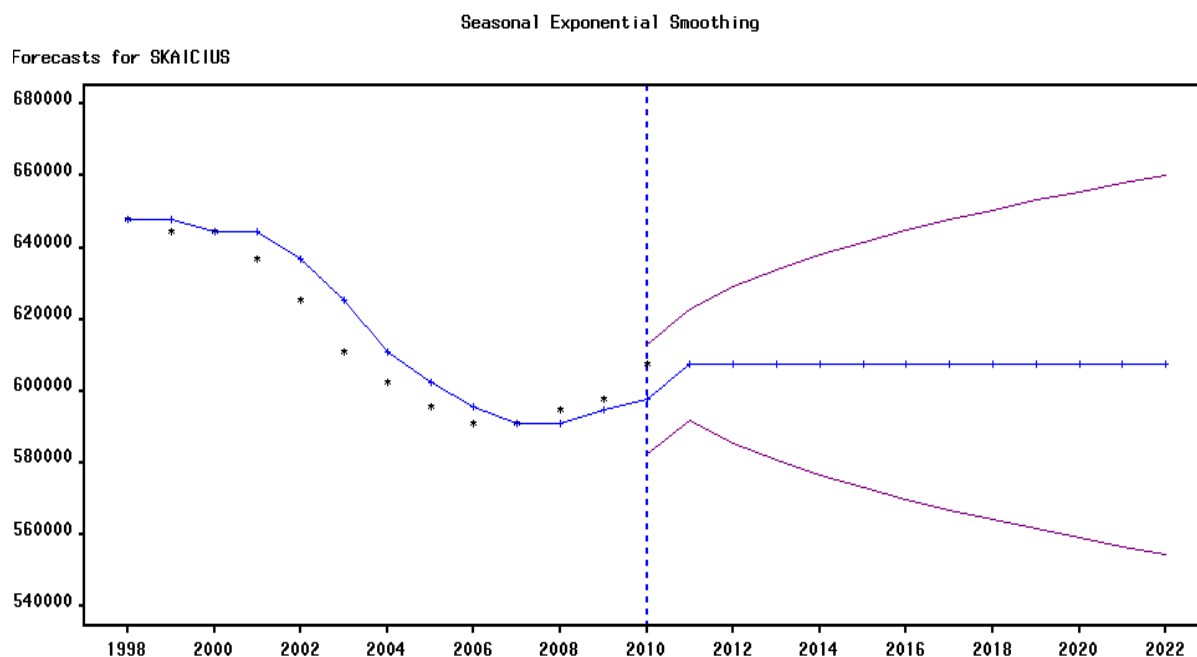
Pensininkų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4022	0,6952
δ	0,8992	3,8447	0,0027

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.7 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0027 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6952 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1015S_{t+p+k}.$$

2.3 pav Pensininkų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.8 lentelė

Pensininkų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	52370364
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	7236,7
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	0,93529
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	5719,4
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,884

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 7236,7. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,884, todėl galime paaiškinti 88,4% nuokrypio nuo vidurkio.

2.9 lentelė

**Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu
reikšmių palyginimas**

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_SFACTOR
2001	636919	644524	659944	629105	-7605	-0.9667	637998	-1002
2002	625378	636996	652416	621577	-11618	-1.4768	627551	-2055
2003	610775	625496	640915	610077	-14721	-1.8712	614314	-3389
2004	602512	610925	626344	595505	-8413	-1.0693	606749	-4152
2005	595500	602597	618017	587178	-7097	-0.9022	600367	-4795
2006	591000	595572	610991	580153	-4572	-0.5812	596256	-5209
2007	590900	591046	606466	575627	-146.4556	-0.0186	596124	-5223
2008	595000	590901	606321	575482	4099	0.5210	599810	-4851
2009	597900	594958	610378	579539	2942	0.3739	602455	-4585
2010	607494	597870	613289	582451	9624	1.2233	611108	-3712
2011	.	607396	622816	591977	.	.	611108	-3712
2012	.	607396	629092	585700	.	.	611108	-3712
2013	.	607396	633923	580870	.	.	611108	-3712
2014	.	607396	638000	576792	.	.	611108	-3712
2015	.	607396	641595	573197	.	.	611108	-3712
2016	.	607396	644846	569946	.	.	611108	-3712
2017	.	607396	647837	566955	.	.	611108	-3712
2018	.	607396	650621	564171	.	.	611108	-3712
2019	.	607396	653237	561556	.	.	611108	-3712
2020	.	607396	655711	559082	.	.	611108	-3712
2021	.	607396	658064	556728	.	.	611108	-3712
2022	.	607396	660313	554479	.	.	611108	-3712

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.10 lentelė

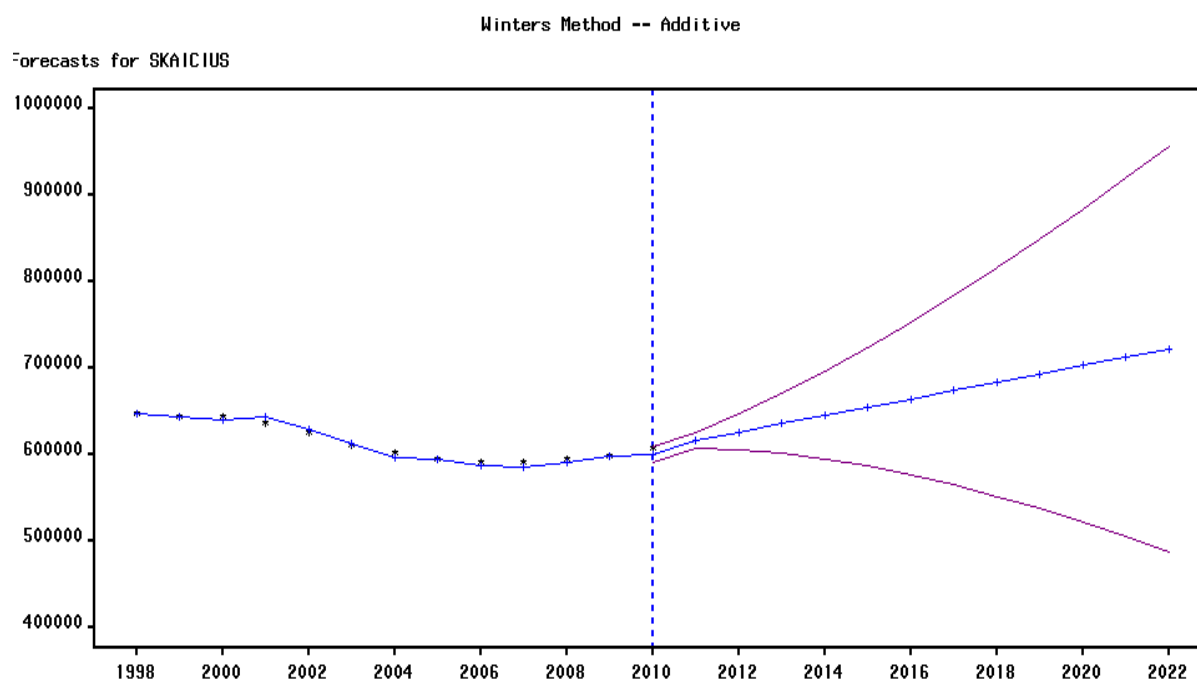
Pensininkų skaičiaus Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,999	4,6607	0,0009
δ	0,999	2,0713	0,0651
γ	0,001	7,6064	0,999

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.10 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama ω , nes $0,0009 < 0,05$, o δ ir γ – priimama, $0,0651 > 0,05$ ir $0,999 > 0,05$. Vadinasi, ω yra reikšmingas, o δ ir γ – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = 0,999(Y_t - S_{t-p}) + 0,001(\widehat{L}_{t-1} + T_{t-1}) + kT_{t-1} + S_{t-2p+k}.$$

2.4 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas Winters adityviu metodu

2.11 lentelė

Pensininkų skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	17136066
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	4139,6
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	0,55818
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	3412,6
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,962

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 4139,6. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,962, todėl galime paaiškinti 96,2% nuokrypio nuo vidurkio.

2.12 lentelė

Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_TREND_	SFACTOR
2002	625378	629341	638591	620090	-3963	-0.8396	625382	-11541	-0.008237
2003	610775	613841	623092	604591	-3066	-0.6497	610778	-14601	-0.0113
2004	602512	596177	605428	586927	6335	1.3422	602506	-8279	-0.004969
2005	595500	594227	603478	584976	1273	0.2697	595499	-7008	-0.003695
2006	591000	588491	597741	579240	2509	0.5317	590997	-4504	-0.001186
2007	590900	586494	595744	577243	4406	0.9336	590896	-106.3011	0.003220
2008	595000	590789	600040	581539	4211	0.8921	594996	4096	0.007431
2009	597900	599092	608342	589841	-1192	-0.2525	597901	2907	0.006239
2010	607494	600808	610058	591557	6686	1.4166	607487	9579	0.0129
2011	.	617067	626317	607816	.	.	617067	9579	0.0129
2012	.	626646	647307	605986	.	.	626646	9579	0.0129
2013	.	636226	670787	601665	.	.	636226	9579	0.0129
2014	.	645805	696391	595220	.	.	645805	9579	0.0129
2015	.	655385	723872	586897	.	.	655385	9579	0.0129
2016	.	664964	753055	576873	.	.	664964	9579	0.0129
2017	.	674543	783803	565284	.	.	674543	9579	0.0129
2018	.	684123	816009	552236	.	.	684123	9579	0.0129
2019	.	693702	849585	537819	.	.	693702	9579	0.0129
2020	.	703282	884457	522106	.	.	703282	9579	0.0129
2021	.	712861	920562	505160	.	.	712861	9579	0.0129
2022	.	722441	957846	487036	.	.	722441	9579	0.0129

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.13 lentelė

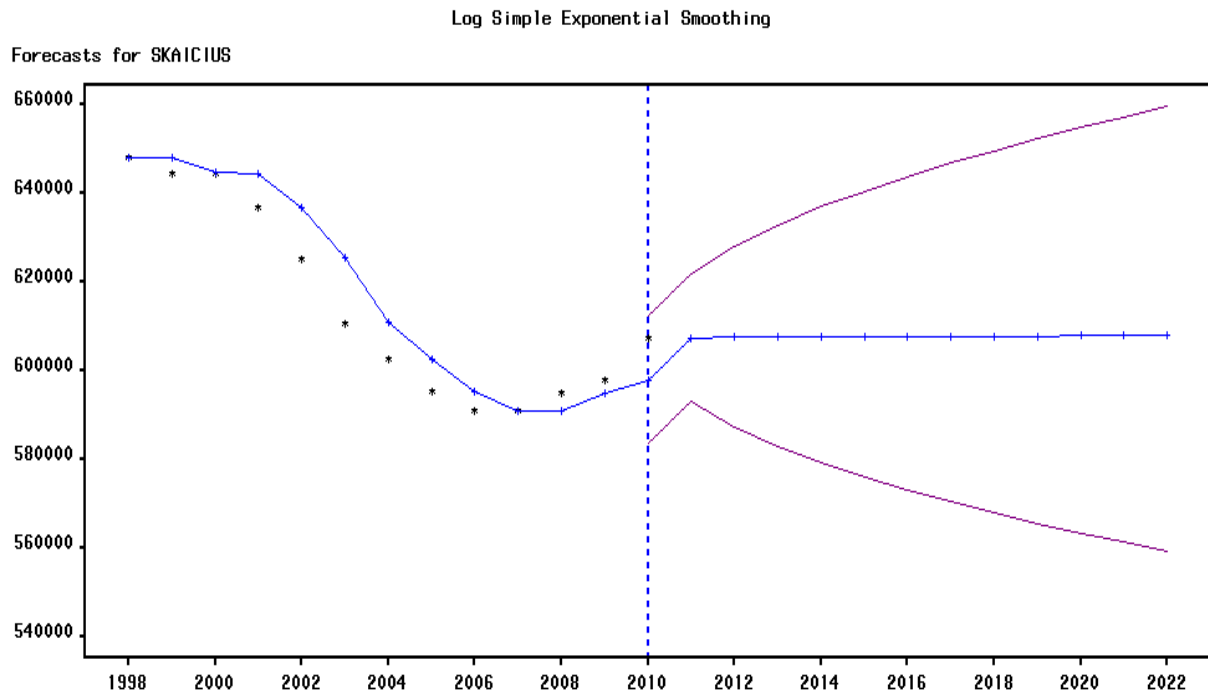
Pensininkų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,5729	0,0006

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.13 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0006 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.5 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.14 lentelė

Pensininkų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	51937976
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	7206,8
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	0,93138
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	5696,4
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,885

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 7206,8. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,885, todėl galime paaiškinti 88,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.15 lentelė

Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	LEVEL
2001	636919	644571	660039	629372	-7652	-0.9780	0.0119	0.0121	0.9778	13.3644
2002	625378	636973	652260	621954	-11595	-1.4998	0.0183	0.0121	1.5076	13.3461
2003	610775	625436	640445	610688	-14661	-1.9312	0.0236	0.0121	1.9482	13.3225
2004	602512	610834	625494	596431	-8322	-1.1225	0.0136	0.0121	1.1242	13.3089
2005	595500	602565	617025	588356	-7065	-0.9659	0.0117	0.0121	0.9656	13.2972
2006	591000	595551	609843	581508	-4551	-0.6296	0.007597	0.0121	0.6259	13.2896
2007	590900	591048	605232	577111	-148.0241	-0.0206	0.000177	0.0121	0.0146	13.2894
2008	595000	590944	605126	577009	4056	0.5655	-0.006914	0.0121	-0.5697	13.2963
2009	597900	595040	609320	581009	2860	0.3960	-0.004869	0.0121	-0.4012	13.3012
2010	607494	597941	612291	583842	9553	1.3162	-0.0159	0.0121	-1.3119	13.3171
2011	.	607529	622109	593203	.	.	.	.	.	13.3171
2012	.	607574	628259	587397	.	.	.	.	.	13.3171
2013	.	607618	633020	582978	.	.	.	.	.	13.3171
2014	.	607663	637063	579279	.	.	.	.	.	13.3171
2015	.	607708	640646	576039	.	.	.	.	.	13.3171
2016	.	607752	643903	573125	.	.	.	.	.	13.3171
2017	.	607797	646913	570459	.	.	.	.	.	13.3171
2018	.	607842	649727	567988	.	.	.	.	.	13.3171
2019	.	607886	652382	565677	.	.	.	.	.	13.3171
2020	.	607931	654902	563500	.	.	.	.	.	13.3171
2021	.	607976	657309	561437	.	.	.	.	.	13.3171
2022	.	608021	659616	559473	.	.	.	.	.	13.3171

- Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.16 lentelė

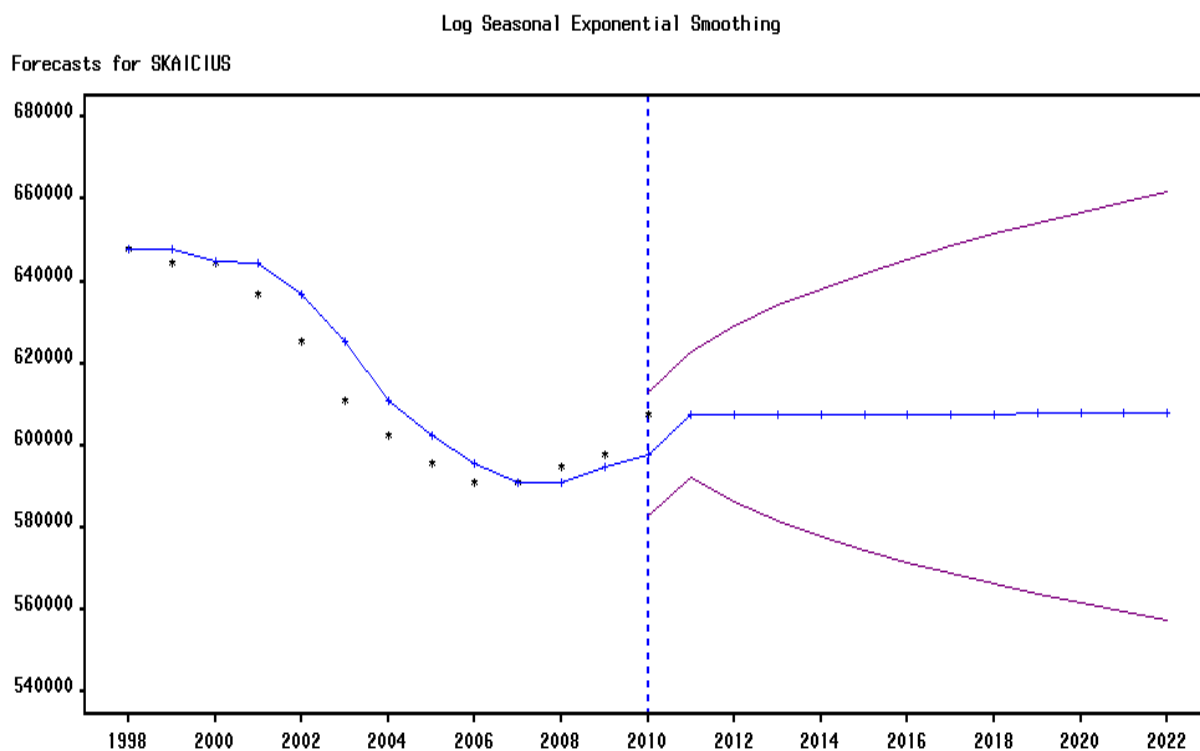
Pensininkų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4005	0,6965
δ	0,8992	8,7136	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.16 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6965 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1015S_{t+p+k}$$

2.6 pav. Pensininkų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.17 lentelė

Pensininkų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	52693026
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	7259,0
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	0,93890
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	5741,8
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,884

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 7259,0. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,884, todėl galime paaiškinti 88,4% nuokrypio nuo vidurkio.

2.18 lentelė

Pensininkų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	LEVEL
1998	647970	647989	664352	631926	-18.8151	-0.002274	-0.000052	0.0128	-0.004108	13.3816
1999	644636	648022	664387	631958	-3386	-0.4093	0.005158	0.0128	0.4041	13.3770
2000	644523	644722	661003	628740	-199.3167	-0.0242	0.000228	0.0128	0.0178	13.3768
2001	636919	644577	660854	628598	-7658	-0.9306	0.0119	0.0128	0.9299	13.3661
2002	625378	637048	653135	621256	-11670	-1.4349	0.0184	0.0128	1.4419	13.3495
2003	610775	625546	641343	610039	-14771	-1.8496	0.0238	0.0128	1.8655	13.3281
2004	602512	610973	626401	595827	-8461	-1.0847	0.0139	0.0128	1.0860	13.3156
2005	595500	602646	617864	587707	-7146	-0.9288	0.0118	0.0128	0.9280	13.3050
2006	591000	595620	610661	580855	-4620	-0.6076	0.007706	0.0128	0.6036	13.2981
2007	590900	591094	606021	576442	-194.4358	-0.0258	0.000248	0.0128	0.0194	13.2978
2008	595000	590950	605873	576300	4050	0.5369	-0.006912	0.0128	-0.5415	13.3041
2009	597900	595007	610032	580257	2893	0.3809	-0.004932	0.0128	-0.3864	13.3085
2010	607494	597919	613018	583097	9575	1.2544	-0.0160	0.0128	-1.2509	13.3229
2011	.	607445	622784	592387	.	.	.	.	.	13.3229
2012	.	607493	629160	586384	.	.	.	.	.	13.3229
2013	.	607542	634111	581806	.	.	.	.	.	13.3229
2014	.	607590	638320	577969	.	.	.	.	.	13.3229
2015	.	607639	642054	574607	.	.	.	.	.	13.3229
2016	.	607687	645451	571584	.	.	.	.	.	13.3229
2017	.	607736	648591	568817	.	.	.	.	.	13.3229
2018	.	607784	651527	566253	.	.	.	.	.	13.3229
2019	.	607833	654298	563855	.	.	.	.	.	13.3229
2020	.	607882	656930	561596	.	.	.	.	.	13.3229
2021	.	607930	659444	559455	.	.	.	.	.	13.3229
2022	.	607979	661855	557417	.	.	.	.	.	13.3229

2.19 lentelė

Pensininkų skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Tiesinis trendas	1,46259	8915,4
Paprastasis eksponentinis glodinimas	0,92743	5671,6
Sezoninis eksponentinis glodinimas	0,93529	5719,4
Winters adityvinis	0,55818	3412,6
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	0,93138	5696,4
Logaritminis sezoninis eksponentinis	0,93890	5741,8

Iš 2.19 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant pensininkų skaičių gaunamos Winters adityviniu metodu. Todėl prognozuojant pensininkų skaičių pagal virtualiąją sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

Bedarbių skaičiaus prognozavimas

- Bedarbių skaičiaus prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.20 lentelė

Bedarbių skaičiaus tiesinio trendo parametru vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	0,0061	3,1553	0,0061
b_1	0,2185	1,2808	0,2185

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.20 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama koeficientui b_1 , nes $0,2185 > 0,05$. Todėl šio metodo netaikome prognozavimui.

- Bedarbių skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.21 lentelė

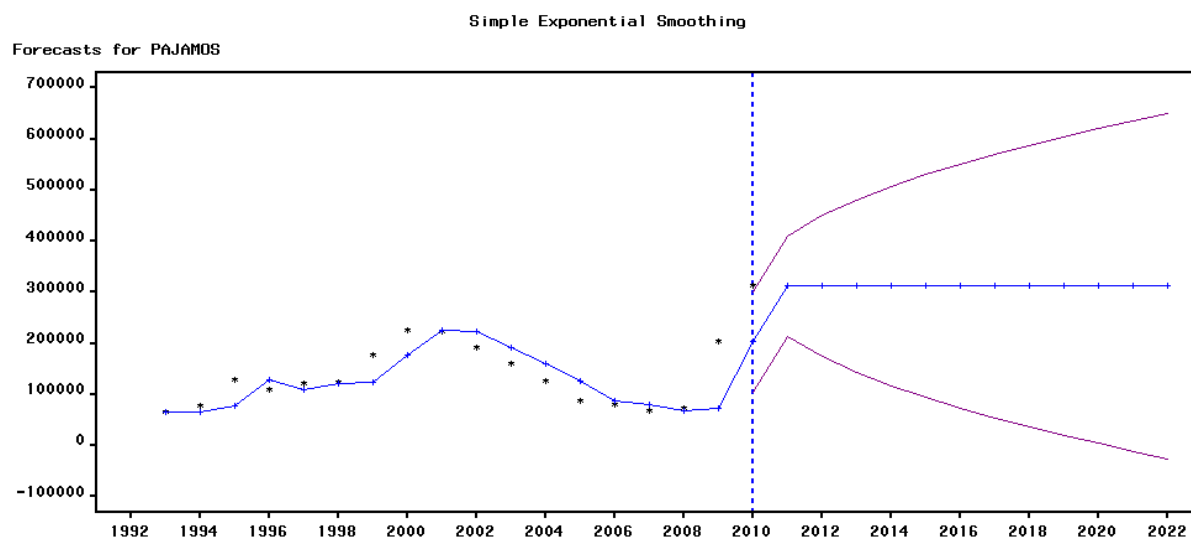
Bedarbių skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,9478	0,0001

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.21 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.7 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.22 lentelė

Bedarbių skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2341000148
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	48383,9
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	21,06426
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	33375,8
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,473

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 48383,9. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,473, todėl galime paaiškinti 47,3% nuokrypio nuo vidurkio.

2.23 lentelė

Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_
2000	225889	177361	274941	79781	48528	0.9747	225840
2001	224040	225840	323420	128261	-1800	-0.0362	224042
2002	191150	224042	321622	126462	-32892	-0.6607	191183
2003	158816	191183	288763	93603	-32367	-0.6501	158848
2004	126442	158848	256428	61268	-32406	-0.6509	126474
2005	87213	126474	224054	28894	-39261	-0.7886	87252
2006	79309	87252	184832	-10328	-7943	-0.1595	79317
2007	67300	79317	176897	-18263	-12017	-0.2414	67312
2008	73400	67312	164892	-30268	6088	0.1223	73394
2009	203100	73394	170974	-24186	129706	2.6052	202970
2010	312100	202970	300550	105390	109130	2.1919	311991
2011	.	311991	409571	214411	.	.	311991
2012	.	311991	449921	174061	.	.	311991
2013	.	311991	480892	143090	.	.	311991
2014	.	311991	507004	116977	.	.	311991
2015	.	311991	530012	93970	.	.	311991
2016	.	311991	550813	73169	.	.	311991
2017	.	311991	569942	54040	.	.	311991
2018	.	311991	587747	36235	.	.	311991
2019	.	311991	604471	19511	.	.	311991
2020	.	311991	620288	3694	.	.	311991
2021	.	311991	635333	-11351	.	.	311991
2022	.	311991	649708	-25726	.	.	311991

- **Bedarbių skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

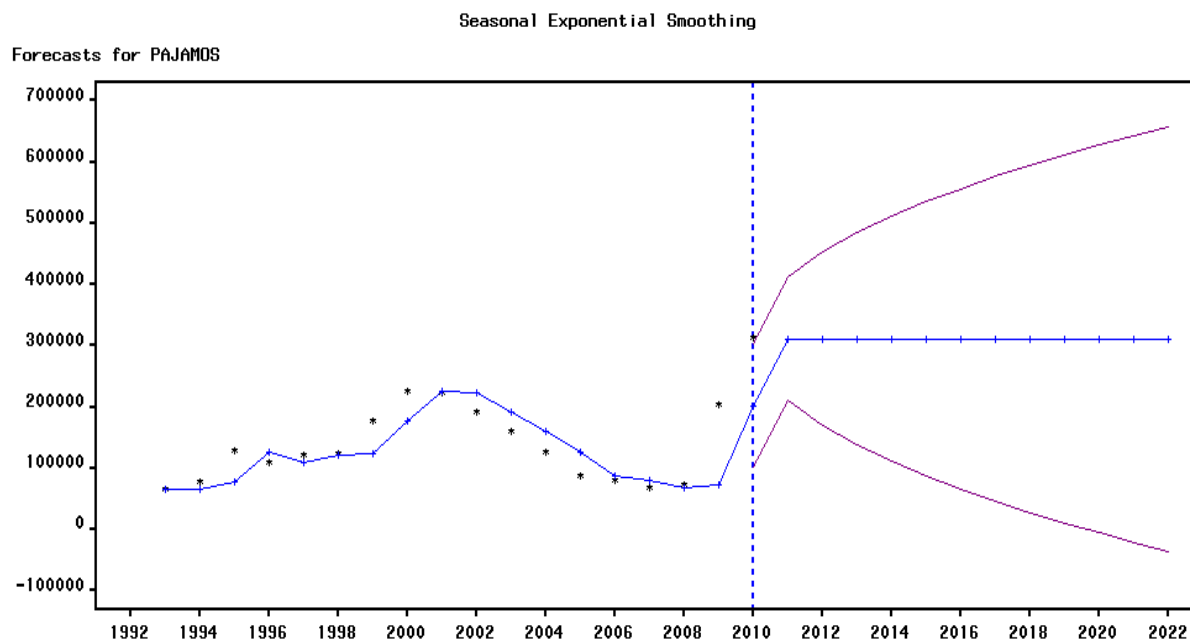
2.24 lentelė

Bedarbių skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4355	0,6690
δ	0,8992	0,2295	0,8214

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.24 lentelės matome, kad hipotezė yra priimam lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,8214 > 0,05$, ir sezoninio glodinimo svoriui ω , $0,6690 > 0,05$. Vadinasi, abu parametrai nereikšmingi.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška: $\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + S_{t-p+k}$

2.8 pav Bedarbių skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.25 lentelė

Bedarbių skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2362503053
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	48605,6
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	21,144
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	33501,9
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,468

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 48605,6. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,468, todėl galime paaiškinti 46,8% nuokrypio nuo vidurkio.

2.26 lentelė

Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_SFACOR
2000	225889	176860	277904	75816	49029	0.9510	210759	14632
2001	224040	225391	326435	124347	-1351	-0.0262	209544	14510
2002	191150	224054	325098	123010	-32904	-0.6382	179957	11527
2003	158816	191484	292528	90440	-32668	-0.6337	150582	8566
2004	126442	159148	260192	58104	-32706	-0.6344	121173	5602
2005	87213	126774	227818	25730	-39561	-0.7674	85599	2016
2006	79309	87615	188659	-13429	-8306	-0.1611	78130	1263
2007	67300	79393	180437	-21651	-12093	-0.2346	67256	167.0068
2008	73400	67423	168467	-33621	5977	0.1159	72630	708.7694
2009	203100	73339	174383	-27705	129761	2.5170	189311	12470
2010	312100	201782	302826	100738	110318	2.1399	288510	22469
2011	.	310979	412023	209935	.	.	288510	22469
2012	.	310979	453153	168805	.	.	288510	22469
2013	.	310979	484809	137149	.	.	288510	22469
2014	.	310979	511529	110429	.	.	288510	22469
2015	.	310979	535086	86873	.	.	288510	22469
2016	.	310979	556391	65567	.	.	288510	22469
2017	.	310979	575990	45968	.	.	288510	22469
2018	.	310979	594235	27723	.	.	288510	22469
2019	.	310979	611375	10583	.	.	288510	22469
2020	.	310979	627588	-5630	.	.	288510	22469
2021	.	310979	643010	-21052	.	.	288510	22469
2022	.	310979	657747	-35789	.	.	288510	22469

- **Bedarbių skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu**

2.27 lentelė

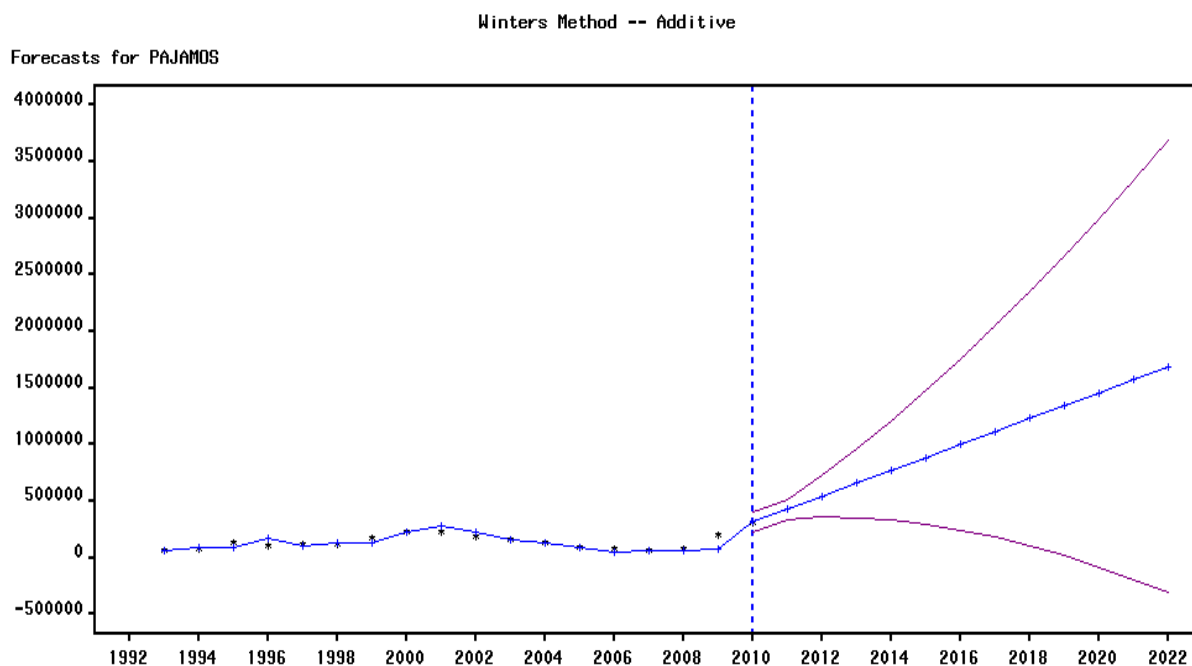
Bedarbių skaičiaus Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,89456	1,5253	0,1480
δ	0,999	1,0738	0,2999
γ	0,59454	0,0188	0,9852

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.27 lentelės matome, kad hipotezė yra priima visiems parametrams: ω , δ ir γ , nes $0,1480 > 0,05$, $0,2999 > 0,05$ ir $0,9852 > 0,05$. Vadinasi visi svoriai – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = kT_{t-1} + S_{t-2p+k}.$$

2.9 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.28 lentelė

Bedarbių skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	1644451337
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	40551,8
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	17,86844
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	25463,9
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,630

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 40551,8. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,630, todėl galime paaiškinti 63% nuokrypio nuo vidurkio.

2.29 lentelė

Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_TREND_	_SFAC TOR
2000	225889	224377	311443	137311	1512	0.0340	223550	50487	2275
2001	224040	276312	363378	189245	-52272	-1.1767	227277	3774	-1002
2002	191150	230049	317115	142982	-38899	-0.8757	196254	-30988	-3441
2003	158816	161825	248891	74758	-3009	-0.0677	162574	-33677	-3629
2004	126442	125268	212334	38201	1174	0.0264	129947	-32628	-3556
2005	87213	93764	180830	6698	-6551	-0.1475	91459	-38482	-3966
2006	79309	49011	136077	-38055	30298	0.6820	80081	-11406	-2067
2007	67300	66608	153674	-20458	692.0670	0.0156	69294	-10787	-2024
2008	73400	56483	143549	-30583	16917	0.3808	73640	4331	-963.0803
2009	203100	77008	164074	-10059	126092	2.8385	190768	117015	6941
2010	312100	314725	401791	227659	-2625	-0.0591	305435	114670	6777
2011	.	426882	513948	339816	.	.	420105	114670	6777
2012	.	541552	724720	358384	.	.	534775	114670	6777
2013	.	656221	957307	355136	.	.	649444	114670	6777
2014	.	770891	1207920	333862	.	.	764114	114670	6777
2015	.	885561	1474360	296761	.	.	878784	114670	6777
2016	.	1000230	1755102	245359	.	.	993454	114670	6777
2017	.	1114900	2049000	180800	.	.	1108123	114670	6777
2018	.	1229570	2355149	103991	.	.	1222793	114670	6777
2019	.	1344240	2672808	15671	.	.	1337463	114670	6777
2020	.	1458909	3001358	-83539	.	.	1452132	114670	6777
2021	.	1573579	3340271	-193113	.	.	1566802	114670	6777
2022	.	1688249	3689088	-312591	.	.	1681472	114670	6777

- Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.30 lentelė

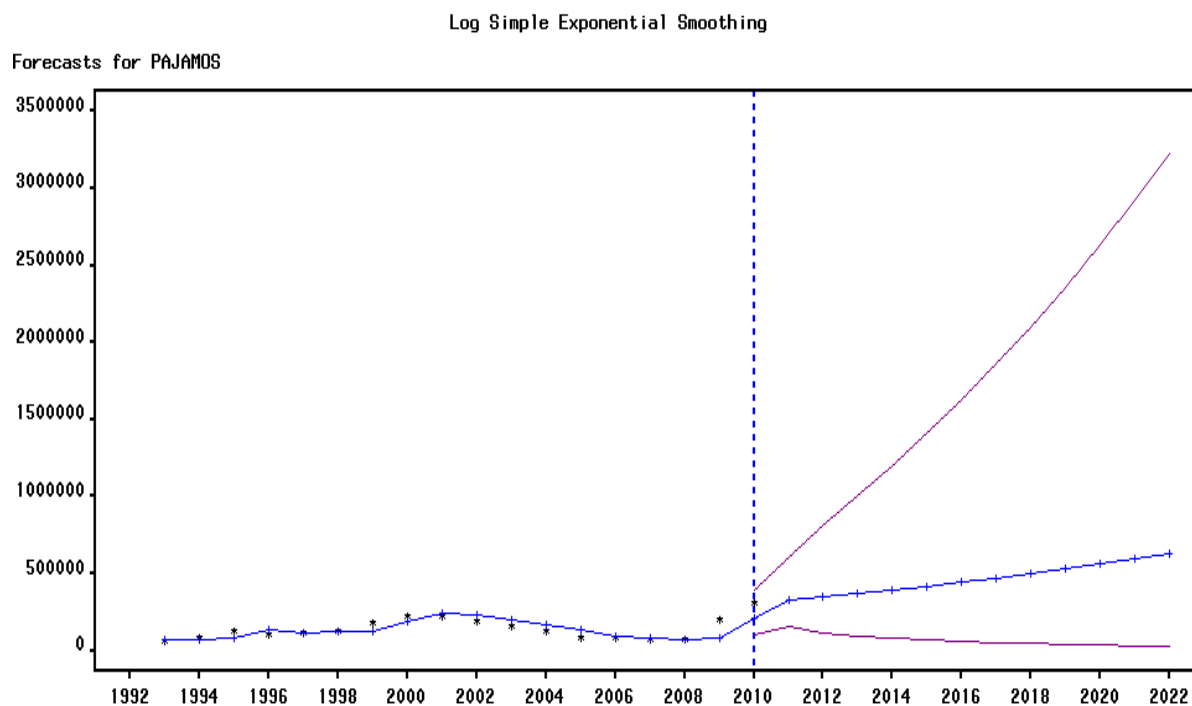
Bedarbių skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	5,5985	<0,001

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.31 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,001 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.10 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.31 lentelė

Bedarbių skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2240689088
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	47335,9
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	22,78025
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	34820,2
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,495

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 47335,9. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,495, todėl galime paaiškinti 49,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.32 lentelė

Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	LEVEL
2001	224040	239636	443582	114976	-15596	-0.1834	0.007977	0.3444	0.0232	12.3196
2002	191150	237734	440061	114063	-46584	-0.5521	0.1588	0.3444	0.4610	12.1610
2003	158816	202864	375515	97333	-44048	-0.6118	0.1855	0.3444	0.5385	11.9757
2004	126442	168553	312003	80871	-42111	-0.7040	0.2281	0.3444	0.6624	11.7478
2005	87213	134200	248413	64388	-46987	-0.9865	0.3717	0.3444	1.0790	11.3765
2006	79309	92577	171367	44418	-13268	-0.4038	0.0954	0.3444	0.2769	11.2812
2007	67300	84164	155793	40381	-16864	-0.5646	0.1643	0.3444	0.4770	11.1171
2008	73400	71425	132212	34269	1975	0.0779	-0.0866	0.3444	-0.2514	11.2036
2009	203100	77879	144159	37366	125221	4.5305	-1.0179	0.3444	-2.9552	12.2204
2010	312100	215293	398521	103296	96807	1.2670	-0.4306	0.3444	-1.2503	12.6506
2011	.	331031	612760	158826	.	.	.	.	.	12.6506
2012	.	351219	810073	120140	.	.	.	.	.	12.6506
2013	.	372639	1003639	96970	.	.	.	.	.	12.6506
2014	.	395365	1202361	80943	.	.	.	.	.	12.6506
2015	.	419477	1409813	69032	.	.	.	.	.	12.6506
2016	.	445059	1628018	59780	.	.	.	.	.	12.6506
2017	.	472202	1858376	52370	.	.	.	.	.	12.6506
2018	.	501000	2101989	46300	.	.	.	.	.	12.6506
2019	.	531554	2359808	41242	.	.	.	.	.	12.6506
2020	.	563972	2632699	36967	.	.	.	.	.	12.6506
2021	.	598367	2921485	33313	.	.	.	.	.	12.6506
2022	.	634859	3226967	30159	.	.	.	.	.	12.6506

- **Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

2.33 lentelė

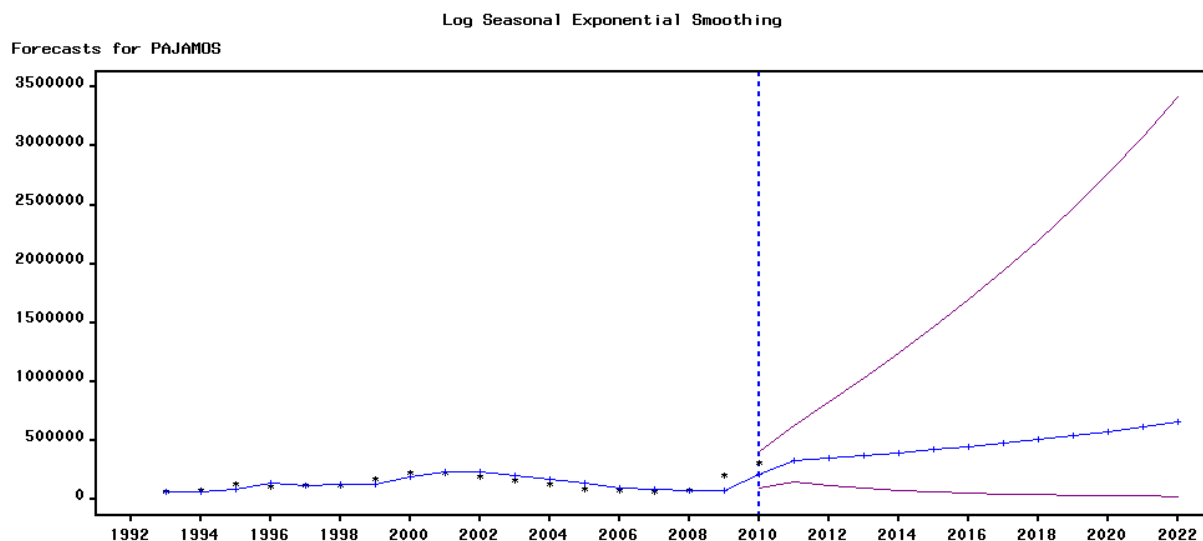
Bedarbių skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4932	0,6285
δ	0,8992	2,0345	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.33 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6285 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1015S_{t+p+k}.$$

2.11 pav. Bedarbių skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.34 lentelė

Bedarbių skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2267059842
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	47613,7
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	22,99684
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	35097,3
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,489

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 47613,7. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,489, todėl galime paaiškinti 48,9% nuokrypio nuo vidurkio.

2.35 lentelė

Bedarbių skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	LEVEL
1998	122751	127916	241370	59706	-5165	-0.1097	-0.0223	0.3564	-0.0625	11.6603
1999	177416	130768	246752	61037	46648	0.9694	-0.3686	0.3564	-1.0343	11.9917
2000	225889	188340	355386	87909	37549	0.5418	-0.2453	0.3564	-0.6883	12.2123
2001	224040	240098	453051	112067	-16058	-0.1818	0.005727	0.3564	0.0161	12.2071
2002	191150	238741	450490	111434	-47591	-0.5417	0.1588	0.3564	0.4457	12.0643
2003	158816	204010	384954	95223	-45194	-0.6020	0.1869	0.3564	0.5245	11.8962
2004	126442	169549	319929	79138	-43107	-0.6909	0.2299	0.3564	0.6450	11.6896
2005	87213	135046	254824	63034	-47833	-0.9625	0.3738	0.3564	1.0488	11.3535
2006	79309	93284	176021	43541	-13975	-0.4071	0.0988	0.3564	0.2772	11.2646
2007	67300	84593	159622	39484	-17293	-0.5555	0.1652	0.3564	0.4636	11.1161
2008	73400	71832	135543	33528	1568	0.0593	-0.0851	0.3564	-0.2388	11.1926
2009	203100	78144	147453	36474	124956	4.3455	-1.0186	0.3564	-2.8585	12.1085
2010	312100	214186	404156	99973	97914	1.2423	-0.4400	0.3564	-1.2346	12.5042
2011	.	331076	624721	154532	.	.	.	.	.	12.5042
2012	.	352328	830152	116291	.	.	.	.	.	12.5042
2013	.	374943	1033212	93436	.	.	.	.	.	12.5042
2014	.	399010	1242805	77679	.	.	.	.	.	12.5042
2015	.	424622	1462581	66006	.	.	.	.	.	12.5042
2016	.	451878	1694650	56967	.	.	.	.	.	12.5042
2017	.	480883	1940503	49750	.	.	.	.	.	12.5042
2018	.	511750	2201343	43855	.	.	.	.	.	12.5042
2019	.	544598	2478222	38955	.	.	.	.	.	12.5042
2020	.	579555	2772117	34825	.	.	.	.	.	12.5042
2021	.	616756	3083962	31304	.	.	.	.	.	12.5042
2022	.	656344	3414676	28272	.	.	.	.	.	12.5042

2.36 lentelė

Bedarbių skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Paprastasis eksponentinis glodinimas	21,06426	33375,8
Sezoninis eksponentinis glodinimas	21,144	33501,9
Winters adityvinis	17,86844	25463,9
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	22,78025	34820,2
Logaritminis sezoninis eksponentinis	22,99684	35097,3

Iš 2.36 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant bedarbių skaičių gaunamos Winters adityviniu metodu. Todėl prognozuojant pensininkų skaičių pagal virtualiąją sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas

- **Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas pagal tiesinį trendą**

2.37 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tiesinio trendo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	1317083	29,3666	<0,001
b_1	3299	0,5838	0,5712

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.37 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama koeficientui b_1 , nes $0,2185 > 0,05$. Todėl šio metodo netaikome prognozavimui.

- Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.38 lentelė

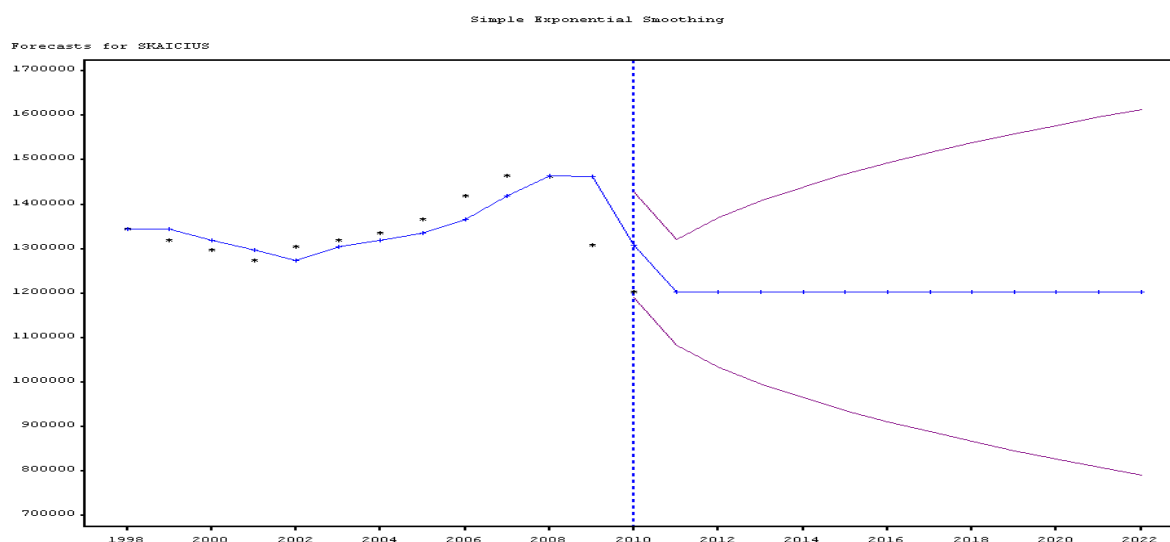
Apdraustųjų asmenų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,2543	0,0011

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.38 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0011 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.12 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.39 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	3388759719
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	58213,1
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	3,08753
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	40464,9
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,332

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 58213,1. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,332, todėl galime paaiškinti 33,2% nuokrypio nuo vidurkio.

2.40 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Simple Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_
1998	1344800	1344775	1463530	1226021	24.6217	0.000406	1344800
1999	1320200	1344800	1463554	1226046	-24600	-0.4060	1320225
2000	1298500	1320225	1438979	1201470	-21725	-0.3586	1298522
2001	1273200	1298522	1417276	1179767	-25322	-0.4179	1273225
2002	1304300	1273225	1391980	1154471	31075	0.5129	1304269
2003	1319200	1304269	1423023	1185515	14931	0.2464	1319185
2004	1336600	1319185	1437939	1200431	17415	0.2874	1336583
2005	1367100	1336583	1455337	1217828	30517	0.5037	1367069
2006	1419000	1367069	1485824	1248315	51931	0.8571	1418948
2007	1464900	1418948	1537702	1300194	45952	0.7584	1464854
2008	1463000	1464854	1583608	1346100	-1854	-0.0306	1463002
2009	1309000	1463002	1581756	1344248	-154002	-2.5417	1309154
2010	1202458	1309154	1427908	1190400	-106696	-1.7609	1202565
2011	.	1202565	1321319	1083810	.	.	1202565
2012	.	1202565	1370425	1034705	.	.	1202565
2013	.	1202565	1408116	997013	.	.	1202565
2014	.	1202565	1439895	965234	.	.	1202565
2015	.	1202565	1467895	937234	.	.	1202565
2016	.	1202565	1493210	911920	.	.	1202565
2017	.	1202565	1516490	888640	.	.	1202565
2018	.	1202565	1538159	866971	.	.	1202565
2019	.	1202565	1558511	846618	.	.	1202565
2020	.	1202565	1577761	827368	.	.	1202565
2021	.	1202565	1596070	809059	.	.	1202565
2022	.	1202565	1613565	791565	.	.	1202565

- **Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

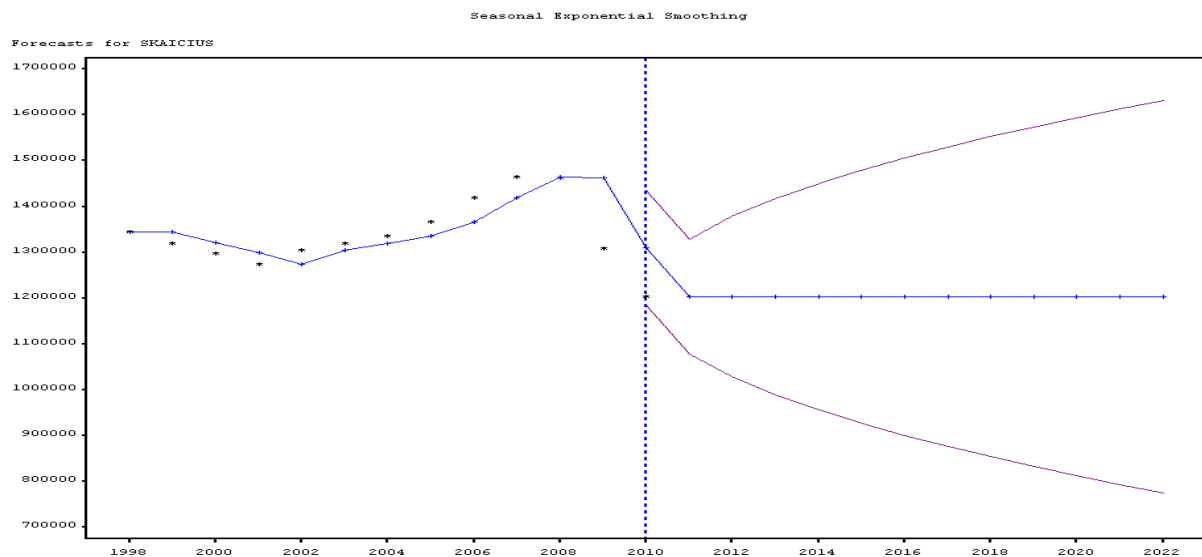
2.41 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,3691	0,7190
δ	0,8992	0,0628	0,9510

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.42 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,9510 > 0,05$, ir sezoninio glodinimo svoriui ω , $0,7190 > 0,05$. Vadinasi, abu parametrai nereikšmingi.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška: $\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + S_{t-p+k}$

2.13 pav Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.42 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	3420131021
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	58481,5
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	3,10424
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	40677,0
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,325

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 58481,5. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,325, todėl galime paaiškinti 32,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.43 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_SFACTOR
1998	1344800	1344548	1469155	1219940	252.2182	0.003967	1344775	22.8609
1999	1320200	1344797	1469405	1220190	-24597	-0.3869	1322657	-2207
2000	1298500	1320450	1445058	1195842	-21950	-0.3453	1302919	-4196
2001	1273200	1298723	1423331	1174115	-25523	-0.4015	1279969	-6510
2002	1304300	1273459	1398067	1148852	30841	0.4851	1307701	-3714
2003	1319200	1303987	1428594	1179379	15213	0.2393	1321381	-2335
2004	1336600	1319045	1443653	1194438	17555	0.2761	1337166	-744.1094
2005	1367100	1336422	1461029	1211814	30678	0.4825	1364752	2037
2006	1419000	1366788	1491396	1242181	52212	0.8212	1411701	6769
2007	1464900	1418469	1543077	1293862	46431	0.7303	1453451	10977
2008	1463000	1464428	1589036	1339821	-1428	-0.0225	1452167	10848
2009	1309000	1463015	1587622	1338407	-154015	-2.4225	1313677	-3112
2010	1202458	1310565	1435173	1185957	-108107	-1.7004	1216467	-12911
2011	.	1203556	1328164	1078949	.	.	1216467	-12911
2012	.	1203556	1378885	1028228	.	.	1216467	-12911
2013	.	1203556	1417924	989189	.	.	1216467	-12911
2014	.	1203556	1450875	956238	.	.	1216467	-12911
2015	.	1203556	1479925	927188	.	.	1216467	-12911
2016	.	1203556	1506199	900913	.	.	1216467	-12911
2017	.	1203556	1530368	876745	.	.	1216467	-12911
2018	.	1203556	1552869	854244	.	.	1216467	-12911
2019	.	1203556	1574005	833108	.	.	1216467	-12911
2020	.	1203556	1593999	813114	.	.	1216467	-12911
2021	.	1203556	1613018	794095	.	.	1216467	-12911
2022	.	1203556	1631191	775921	.	.	1216467	-12911

- **Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu**

2.44 lentelė

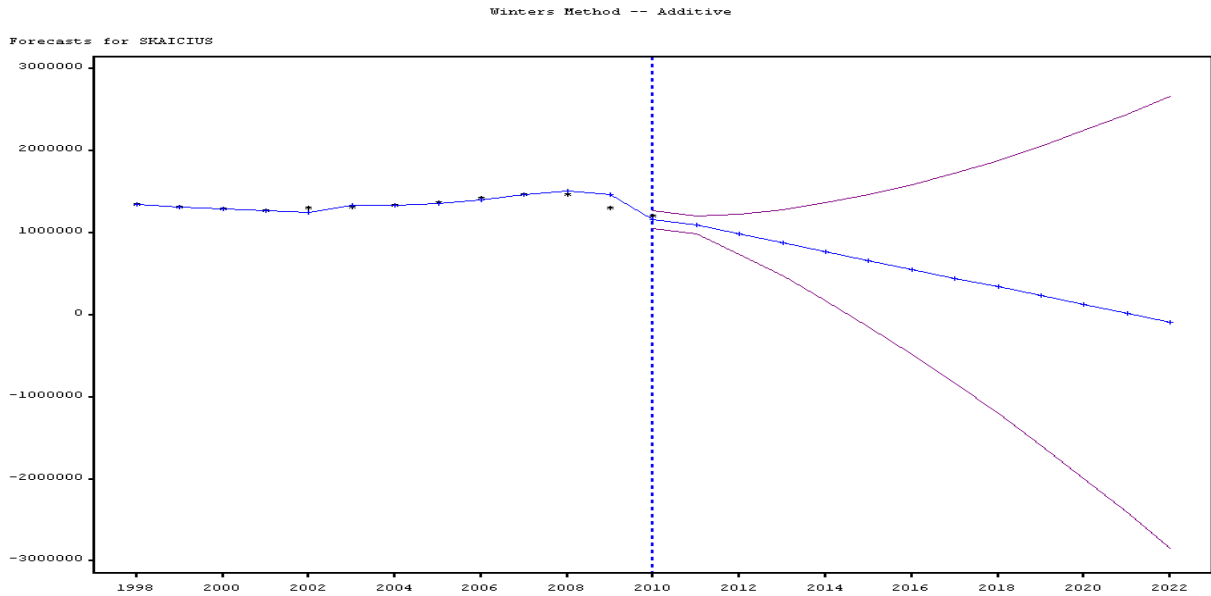
Apdraustųjų asmenų skaičiaus Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,999	1,9484	0,0800
δ	0,97544	0,0138	0,9893
γ	0,999	0,0017	0,9987

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.44 lentelės matome, kad hipotezė yra priima visiems parametrams: ω , δ ir γ , nes $0,0800 > 0,05$, $0,9893 > 0,05$ ir $0,9987 > 0,05$. Vadinasi visi svoriai – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = kT_{t-1} + S_{t-2p+k}.$$

2.14 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.45 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2445510075
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	49452,1
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	2,12134
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	28064,1
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,518

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 49452,1. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,518, todėl galime paaiškinti 51,8% nuokrypio nuo vidurkio.

2.46 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas

Winters Method -- Additive

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_TREND_	_SFACOR
1998	1344800	1344800	1455311	1234289	0.002845	5.0449E-8	1344800	-24527	2.8417E-6
1999	1320200	1320273	1430783	1209762	-72.6367	-0.001288	1320200	-24598	-0.0726
2000	1298500	1295602	1406113	1185091	2898	0.0514	1298497	-21774	2.8227
2001	1273200	1276726	1387237	1166215	-3526	-0.0625	1273201	-25210	-0.6998
2002	1304300	1247990	1358501	1137479	56310	0.9987	1304244	29662	55.5539
2003	1319200	1333962	1444473	1223451	-14762	-0.2618	1319159	15277	40.8065
2004	1336600	1334477	1444988	1223966	2123	0.0377	1336557	17346	42.9274
2005	1367100	1353946	1464457	1243435	13154	0.2333	1367044	30164	56.0684
2006	1419000	1397264	1507775	1286753	21736	0.3855	1418922	51345	77.7826
2007	1464900	1470345	1580856	1359834	-5445	-0.0966	1464828	46039	72.3431
2008	1463000	1510939	1621450	1400428	-47939	-0.8502	1462976	-675.9354	24.4519
2009	1309000	1462324	1572835	1351813	-153324	-2.7193	1309129	-150085	-128.7189
2010	1202458	1158915	1269426	1048404	43543	0.7723	1202543	-107654	-85.2195
2011	.	1094804	1205315	984293	.	.	1094889	-107654	-85.2195
2012	.	987150	1231739	742561	.	.	987235	-107654	-85.2195
2013	.	879496	1286960	472032	.	.	879581	-107654	-85.2195
2014	.	771842	1366835	176849	.	.	771927	-107654	-85.2195
2015	.	664188	1468542	-140166	.	.	664273	-107654	-85.2195
2016	.	556534	1590038	-476969	.	.	556619	-107654	-85.2195
2017	.	448880	1729755	-831995	.	.	448965	-107654	-85.2195
2018	.	341226	1886449	-1203996	.	.	341311	-107654	-85.2195
2019	.	233572	2059097	-1591952	.	.	233657	-107654	-85.2195
2020	.	125918	2246842	-1995005	.	.	126003	-107654	-85.2195
2021	.	18264	2448951	-2412422	.	.	18349	-107654	-85.2195
2022	.	-89390	2664788	-2843567	.	.	-89305	-107654	-85.2195

- **Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu**

2.47 lentelė

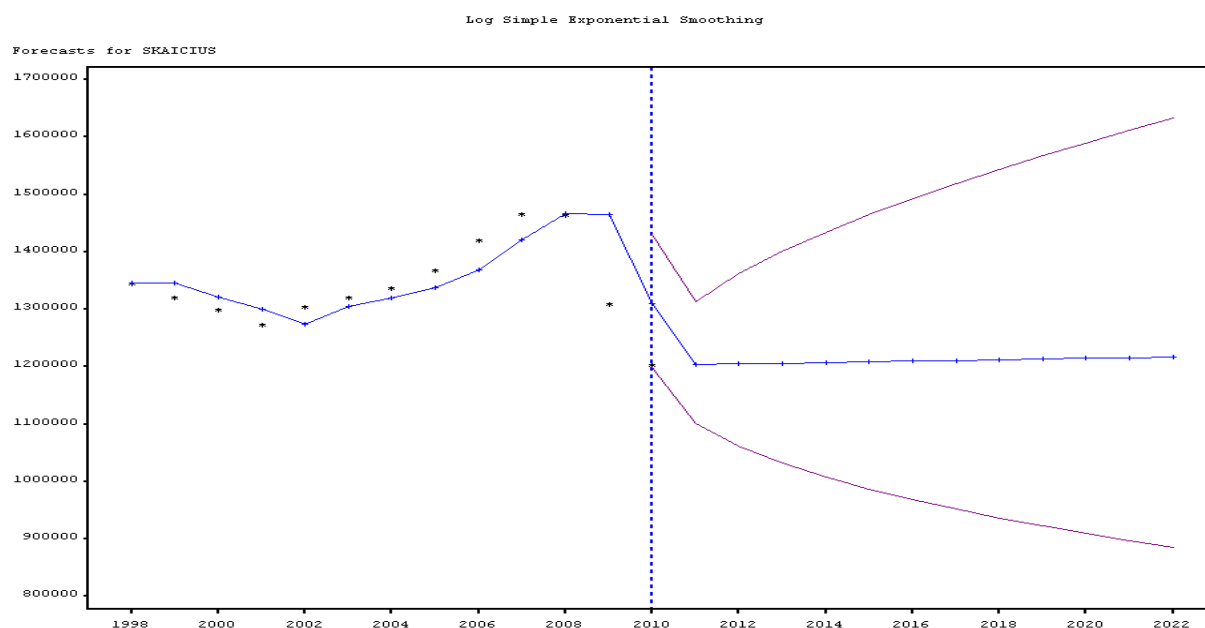
Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,1474	0,0014

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.47 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0014 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.15 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.48 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	3422341767
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	58500,8
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	3,09816
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	40579,9
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,325

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 58500,8. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,325, todėl galime paaiškinti 32,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.49 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Simple Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRRESID	_LEVEL_
1998	1344800	1346143	1469041	1231021	-1343	-0.0221	-0.000018	0.0451	-0.000410	14.1118
1999	1320200	1346168	1469068	1231044	-25968	-0.4276	0.0185	0.0451	0.4094	14.0933
2000	1298500	1321567	1442221	1208547	-23067	-0.3869	0.0166	0.0451	0.3679	14.0767
2001	1273200	1299842	1418513	1188680	-26642	-0.4543	0.0197	0.0451	0.4367	14.0571
2002	1304300	1274520	1390879	1165524	29780	0.5179	-0.0241	0.0451	-0.5347	14.0812
2003	1319200	1305595	1424791	1193941	13605	0.2310	-0.0114	0.0451	-0.2524	14.0925
2004	1336600	1320527	1441086	1207596	16073	0.2698	-0.0131	0.0451	-0.2908	14.1056
2005	1367100	1337942	1460091	1223522	29158	0.4830	-0.0226	0.0451	-0.5006	14.1282
2006	1419000	1368460	1493395	1251429	50540	0.8186	-0.0373	0.0451	-0.8268	14.1654
2007	1464900	1420391	1550067	1298919	44509	0.6946	-0.0319	0.0451	-0.7068	14.1973
2008	1463000	1466343	1600215	1340942	-3343	-0.0505	0.001266	0.0451	0.0281	14.1960
2009	1309000	1464490	1598192	1339247	-155490	-2.3533	0.1112	0.0451	2.4666	14.0849
2010	1202458	1310477	1430119	1198406	-108019	-1.8270	0.0850	0.0451	1.8851	14.0000
2011	.	1203784	1313684	1100836	.	.	.	.	.	14.0000
2012	.	1205006	1362583	1061330	.	.	.	.	.	14.0000
2013	.	1206229	1401347	1031972	.	.	.	.	.	14.0000
2014	.	1207454	1434887	1007850	.	.	.	.	.	14.0000
2015	.	1208679	1465102	987065	.	.	.	.	.	14.0000
2016	.	1209906	1492967	968643	.	.	.	.	.	14.0000
2017	.	1211135	1519059	952004	.	.	.	.	.	14.0000
2018	.	1212364	1543756	936774	.	.	.	.	.	14.0000
2019	.	1213595	1567317	922692	.	.	.	.	.	14.0000
2020	.	1214827	1589933	909567	.	.	.	.	.	14.0000
2021	.	1216061	1611747	897257	.	.	.	.	.	14.0000
2022	.	1217295	1632870	885650	.	.	.	.	.	14.0000

- **Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

2.50 lentelė

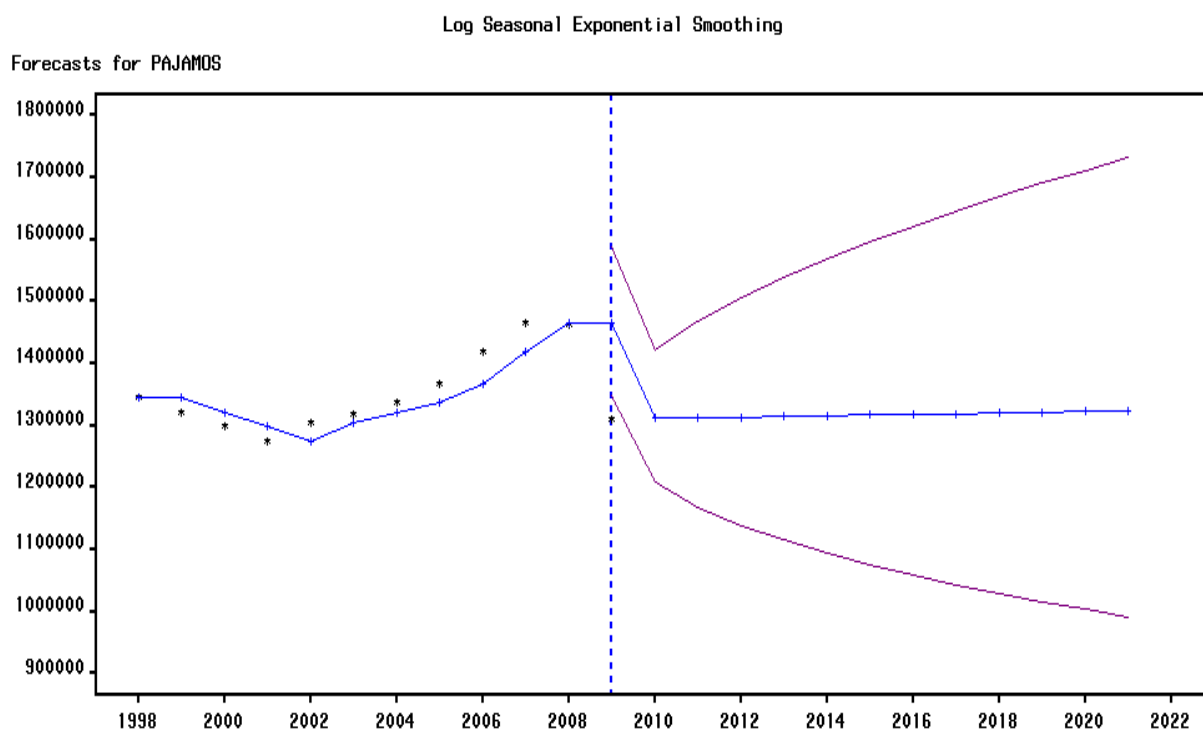
Apdraustųjų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,2242	0,8271
δ	0,8992	2.0303	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametru reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.50 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,8271 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,1015S_{t+p+k}.$$

2.16 pav. Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.51 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	2741571692
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	52360,0
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	2,61288
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	35032,1
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,275

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 52360,0. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,275, todėl galime paaiškinti 27,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.52 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	_LEVEL_
1998	1344800	1345704	1458508	1239488	-904.2971	-0.0162	-0.000189	0.0415	-0.004561	14.1117
1999	1320200	1345956	1458781	1239720	-25756	-0.4608	0.0185	0.0415	0.4447	14.0951
2000	1298500	1321586	1432367	1217273	-23086	-0.4206	0.0168	0.0415	0.4038	14.0801
2001	1273200	1299841	1408799	1197244	-26641	-0.4935	0.0198	0.0415	0.4781	14.0622
2002	1304300	1274554	1381394	1173954	29746	0.5620	-0.0239	0.0415	-0.5765	14.0837
2003	1319200	1305107	1414507	1202095	14093	0.2600	-0.0116	0.0415	-0.2795	14.0942
2004	1336600	1320181	1430845	1215979	16419	0.2995	-0.0132	0.0415	-0.3185	14.1061
2005	1367100	1337572	1449694	1231998	29528	0.5316	-0.0227	0.0415	-0.5468	14.1265
2006	1419000	1367963	1482632	1259989	51037	0.8984	-0.0375	0.0415	-0.9032	14.1602
2007	1464900	1419682	1538687	1307627	45218	0.7670	-0.0322	0.0415	-0.7761	14.1891
2008	1463000	1465683	1588543	1349996	-2683	-0.0441	0.000971	0.0415	0.0234	14.1883
2009	1309000	1464275	1587018	1348700	-155275	-2.5535	0.1112	0.0415	2.6797	14.0883
2010	.	1311610	1421555	1208084	.	.	.	.	.	14.0883
2011	.	1312717	1469420	1168732	.	.	.	.	.	14.0883
2012	.	1313826	1507355	1139319	.	.	.	.	.	14.0883
2013	.	1314935	1540136	1115069	.	.	.	.	.	14.0883
2014	.	1316046	1569627	1094119	.	.	.	.	.	14.0883
2015	.	1317157	1596786	1075510	.	.	.	.	.	14.0883
2016	.	1318270	1622183	1058671	.	.	.	.	.	14.0883
2017	.	1319383	1646190	1043232	.	.	.	.	.	14.0883
2018	.	1320497	1669065	1028934	.	.	.	.	.	14.0883
2019	.	1321612	1690996	1015590	.	.	.	.	.	14.0883
2020	.	1322728	1712125	1003057	.	.	.	.	.	14.0883
2021	.	1323845	1732562	991225	.	.	.	.	.	14.0883

2.53 lentelė

Apdraustųjų asmenų skaičiaus prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Paprastasis eksponentinis glodinimas	3,08753	40464,9
Sezoninis eksponentinis glodinimas	3,10424	40677,0
Winters adityvinis	2,12134	28064,1
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	3,09816	40579,9
Logaritminis sezoninis eksponentinis	2,61288	35032,1

Iš 2.53 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant apdraustųjų asmenų skaičių gaunamos Winters adityviniu metodu. Todėl prognozuojant pensininkų skaičių pagal virtualiąją sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą

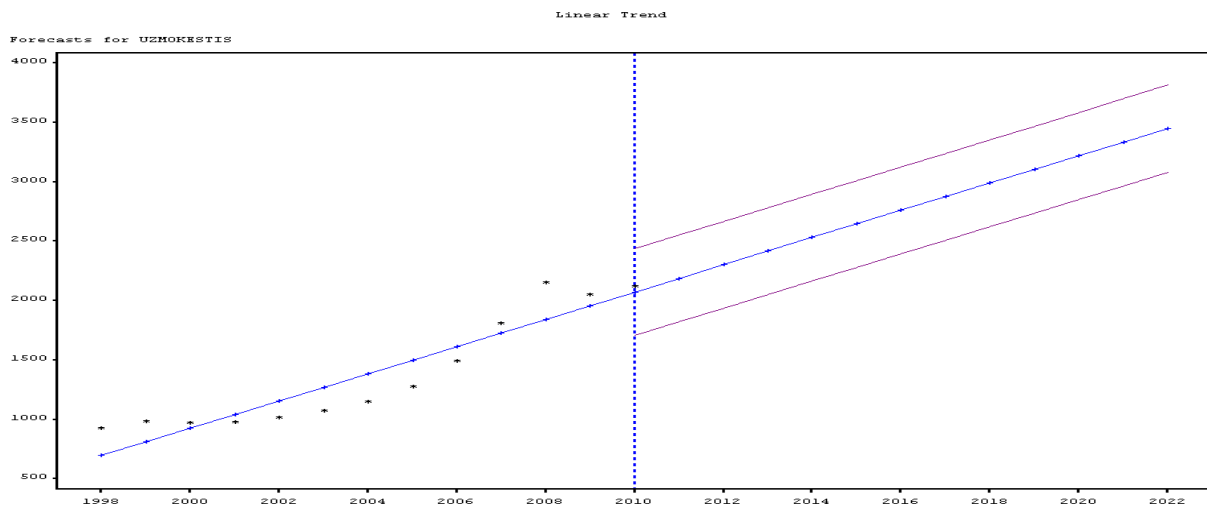
2.54 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	583,57692	5,3190	0,0002
b_1	114,62088	8,2921	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.54 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0002 < 0,05$ ir $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, abu tiesinio trendo parametrai yra reikšmingi.

Gaunama tiesinio trendo išraiška: $Y = 583,57692 + 114,62088 \cdot t$.

2.17 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.55 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	29425,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	171,53846
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	12,12328
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	151,02705
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,862

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 171,53846. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,862, todėl galime paaiškinti 86,2% nuokrypio nuo vidurkio.

2.56 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas

Linear Trend

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LINEAR_
1998	930.0000	698.1978	1064	332.6999	231.8022	1.2430	1
1999	987.0000	812.8187	1178	447.3207	174.1813	0.9340	2
2000	971.0000	927.4396	1293	561.9416	43.5604	0.2336	3
2001	982.0000	1042	1408	676.5625	-60.0604	-0.3221	4
2002	1014	1157	1522	791.1834	-142.6813	-0.7651	5
2003	1073	1271	1637	905.8043	-198.3022	-1.0634	6
2004	1149	1386	1751	1020	-236.9231	-1.2705	7
2005	1276	1501	1866	1135	-224.5440	-1.2041	8
2006	1496	1615	1981	1250	-119.1648	-0.6390	9
2007	1813	1730	2095	1364	83.2143	0.4462	10
2008	2152	1844	2210	1479	307.5934	1.6495	11
2009	2052	1959	2325	1594	92.9725	0.4986	12
2010	2122	2074	2439	1708	48.3516	0.2593	13
2011	.	2188	2554	1823	.	.	14
2012	.	2303	2668	1937	.	.	15
2013	.	2418	2783	2052	.	.	16
2014	.	2532	2898	2167	.	.	17
2015	.	2647	3012	2281	.	.	18
2016	.	2761	3127	2396	.	.	19
2017	.	2876	3241	2510	.	.	20
2018	.	2991	3356	2625	.	.	21
2019	.	3105	3471	2740	.	.	22
2020	.	3220	3585	2854	.	.	23
2021	.	3334	3700	2969	.	.	24
2022	.	3449	3815	3084	.	.	25

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.57 lentelė

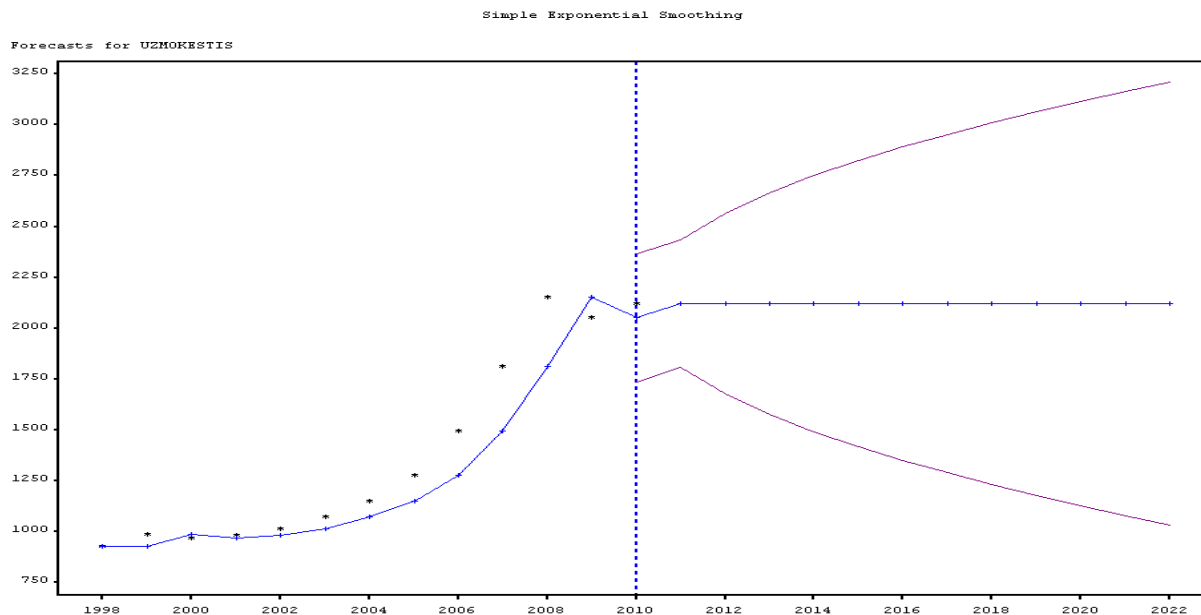
Vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,8840	0,0004

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.57 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0004 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.18 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.58 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	23777,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	154,19908
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	6,91603
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	109,56827
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,889

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 154,19908. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,889, todėl galime paaiškinti 88,9% nuokrypio nuo vidurkio.

2.59 lentelė

**Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu
reikšmių palyginimas**

Simple Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_
1998	930.0000	930.0570	1245	615.4916	-0.0570	-0.000355	930.0001
1999	987.0000	930.0001	1245	615.4347	56.9999	0.3551	986.9430
2000	971.0000	986.9430	1302	672.3776	-15.9430	-0.0993	971.0159
2001	982.0000	971.0159	1286	656.4506	10.9841	0.0684	981.9890
2002	1014	981.9890	1297	667.4236	32.0110	0.1995	1014
2003	1073	1014	1329	699.4026	59.0320	0.3678	1073
2004	1149	1073	1388	758.3756	76.0590	0.4739	1149
2005	1276	1149	1463	834.3586	127.0761	0.7918	1276
2006	1496	1276	1590	961.3075	220.1271	1.3715	1496
2007	1813	1496	1810	1181	317.2201	1.9765	1813
2008	2152	1813	2127	1498	339.3172	2.1142	2152
2009	2052	2152	2466	1837	-99.6607	-0.6210	2052
2010	2122	2052	2367	1738	69.9003	0.4355	2122
2011	.	2122	2436	1807	.	.	2122
2012	.	2122	2567	1677	.	.	2122
2013	.	2122	2666	1577	.	.	2122
2014	.	2122	2751	1493	.	.	2122
2015	.	2122	2825	1419	.	.	2122
2016	.	2122	2892	1352	.	.	2122
2017	.	2122	2953	1290	.	.	2122
2018	.	2122	3011	1233	.	.	2122
2019	.	2122	3065	1179	.	.	2122
2020	.	2122	3116	1128	.	.	2122
2021	.	2122	3164	1080	.	.	2122
2022	.	2122	3211	1033	.	.	2122

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.60 lentelė

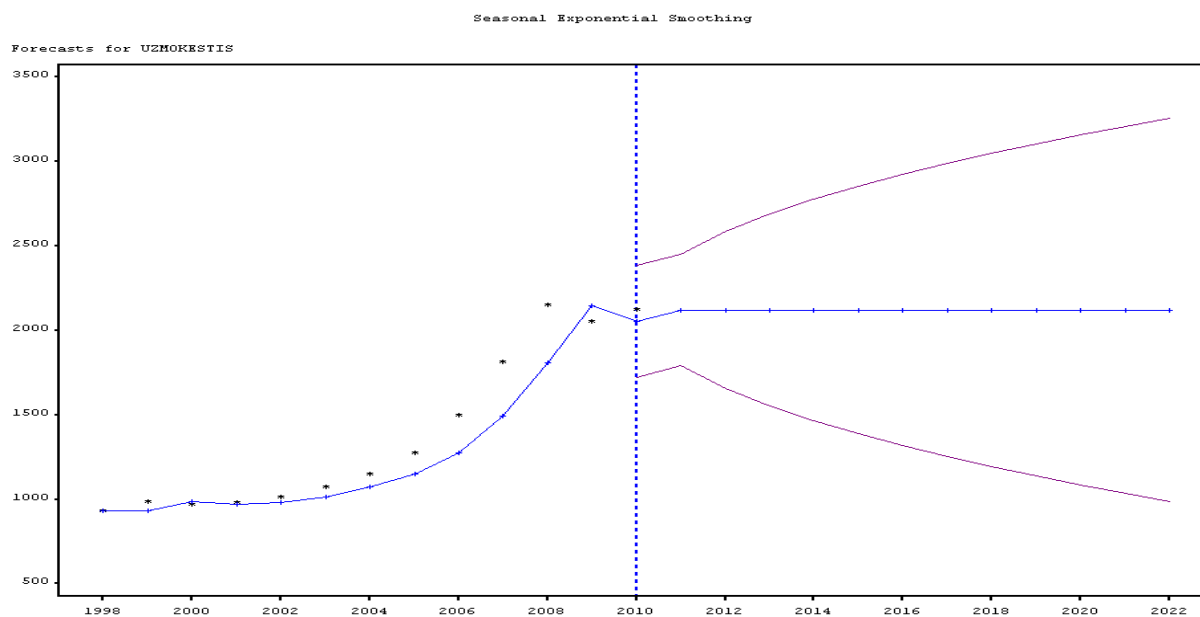
Vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4268	0,6778
δ	0,8992	10880	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.60 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama lygmens glodinimo svoriui ω , nes $0,6778 > 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui δ - atmetama, $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, glodinimo svoris – nereikšmingas, o sezonis - reikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = S_{t-1+k} + 0,899(Y_t + S_{t+k}) + 0,101L_{t+p+k}$$

2.19 pav Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.61 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	24034,9
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	155,03192
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	6,93592
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	109,84507
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,887

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 155,03192. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,887, todėl galime paaiškinti 88,7% nuokrypio nuo vidurkio.

2.62 lentelė

**Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu
reikšmių palyginimas**

Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_SFACTOR
1998	930.0000	930.5775	1261	600.2502	-0.5775	-0.003427	930.0582	-0.0523
1999	987.0000	930.0059	1260	599.6785	56.9941	0.3382	981.3073	5.1136
2000	971.0000	986.4209	1317	656.0935	-15.4209	-0.0915	967.4409	3.7158
2001	982.0000	971.1567	1301	640.8293	10.8433	0.0643	977.1912	4.6987
2002	1014	981.8898	1312	651.5625	32.1102	0.1905	1006	7.6091
2003	1073	1014	1344	683.3464	59.3263	0.3520	1059	12.9864
2004	1149	1072	1403	742.0699	76.6028	0.4545	1128	19.9296
2005	1276	1148	1479	817.8943	127.7783	0.7582	1243	31.5114
2006	1496	1275	1605	944.3743	221.2983	1.3131	1442	51.5697
2007	1813	1494	1824	1163	319.2485	1.8942	1729	80.5062
2008	2152	1810	2140	1479	342.2438	2.0307	2037	111.5269
2009	2052	2149	2479	1818	-96.5226	-0.5727	1950	102.7782
2010	2122	2053	2383	1723	69.0193	0.4095	2012	109.0341
2011	.	2121	2452	1791	.	.	2012	109.0341
2012	.	2121	2586	1657	.	.	2012	109.0341
2013	.	2121	2690	1553	.	.	2012	109.0341
2014	.	2121	2777	1466	.	.	2012	109.0341
2015	.	2121	2854	1389	.	.	2012	109.0341
2016	.	2121	2924	1319	.	.	2012	109.0341
2017	.	2121	2988	1255	.	.	2012	109.0341
2018	.	2121	3047	1195	.	.	2012	109.0341
2019	.	2121	3103	1139	.	.	2012	109.0341
2020	.	2121	3156	1086	.	.	2012	109.0341
2021	.	2121	3207	1036	.	.	2012	109.0341
2022	.	2121	3255	987.6644	.	.	2012	109.0341

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.63 lentelė

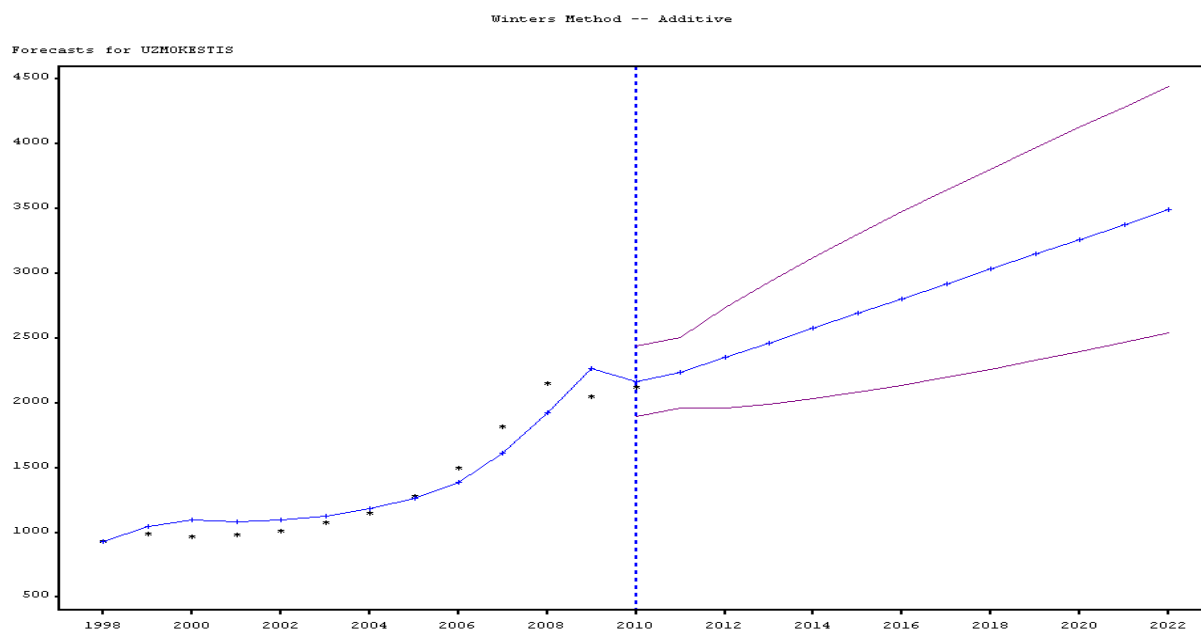
Vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,999	0,00442	0,9966
δ	0,001	0,004161	0,9968
γ	0,999	329099	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.63 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama γ , nes $0,0001 < 0,05$, o ω ir γ – priimama, $0,9966 > 0,05$ ir $0,9968 > 0,05$. Vadinasi, γ yra reikšmingas, o ω ir γ – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = 0,999(Y_t - L_t) + 0,001S_{t-p} + kT_{t-1}$$

2.20 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.64 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	14861,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	121,90727
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	6,81047
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	97,79351
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,930

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 121,90727. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,930, todėl galime paaiškinti 93,0% nuokrypio nuo vidurkio.

2.65 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu reikšmių palyginimas

Winters Method -- Additive

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_	_TREND_	SFACTOR
1998	930.0000	929.9999	1202	657.5734	0.0000574	4.1283E-7	930.0000	114.3237	5.7324E-8
1999	987.0000	1044	1317	771.8972	-57.3237	-0.4124	987.0573	114.2664	-0.0573
2000	971.0000	1101	1374	828.8399	-130.2665	-0.9372	971.1875	114.1363	-0.1874
2001	982.0000	1085	1358	812.7099	-103.1364	-0.7420	982.2905	114.0332	-0.2904
2002	1014	1096	1368	823.6068	-82.0333	-0.5902	1014	113.9513	-0.3724
2003	1073	1128	1400	855.5249	-54.9514	-0.3953	1073	113.8964	-0.4273
2004	1149	1187	1459	914.4699	-37.8964	-0.2726	1149	113.8585	-0.4651
2005	1276	1263	1535	990.4321	13.1414	0.0945	1276	113.8716	-0.4520
2006	1496	1390	1662	1117	106.1284	0.7635	1496	113.9777	-0.3460
2007	1813	1610	1882	1338	203.0224	1.4606	1813	114.1805	-0.1432
2008	2152	1927	2200	1655	224.8197	1.6175	2152	114.4051	0.0814
2009	2052	2266	2539	1994	-214.4049	-1.5425	2052	114.1909	-0.1328
2010	2122	2166	2439	1894	-44.1911	-0.3179	2122	114.1467	-0.1769
2011	.	2236	2509	1964	.	.	2236	114.1467	-0.1769
2012	.	2350	2736	1965	.	.	2350	114.1467	-0.1769
2013	.	2464	2937	1992	.	.	2465	114.1467	-0.1769
2014	.	2579	3124	2033	.	.	2579	114.1467	-0.1769
2015	.	2693	3303	2082	.	.	2693	114.1467	-0.1769
2016	.	2807	3476	2138	.	.	2807	114.1467	-0.1769
2017	.	2921	3644	2198	.	.	2921	114.1467	-0.1769
2018	.	3035	3808	2262	.	.	3035	114.1467	-0.1769
2019	.	3149	3970	2329	.	.	3149	114.1467	-0.1769
2020	.	3263	4129	2398	.	.	3264	114.1467	-0.1769
2021	.	3378	4286	2470	.	.	3378	114.1467	-0.1769
2022	.	3492	4441	2543	.	.	3492	114.1467	-0.1769

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.66 lentelė

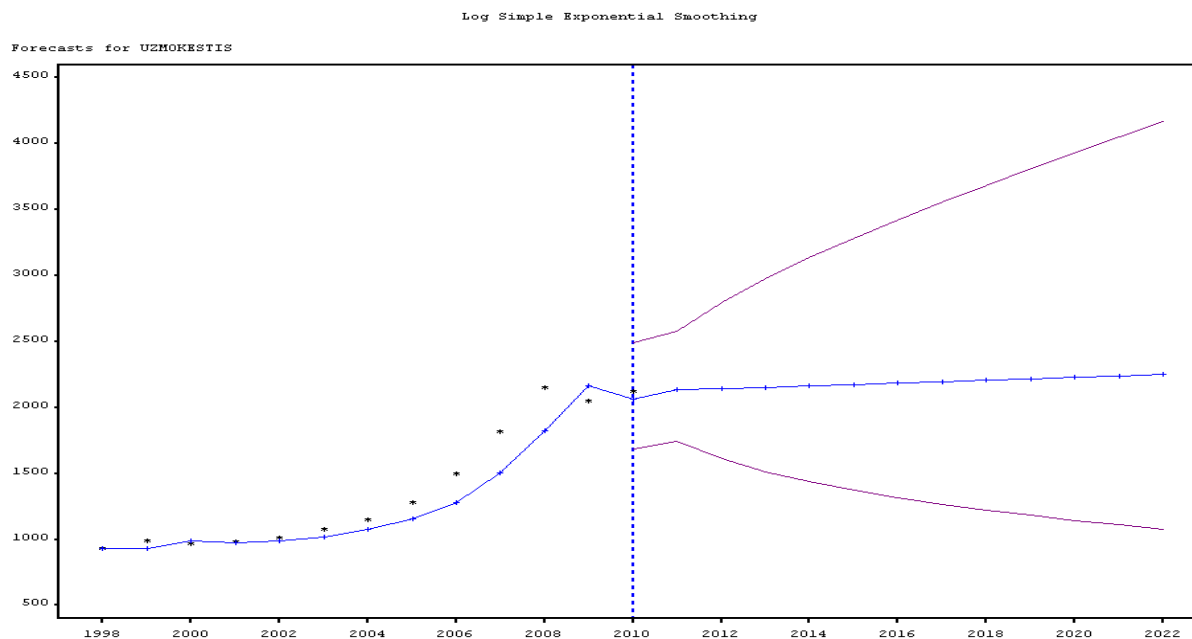
Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,9469	0,0003

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.66 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0003 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.21 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.67 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	22551,2
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	150,17046
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	6,68286
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	106,24897
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,894

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 150,17046. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,894, todėl galime paaiškinti 89,4% nuokrypio nuo vidurkio.

2.68 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Simple Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	LEVEL
1998	930.0000	934.6786	1131	765.1399	-4.6786	-0.0501	0.0000595	0.0996	0.000597	6.8352
1999	987.0000	934.6231	1130	765.0944	52.3769	0.5613	-0.0595	0.0996	-0.5973	6.8946
2000	971.0000	991.8474	1200	811.9390	-20.8474	-0.2105	0.0163	0.0996	0.1635	6.8783
2001	982.0000	975.8428	1180	798.8374	6.1572	0.0632	-0.0112	0.0996	-0.1130	6.8896
2002	1014	986.8704	1194	807.8648	27.1296	0.2754	-0.0321	0.0996	-0.3221	6.9216
2003	1073	1019	1233	834.1729	53.9921	0.5307	-0.0566	0.0996	-0.5682	6.9782
2004	1149	1078	1304	882.6880	70.7271	0.6570	-0.0685	0.0996	-0.6877	7.0466
2005	1276	1155	1397	945.1971	121.3674	1.0529	-0.1049	0.0996	-1.0534	7.1514
2006	1496	1282	1551	1050	213.7915	1.6701	-0.1592	0.0996	-1.5983	7.3104
2007	1813	1503	1818	1231	309.8026	2.0644	-0.1923	0.0996	-1.9315	7.5025
2008	2152	1822	2203	1491	330.3380	1.8164	-0.1716	0.0996	-1.7232	7.6740
2009	2052	2162	2615	1770	-110.3265	-0.5111	0.0474	0.0996	0.4761	7.6266
2010	2122	2062	2494	1688	59.7017	0.2900	-0.0335	0.0996	-0.3364	7.6601
2011	.	2132	2579	1746	.	.	.	.	.	7.6601
2012	.	2143	2796	1610	.	.	.	.	.	7.6601
2013	.	2154	2975	1514	.	.	.	.	.	7.6601
2014	.	2164	3134	1437	.	.	.	.	.	7.6601
2015	.	2175	3282	1372	.	.	.	.	.	7.6601
2016	.	2186	3421	1316	.	.	.	.	.	7.6601
2017	.	2197	3555	1267	.	.	.	.	.	7.6601
2018	.	2208	3684	1222	.	.	.	.	.	7.6601
2019	.	2219	3809	1182	.	.	.	.	.	7.6601
2020	.	2230	3931	1145	.	.	.	.	.	7.6601
2021	.	2241	4052	1111	.	.	.	.	.	7.6601
2022	.	2252	4170	1080	.	.	.	.	.	7.6601

- Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.69 lentelė

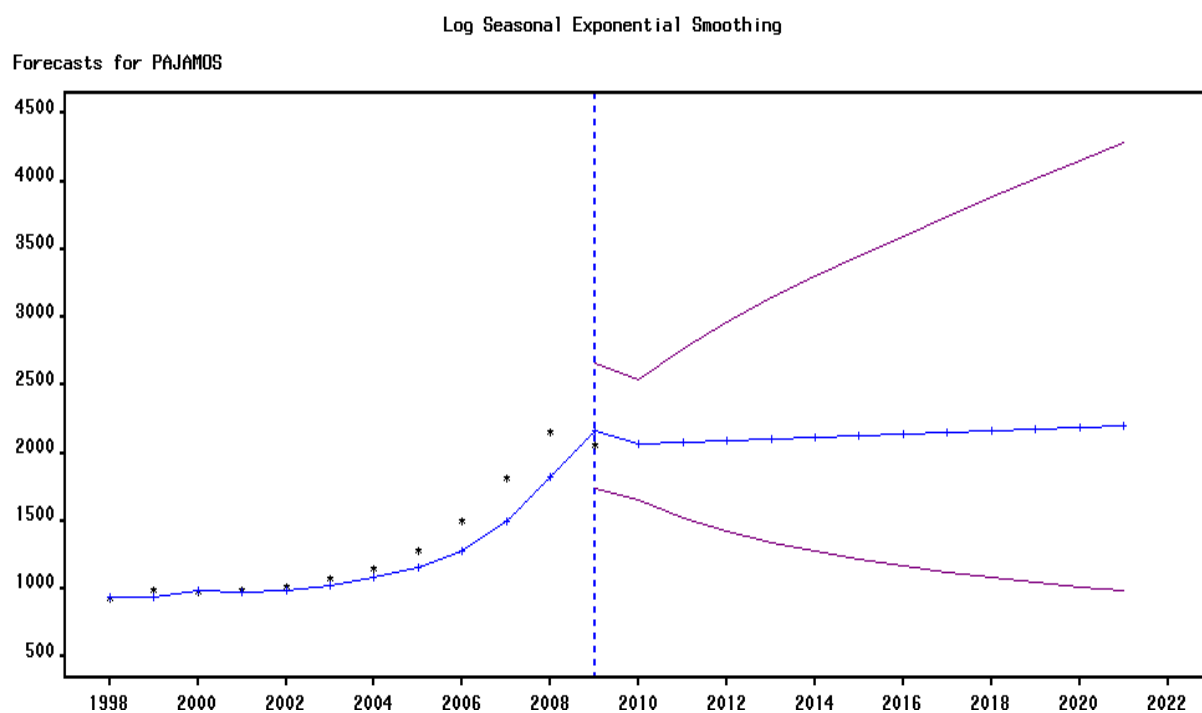
Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametru vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,4110	0,6898
δ	0,8992	3,9061	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametru reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.69 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6898 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,101S_{t+p+k}.$$

2.22 pav. Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.70 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	24188,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	155,52624
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	6,98802
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	109,96122
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,867

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 155,52624. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,867, todėl galime paaiškinti 86,7% nuokrypio nuo vidurkio.

2.71 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Log Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	_LEVEL_
1999	987.0000	935.5768	1152	750.6796	51.4232	0.5014	-0.0595	0.1093	-0.5442	6.8887
2000	971.0000	992.3127	1222	796.2027	-21.3127	-0.1959	0.0157	0.1093	0.1440	6.8746
2001	982.0000	976.9729	1203	783.8946	5.0271	0.0469	-0.0111	0.1093	-0.1016	6.8846
2002	1014	987.7711	1216	792.5588	26.2289	0.2422	-0.0322	0.1093	-0.2944	6.9135
2003	1073	1020	1256	818.2103	53.2592	0.4764	-0.0569	0.1093	-0.5205	6.9646
2004	1149	1079	1329	865.6009	70.1960	0.5936	-0.0690	0.1093	-0.6314	7.0267
2005	1276	1155	1422	926.7967	120.9272	0.9550	-0.1055	0.1093	-0.9656	7.1216
2006	1496	1282	1579	1029	213.7320	1.5205	-0.1601	0.1093	-1.4652	7.2656
2007	1813	1503	1850	1206	310.4850	1.8851	-0.1938	0.1093	-1.7733	7.4399
2008	2152	1820	2242	1461	331.7275	1.6625	-0.1734	0.1093	-1.5864	7.5958
2009	2052	2161	2661	1734	-109.0809	-0.4605	0.0458	0.1093	0.4192	7.5546
2010	.	2065	2543	1657	.	.	.	.	.	7.5546
2011	.	2077	2775	1519	.	.	.	.	.	7.5546
2012	.	2090	2968	1420	.	.	.	.	.	7.5546
2013	.	2102	3141	1342	.	.	.	.	.	7.5546
2014	.	2114	3302	1277	.	.	.	.	.	7.5546
2015	.	2127	3454	1220	.	.	.	.	.	7.5546
2016	.	2139	3601	1171	.	.	.	.	.	7.5546
2017	.	2152	3743	1126	.	.	.	.	.	7.5546
2018	.	2164	3881	1086	.	.	.	.	.	7.5546
2019	.	2177	4017	1049	.	.	.	.	.	7.5546
2020	.	2190	4150	1015	.	.	.	.	.	7.5546
2021	.	2203	4282	984.2625	.	.	.	.	.	7.5546

2.72 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Tiesinis trendas	12,12328	151,02705
Paprastasis eksponentinis glodinimas	6,91603	109,56827
Sezoninis eksponentinis glodinimas	6,93592	109,84507
Winters adityvinis	6,81047	97,79351
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	6,68286	106,24897
Logaritminis sezoninis eksponentinis	6,98802	109,96122

Iš 2.72 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant vidutinį darbo užmokesčių gaunamos Winters adityviniu metodu. Todėl prognozuojant pensininkų skaičių pagal virtualiąją sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

Apraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas

- Apraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.73 lentelė

Apraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo parametrų vertinimas

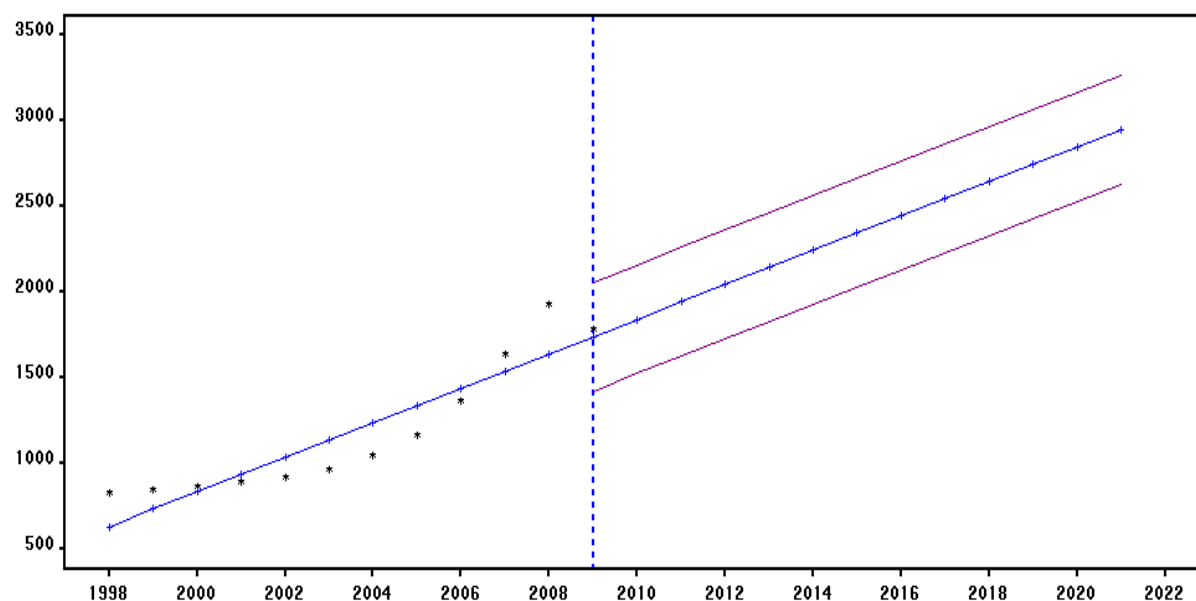
Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
b_0	532,93939	5,3333	0,0003
b_1	100,80420	7,4245	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Tiesinio trendo parametrai yra nereikšmingi“. Iš 2.73 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0003 < 0,05$ ir $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, abu tiesinio trendo parametrai yra reikšmingi.

Gaunama tiesinio trendo išraiška:

$$Y = 532,93939 + 100,80420 \cdot t.$$

Forecasts for PAJAMOS

2.23 pav. Apraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas pagal tiesinį trendą

2.74 lentelė

Apraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tiesinio trendo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	21967,4
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	148,21414

MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	11,47126
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	128,16667
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,846

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 148,21414. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,846, todėl galime paaiškinti 84,6% nuokrypio nuo vidurkio.

2.75 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų pagal tiesinį trendą reikšmių palyginimas

Linear Trend

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LINEAR_
1998	827.0000	633.7436	951.9642	315.5229	193.2564	1.1903	1
1999	851.0000	734.5478	1053	416.3271	116.4522	0.7172	2
2000	867.0000	835.3520	1154	517.1313	31.6480	0.1949	3
2001	893.0000	936.1562	1254	617.9355	-43.1562	-0.2658	4
2002	919.0000	1037	1355	718.7397	-117.9604	-0.7265	5
2003	967.0000	1138	1456	819.5439	-170.7646	-1.0518	6
2004	1050	1239	1557	920.3481	-188.5688	-1.1614	7
2005	1163	1339	1658	1021	-176.3730	-1.0863	8
2006	1368	1440	1758	1122	-72.1772	-0.4445	9
2007	1639	1541	1859	1223	98.0186	0.6037	10
2008	1931	1642	1960	1324	289.2145	1.7813	11
2009	1783	1743	2061	1424	40.4103	0.2489	12
2010	.	1843	2162	1525	.	.	13
2011	.	1944	2262	1626	.	.	14
2012	.	2045	2363	1727	.	.	15
2013	.	2146	2464	1828	.	.	16
2014	.	2247	2565	1928	.	.	17
2015	.	2347	2666	2029	.	.	18
2016	.	2448	2766	2130	.	.	19
2017	.	2549	2867	2231	.	.	20
2018	.	2650	2968	2332	.	.	21
2019	.	2751	3069	2432	.	.	22
2020	.	2851	3170	2533	.	.	23
2021	.	2952	3270	2634	.	.	24

- Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.76 lentelė

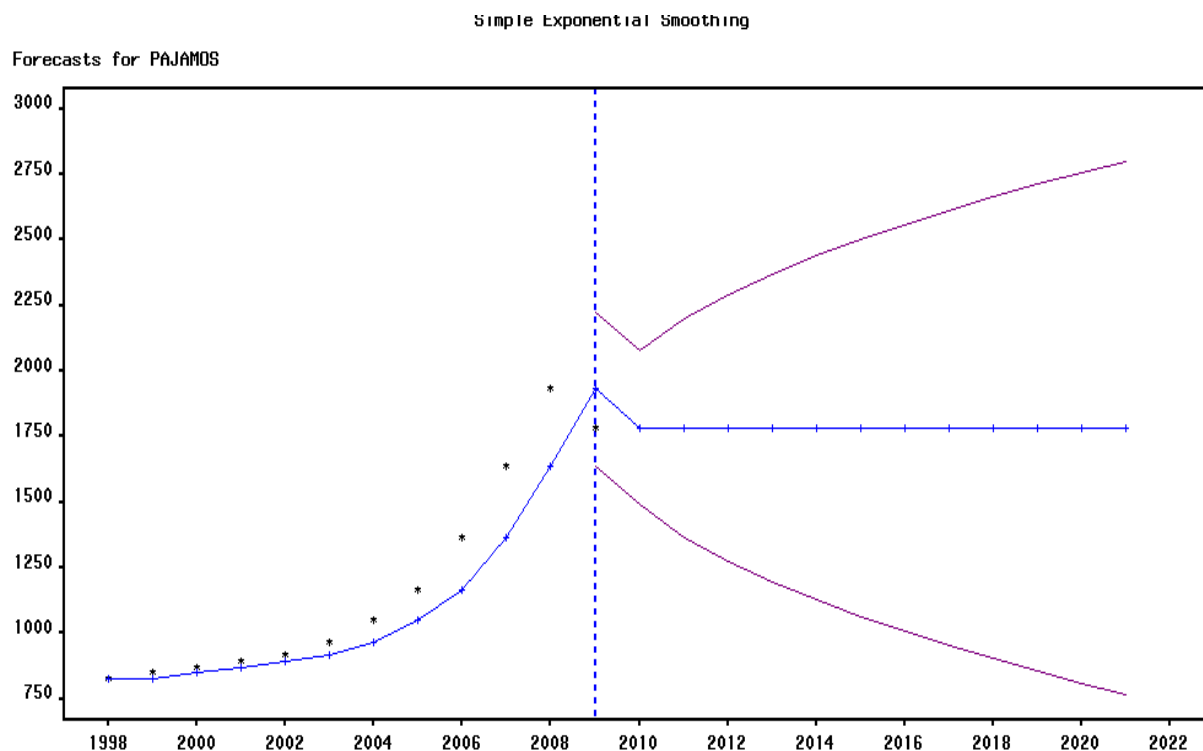
Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo parametro vertinimas

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,4832	0,0009

Tikrinama hipotezė „Paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.76 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0009 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.24 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.77 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	20586,8
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	143,48107
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	7,33137
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	104,37869
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,856

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 143,48107. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,856, todėl galime paaiškinti 85,6% nuokrypio nuo vidurkio.

2.78 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Simple Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	_LEVEL_
1998	827.0000	827.0240	1121	533.3017	-0.0240	-0.000160	827.0000
1999	851.0000	827.0000	1121	533.2777	24.0000	0.1601	850.9760
2000	867.0000	850.9760	1145	557.2537	16.0240	0.1069	866.9840
2001	893.0000	866.9840	1161	573.2616	26.0160	0.1736	892.9740
2002	919.0000	892.9740	1187	599.2516	26.0260	0.1737	918.9740
2003	967.0000	918.9740	1213	625.2516	48.0260	0.3205	966.9520
2004	1050	966.9520	1261	673.2296	83.0480	0.5542	1050
2005	1163	1050	1344	756.1946	113.0830	0.7546	1163
2006	1368	1163	1457	869.1646	205.1131	1.3687	1368
2007	1639	1368	1662	1074	271.2051	1.8097	1639
2008	1931	1639	1932	1345	292.2712	1.9503	1931
2009	1783	1931	2224	1637	-147.7077	-0.9856	1783
2010	.	1783	2077	1489	.	.	1783
2011	.	1783	2198	1368	.	.	1783
2012	.	1783	2292	1275	.	.	1783
2013	.	1783	2370	1196	.	.	1783
2014	.	1783	2439	1127	.	.	1783
2015	.	1783	2502	1064	.	.	1783
2016	.	1783	2560	1007	.	.	1783
2017	.	1783	2613	953.1023	.	.	1783
2018	.	1783	2664	902.7639	.	.	1783
2019	.	1783	2711	855.1520	.	.	1783
2020	.	1783	2756	809.8665	.	.	1783
2021	.	1783	2800	766.5963	.	.	1783

- **Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

2.79 lentelė

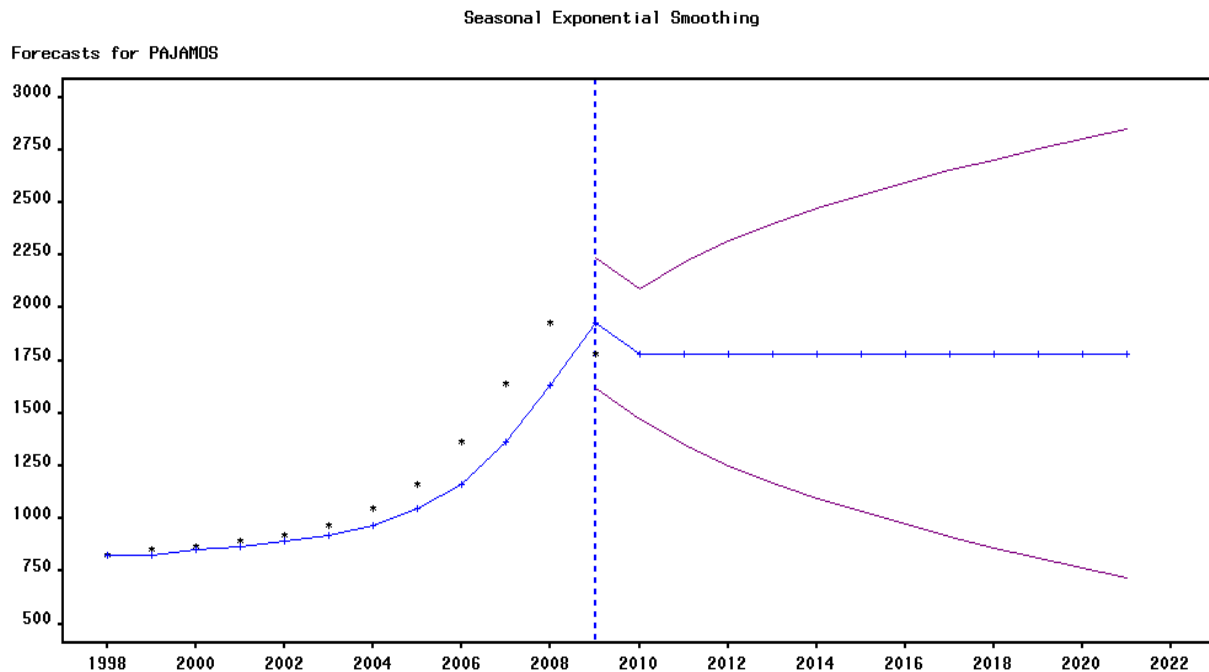
Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,3915	0,7037
δ	0,8992	11278	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.78 lentelės matome, kad hipotezė yra priimama lygmens glodinimo svoriui ω , nes $0,7037 > 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui δ - atmetama, $0,0001 < 0,05$. Vadinasi, glodinimo svoris – nereikšmingas, o sezonis - reikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = S_{t-1+k} + 0,899(Y_t + S_{t+k}) + 0,101L_{t+p+k}$$

2.25 pav Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.80 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	20789,7
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	144,18623
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	7,36447
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	104,79621
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,855

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 144,18623. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,855, todėl galime paaiškinti 85,5% nuokrypio nuo vidurkio.

2.81 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

Seasonal Exponential Smoothing

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	LEVEL_	_SFACOR
1998	827.0000	827.2455	1137	517.6729	-0.2455	-0.001555	827.0247	-0.0223
1999	851.0000	827.0025	1137	517.4299	23.9975	0.1519	848.6033	2.1529
2000	867.0000	850.7562	1160	541.1836	16.2438	0.1028	863.2098	3.6252
2001	893.0000	866.8350	1176	557.2624	26.1650	0.1657	886.7374	5.9968
2002	919.0000	892.7341	1202	583.1616	26.2659	0.1663	910.3556	8.3775
2003	967.0000	918.7331	1228	609.1605	48.2669	0.3056	953.7572	12.7524
2004	1050	966.5096	1276	656.9370	83.4904	0.5286	1029	20.3199
2005	1163	1049	1359	739.5791	113.8483	0.7208	1131	30.6390
2006	1368	1162	1471	852.2706	206.1568	1.3052	1317	49.3250
2007	1639	1366	1675	1056	273.0947	1.7290	1562	74.0781
2008	1931	1636	1946	1327	294.7748	1.8663	1827	100.7963
2009	1783	1928	2238	1618	-145.0049	-0.9181	1697	87.6531
2010	.	1784	2094	1475	.	.	1697	87.6531
2011	.	1784	2220	1349	.	.	1697	87.6531
2012	.	1784	2317	1252	.	.	1697	87.6531
2013	.	1784	2399	1170	.	.	1697	87.6531
2014	.	1784	2471	1098	.	.	1697	87.6531
2015	.	1784	2536	1033	.	.	1697	87.6531
2016	.	1784	2596	972.5493	.	.	1697	87.6531
2017	.	1784	2652	916.6495	.	.	1697	87.6531
2018	.	1784	2705	864.1387	.	.	1697	87.6531
2019	.	1784	2754	814.4664	.	.	1697	87.6531
2020	.	1784	2802	767.2167	.	.	1697	87.6531
2021	.	1784	2847	722.0663	.	.	1697	87.6531

- Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviniu metodu

2.82 lentelė

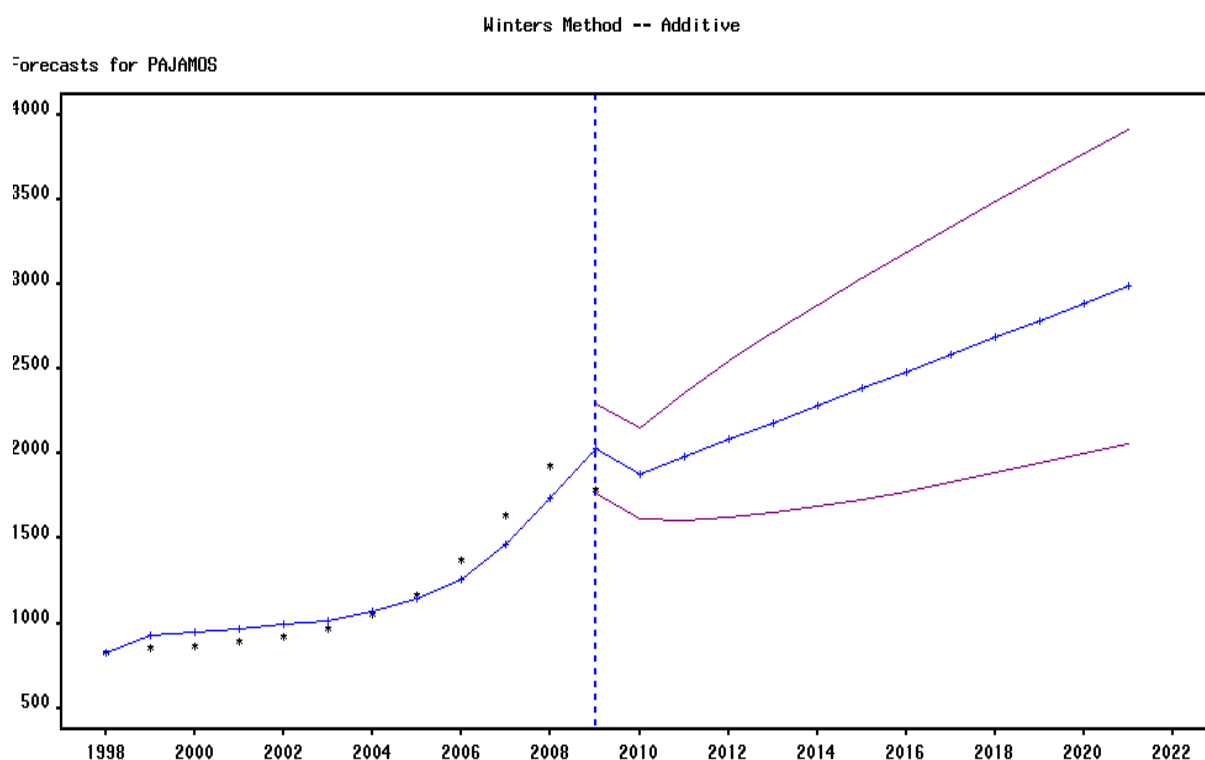
Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,999	0,003446	0,9973
δ	0,001	0,003229	0,9974
γ	0,999	393625	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.82 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama γ , nes $0,0001 < 0,05$, o ω ir γ – priimama, $0,9973 > 0,05$ ir $0,9974 > 0,05$. Vadinasi, γ yra reikšmingas, o ω ir γ – nereikšmingi.

Gaunama Winters adityvinio metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = 0,999(Y_t - L_t) + 0,001S_{t-p} + kT_{t-1}$$

2.26 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas Winters adityviu metodu

2.83 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio Winters adityvinio metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	13823,8
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	117,57457
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	7,10339
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	102,30901
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,903

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 117,57457. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,930, todėl galime paaiškinti 93,0% nuokrypio nuo vidurkio.

2.84 lentelė

**Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų Winters adityviniu metodu
reikšmių palyginimas**

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	LEVEL	TREND	SFACTOR
1998	827.0000	826.9999	1093	560.9085	0.0000766	5.6442E-7	827.0000	100.5513	7.6551E-8
1999	851.0000	927.5513	1194	661.4599	-76.5513	-0.5639	851.0766	100.4748	-0.0765
2000	867.0000	951.4749	1218	685.3835	-84.4749	-0.6222	867.1609	100.3904	-0.1609
2001	893.0000	967.3905	1233	701.2991	-74.3905	-0.5479	893.2353	100.3161	-0.2352
2002	919.0000	993.3162	1259	727.2248	-74.3162	-0.5474	919.3095	100.2418	-0.3094
2003	967.0000	1019	1285	753.1505	-52.2419	-0.3848	967.3617	100.1897	-0.3616
2004	1050	1067	1333	801.0983	-17.1897	-0.1266	1050	100.1725	-0.3788
2005	1163	1150	1416	884.0811	12.8275	0.0945	1163	100.1853	-0.3660
2006	1368	1263	1529	997.0939	104.8147	0.7720	1368	100.2900	-0.2613
2007	1639	1468	1734	1202	170.7101	1.2574	1639	100.4605	-0.0907
2008	1931	1739	2006	1473	191.5396	1.4108	1931	100.6519	0.1006
2009	1783	2032	2298	1766	-248.6517	-1.8315	1783	100.4035	-0.1478
2010	.	1883	2149	1617	.	.	1884	100.4035	-0.1478
2011	.	1984	2360	1607	.	.	1984	100.4035	-0.1478
2012	.	2084	2546	1623	.	.	2084	100.4035	-0.1478
2013	.	2185	2718	1652	.	.	2185	100.4035	-0.1478
2014	.	2285	2881	1689	.	.	2285	100.4035	-0.1478
2015	.	2385	3039	1732	.	.	2386	100.4035	-0.1478
2016	.	2486	3192	1780	.	.	2486	100.4035	-0.1478
2017	.	2586	3341	1831	.	.	2586	100.4035	-0.1478
2018	.	2687	3488	1885	.	.	2687	100.4035	-0.1478
2019	.	2787	3632	1942	.	.	2787	100.4035	-0.1478
2020	.	2887	3774	2001	.	.	2888	100.4035	-0.1478
2021	.	2988	3915	2061	.	.	2988	100.4035	-0.1478

- **Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu**

2.85 lentelė

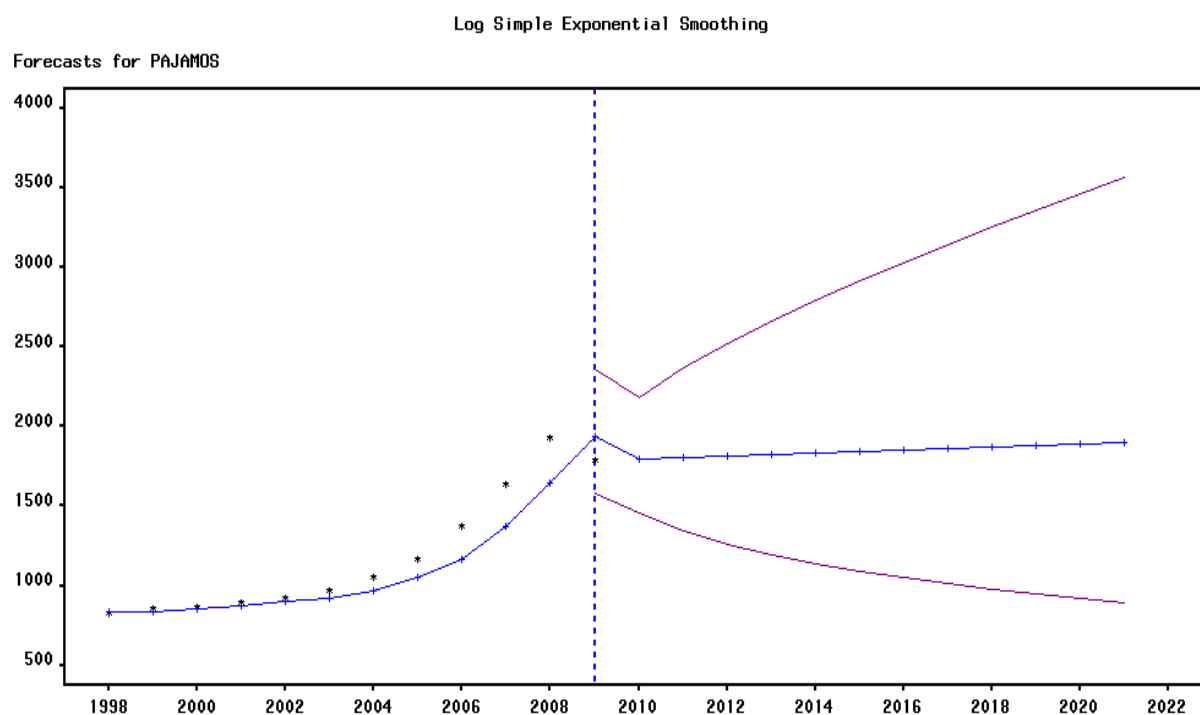
**Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo
metodo parametro vertinimas**

Kintamasis	Konstantos reikšmė	t Value	Pr > t
Glodinimo konstanta α	0,999	4,5760	0,0008

Tikrinama hipotezė „Logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo konstanta yra nereikšminga“. Iš 2.84 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama, nes $0,0008 < 0,05$. Vadinasi, konstanta yra reikšminga.

Gaunama paprastojo eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$F_t = 0,999Y_{t-1} + 0,001F_{t-1}$$

2.27 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu

2.86 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio paprastojo eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	19641,3
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	140,14751
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	7,02029
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	100,97788
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,863

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 140,14751. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,863, todėl galime paaiškinti 86,3% nuokrypio nuo vidurkio.

2.87 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu paprastojo eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RES IDUAL	RESSTD	NRES ID	LEVEL
1998	827.0000	831.3619	1011	676.7786	-4.3619	-0.0512	0.0000286	0.1023	0.000280	6.7178
1999	851.0000	831.3381	1011	676.7593	19.6619	0.2306	-0.0286	0.1023	-0.2797	6.7464
2000	867.0000	855.4395	1040	696.3792	11.5605	0.1318	-0.0187	0.1023	-0.1824	6.7650
2001	893.0000	871.5316	1059	709.4792	21.4684	0.2402	-0.0296	0.1023	-0.2890	6.7946
2002	919.0000	897.6577	1091	730.7474	21.3423	0.2318	-0.0287	0.1023	-0.2809	6.8233
2003	967.0000	923.7941	1123	752.0240	43.2059	0.4560	-0.0509	0.1023	-0.4980	6.8741
2004	1050	972.0229	1182	791.2852	77.9771	0.7822	-0.0824	0.1023	-0.8055	6.9565
2005	1163	1055	1283	859.1761	107.5791	0.9939	-0.1023	0.1023	-1.0000	7.0587
2006	1368	1169	1421	951.6209	199.0190	1.6600	-0.1624	0.1023	-1.5881	7.2209
2007	1639	1375	1671	1119	264.0474	1.8725	-0.1809	0.1023	-1.7685	7.4017
2008	1931	1647	2002	1341	283.7005	1.6792	-0.1641	0.1023	-1.6045	7.5656
2009	1783	1941	2359	1580	-157.8106	-0.7928	0.0796	0.1023	0.7779	7.4861
2010	.	1792	2179	1459	.	.	.	.	.	7.4861
2011	.	1802	2367	1343	.	.	.	.	.	7.4861
2012	.	1811	2523	1260	.	.	.	.	.	7.4861
2013	.	1821	2662	1194	.	.	.	.	.	7.4861
2014	.	1830	2791	1139	.	.	.	.	.	7.4861
2015	.	1840	2913	1092	.	.	.	.	.	7.4861
2016	.	1850	3029	1050	.	.	.	.	.	7.4861
2017	.	1859	3142	1012	.	.	.	.	.	7.4861
2018	.	1869	3252	977.6966	.	.	.	.	.	7.4861
2019	.	1879	3360	946.4333	.	.	.	.	.	7.4861
2020	.	1889	3465	917.6256	.	.	.	.	.	7.4861
2021	.	1898	3569	890.9195	.	.	.	.	.	7.4861

- **Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu**

2.88 lentelė

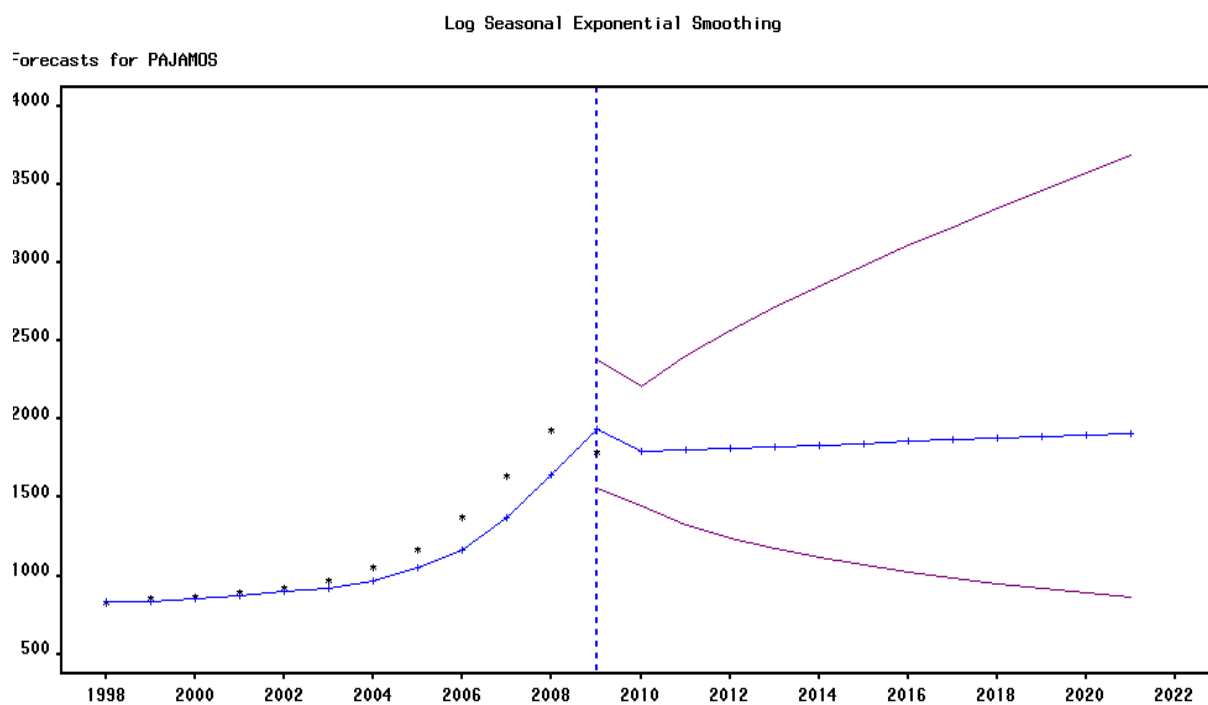
Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo parametrų vertinimas

Kintamasis	Parametro reikšmė	t Value	Pr > t
ω	0,8992	0,3995	0,6979
δ	0,8992	1,6428	<0,0001

Tikrinama hipotezė „Parametrų reikšmės yra nereikšmingos“. Iš 2.87 lentelės matome, kad hipotezė yra atmetama lygmens glodinimo svoriui δ , nes $0,0001 < 0,05$, o sezoninio glodinimo svoriui ω – priimama, $0,6979 > 0,05$. Vadinasi, δ yra reikšmingas, o ω – nereikšmingas.

Gaunama sezoninio eksponentinio glodinimo metodo išraiška:

$$\hat{Y}_{t+k} = L_{t-1+k} + 0,899(\widehat{Y}_{t+k} + L_{t+k}) + 0,101S_{t+p+k}.$$

2.28 pav. Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimas logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu

2.89 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio logaritminio sezoninio eksponentinio glodinimo metodo statistikų įverčiai

Žymėjimas	Statistika	Įvertis
MSE	Vidutinė kvadratinė paklaida	19742,0
RMSE	Vidutinės kvadratinės paklaidos šaknis	140,50632
MAPE	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	7,01947
MAE	Vidutinė absoliutinė paklaida	101,03132
R - Square	Determinacijos koeficientas	0,862

Modelio vertinimo tikslumą nusakančio RMSE statistikos įvertis yra 140,50632. Determinacijos koeficientas yra lygus 0,862, todėl galime paaiškinti 86,2% nuokrypio nuo vidurkio.

2.90 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio tikrųjų ir prognozuotų logaritminiu sezoniniu eksponentinio glodinimo metodu reikšmių palyginimas

DATE	ACTUAL	PREDICT	U95	L95	ERROR	NERROR	RESIDUAL	RESSTD	NRESID	_LEVEL_
1998	827.0000	832.0773	1022	669.4742	-5.0773	-0.0564	0.000293	0.1080	0.002710	6.7178
1999	851.0000	831.8364	1022	669.2803	19.1636	0.2128	-0.0286	0.1080	-0.2649	6.7436
2000	867.0000	855.7254	1051	688.5010	11.2746	0.1217	-0.0189	0.1080	-0.1752	6.7606
2001	893.0000	871.9001	1071	701.5148	21.0999	0.2235	-0.0297	0.1080	-0.2755	6.7873
2002	919.0000	897.9483	1103	722.4727	21.0517	0.2165	-0.0290	0.1080	-0.2686	6.8134
2003	967.0000	924.0993	1135	743.5134	42.9007	0.4287	-0.0512	0.1080	-0.4743	6.8594
2004	1050	972.1463	1194	782.1711	77.8537	0.7396	-0.0829	0.1080	-0.7675	6.9339
2005	1163	1055	1296	849.0336	107.7515	0.9430	-0.1031	0.1080	-0.9545	7.0266
2006	1368	1169	1436	940.2129	199.4264	1.5761	-0.1634	0.1080	-1.5134	7.1735
2007	1639	1374	1688	1105	265.2864	1.7835	-0.1824	0.1080	-1.6894	7.3375
2008	1931	1646	2021	1324	285.4723	1.6022	-0.1658	0.1080	-1.5357	7.4866
2009	1783	1939	2382	1560	-156.0175	-0.7431	0.0781	0.1080	0.7230	7.4165
2010	.	1795	2205	1444	.	.	.	.	.	7.4165
2011	.	1805	2403	1325	.	.	.	.	.	7.4165
2012	.	1815	2568	1240	.	.	.	.	.	7.4165
2013	.	1826	2716	1172	.	.	.	.	.	7.4165
2014	.	1836	2853	1116	.	.	.	.	.	7.4165
2015	.	1847	2983	1067	.	.	.	.	.	7.4165
2016	.	1857	3108	1024	.	.	.	.	.	7.4165
2017	.	1868	3229	985.9986	.	.	.	.	.	7.4165
2018	.	1879	3347	951.2356	.	.	.	.	.	7.4165
2019	.	1889	3463	919.4805	.	.	.	.	.	7.4165
2020	.	1900	3577	890.2585	.	.	.	.	.	7.4165
2021	.	1911	3689	863.2030	.	.	.	.	.	7.4165

2.91 lentelė

Apdraustųjų vidutinio darbo užmokesčio prognozavimo metodų paklaidų palyginimas

Metodas	Vidutinė absoliutinė procentinė paklaida	Vidutinė absoliutinė paklaida
Tiesinis trendas	11,47126	128,16667
Paprastasis eksponentinis glodinimas	7,33137	104,37869
Sezoninis eksponentinis glodinimas	7,36447	104,79621
Winters adityvinis	7,10339	102,30901
Logaritminis paprastasis eksponentinis glodinimas	7,02029	100,97788
Logaritminis sezoninis eksponentinis	7,01947	101,03132

Iš 2.91 lentelės matome, kad mažiausios paklaidos prognozuojant apdraustųjų vidutinį darbo užmokestį gaunamos logaritminiu sezoniniu eksponentiniu metodu. Todėl prognozuojant pensininkų skaičių pagal virtualiąją sistemą remsimės prognozuojamais duomenimis, gautais šiuo metodu.

3 PRIEDAS. TIESINĖS REGRESIJOS PROGRAMOS TEKSTAS

```
filename failas 'C:\SARUNES\MAGISTRAS\Regresija\Pensiju_islaidos_sk\Invalidumo_islaid_sk.txt';
data duomenys;
infile failas;
input islaidos skaicius;
run;
```

```
proc reg data=duomenys;
model islaidos = skaicius;
plot islaidos * skaicius = '+';
plot islaidos * skaicius = '+' / conf pred;
output out=naujas p=prognoze r=liekana;
title "Regresine analize";
run;
```

```
proc reg data = duomenys;
model islaidos = skaicius;
plot residual. * predicted. ;
title "regresijos taikymo korektiskumas";
run;
```

```
proc gplot data=naujas;
plot islaidos*skaicius;
plot islaidos*prognoze;
plot skaicius*prognoze;
plot liekana*prognoze;
plot liekana*islaidos;
plot liekana*skaicius;
run;
```

```
proc univariate normal plot data=naujas;
var liekana;
run;
```

```
proc univariate data = duomenys normaltest;
var islaidos skaicius;
title "Skirstinio normalumas";
run;
```

```
proc corr data = duomenys spearman;
var islaidos skaicius;
title "Spearmano koreliacijos koeficientas";
run;
```

4 PRIEDAS. DAUGIALYPĖS REGRESIJOS PROGRAMOS TEKSTAS

```
filename failas 'C:\SARUNES\MAGISTRAS\Regresija\Daugialype_regresija\Sodros_pajamos.txt';
data duomenys;
infile failas;
input pajamos x1 x2 x3 x4 x5;
run;
proc print data = duomenys;
run;
```

```
proc print noobs;
run;
```

```
proc corr data = duomenys pearson;
var pajamos x1 x2;
title "Pirsono koreliacijos koeficientas";
run;
```

```
proc reg data=duomenys;
model pajamos = x1 x2 / p VIF selection=stepwise;
output out=naujas p=prognose r=liekana student=stresidual;
plot pajamos*x1;
plot pajamos*x2;
/*plot pajamos*x3;*/
/*plot pajamos*x4;*/
/*plot pajamos*x5;*/
run;
```

```
proc reg data = duomenys;
model pajamos = x1 x2 / collin tol vif influence dw;
run;
```

```
proc gplot data=naujas;
plot pajamos*liekana;
plot stresidual*x1;
plot stresidual*x2;
/*plot stresidual*x3;*/
/*plot stresidual*x4;*/
/*plot stresidual*x5;*/
run;
```

```
proc gplot data=naujas;
plot stresidual*liekana;
run;
```

```
proc univariate normal plot data=naujas;
var stresidual;
run;
```

5 PRIEDAS. DUOMENYS

	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Pajamos, tūkst. Lt	4570030	4886200	5564141	6390527	7799667	9758656	11217015	11356940
Išlaidos, tūkst. Lt	4461069	4703144	5326348	6129633	7245128	9282659	12653884	14235958
Grynasis einamųjų metų rezultatas, tūkst. Lt	108961	183056	237793	260894	554539	475997	-1436869	-2879018

	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Draudėjų privalomosios draudimo įmokos, tūkst. Lt	4040920	4367647	4896400	5562897	6760890	8378773	9967949	8345263
Apdraustųjų privalomosios draudimo įmokos, tūkst. Lt	388709	419955	470540	533152	648578	805172	956187	2366808
Savarankiškai dirbančių ir jiems prilygstančių asmenų privalomasis draudimas, tūkst. Lt	59371	59583	61832	74671	88026	116234	142461	82666
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto, tūkst. Lt	0	0	89450	149900	248500	389150	80000	495700
Valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokos, tūkst. Lt	653	802	2131	3038	3285	3986	4304	2364
Baudos, delspinigiai ir kt. pajamos, tūkst. Lt	30891	9850	7001	5923	5056	7320	7258	14320
Atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškelto abejotina gautos pajamos, tūkst. Lt	18300	33390	24990	41873	17667	18556	13486	8145
Veiklos pajamos, tūkst. Lt	16097	10810	11798	19074	27665	39466	45371	41675

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Metai	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Darbingo amžiaus gyventojų skaičius metų pradžioje	2135400	2148300	2163800	2181000	2046800	2076000	2097300	2112000	2121000	2136600	2140000	2154000
Užimtieji šalies gyventojai	1656100	1647500	1586000	1521800	1405900	1435000	1436300	1473900	1499000	1534200	1520000	1416000
Apdraustieji	1344800	1320200	1298500	1273200	1304300	1319200	1336600	1367100	1419000	1464900	1463000	1309000
Bedarbių skaičius	113700	148700	204900	223500	198400	167000	184400	132900	89300	69000	94300	224900
Vidutinis darbo užmokestis šalyje, Lt	929,8	987,4	970,8	982,3	1014	1072,6	1149,3	1276,2	1495,7	1813	2151,7	2052
Apdraustųjų vidutinis darbo užmokestis, Lt	826,6	851	867	893	918,1	967	1049,1	1163,3	1368,4	1638,5	1930,6	1783
Apdraustųjų ir mokamų pensijų skaičiaus santykis	1,32	1,27	1,23	1,19	1,22	1,24	1,25	1,27	1,33	1,35	1,33	1,18

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pensijų skaičius	1025788	1043023	1060447	1067637	1067546	1066135	1069510	1075400	1072600	1086700	1101200	1112600	1109159
Senatvės	647970	644636	644523	636919	625378	610775	602512	595500	591000	590900	595000	597900	607494
Invalidumo	158770	165910	173614	181119	188048	196321	202253	211300	211200	213300	217100	225200	226943
Išarnauto laiko	2048	1922	1815	1677	1621	1463	1314	1100	1100	1000	800	700	672
Maitintojo netekimo	40718	36895	33423	29502	26114	22187	19325	16500	14100	11600	9400	8100	6976
Našių ir našlaičių	172923	188687	200779	211802	219050	227080	233129	236600	238100	252600	262500	265400	267074
Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas	3360	4973	6293	6618	7335	8309	8520	8700	9000	9100	9000	8800	8366

	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Pensijų socialinio draudimo išlaidos, tūkst. Lt	3325309	3528189	3844945	4335671	4865179	6103152	7979767	8261606
Senatvės	2402376	2530617	2721714	3051146	3438222	4309538	5556789	5911628
Netekto darbingumo (invalidumo)	647966	711905	816330	959305	1084531	1328394	1674496	1809446
Išarnauto laiko	4271	5001	7543	5269	5204	5598	6133	5797
Maitintojo netekimo	61022	56779	53998	51273	50393	50777	54200	49996
Našių ir našlaičių	129107	139243	157726	173829	186464	240928	358524	369699
Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas	19586	23086	26292	31551	35745	44297	55650	58661

	1995 m.	1996 m.	1997 m.	1998 m.	1999 m.	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bazinė pensija	80	110	121	132	138	138	138	138	147	152	186	215	263	334	360	360
Draudžiamosios pajamos	427	538	694	845	886	886	886	886	894	931	1037	1148	1344	1445	1488	1170

	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Ligos, Lt	191817,4	191551,9	208855,4	234848,5	283266,7	352408,7	503319,7	664935,9	630098,9
Motinstės, tėvystės, Lt	151515,5	141604,8	149745,5	179348	210844,4	269018,4	437143	1020906,1	1490730,7
Išmokėta suma ligos ir motinstės atvejais	343332,9	333156,7	358600,9	414196,5	494111,1	621427,1	940462,7	1685842	2120829,6

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Amžius	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bedarbių iš viso	65467	77960	127738	109385	120159	122751	177416	225889	224040	191150	158816	126442	87213	79309	67300	73400	203100	312100